

ŠTUDIJSKO GRADIVO
ZA MEDNARODNO
SOSEDSKO PRAVO

K A Z A L O

	str.
<p>Dr.prof. Danilo Türk : MEDNARODNI VIDIKI SEDANJEGA POLOŽAJA SLOVENSKE NARODNOSTNE SKUPNOSTI V ITALIJI</p>	<p>..... 1 - 15</p>
<p>SPOMENICA O SOGLASJU MED VLADAMI ITALIJE, ZDRUŽENE KRALJEVINE, ZDRUŽENIH DRŽAV IN JUGOSLAVIJE O SVOBODNEM TRŽAŠKEM OZEMLJU</p>	<p>..... 16 - 31</p>
<p>SPORAZUM IZMAĐU FNRJ I ITALIJANSKE REPUBLIKE (RIM, 31. 3. 1955)</p>	<p>..... 32 - 37</p>
<p>SPORAZUM MED FLRJ IN ITALIJANSKO REPUBLIKO (RIM, 31.3. 1955)</p>	<p>..... 38 - 42</p>
<p>Dr.prof. Danilo Türk : EVROPSKA OKVIRNA KON- VENCIJA O OBMEJNEM SODELOVANJU: NOVA FAZA V RAZVOJU OBMEJNEGA SODELOVANJA V EVROPI</p>	<p>..... 43 - 57</p>
<p>EVROPSKA OKVIRNA KONVENCIJA Z DNE 21. MAJA 1980 O OBMEJNEM SODELOVANJU MED TERITORIAL- NIMI SKUPNOSTMI IN ORGANI</p>	<p>..... 58 - 63</p>
<p>Dr.prof. Danilo Türk : SPLOŠNO O RAZVOJU OBMEJNEGA SODELOVANJA V EVROPI</p>	<p>..... 64 - 69</p>

Dr. doc. Mirjam Škrk : AKTUELNI TRENDOVI U70 - 87
RAZVOJU MEDJUNARODNOPRAVNIH FORMI POGRANIČNE
SARADNJE U EVROPI U ODNOSU NA OČUVANJE ČOVJE-
KOVE OKOLINE OD ZAGADJIVANJA

MEDNARODNOPRAVNI VIDIKI SEDANJEGA POLOŽAJA SLOVENSKE NARODNOSTNE SKUPNOSTI V ITALIJI

I. OSIMSKI SPORAZUM IN SPECIALNI STATUT

Preden preidemo k obravnavi vsebine specialnega statuta, je potrebno dati osnovne elemente razlage tistih določil osimskega sporazuma, ki so relevantna s stališča pravnega položaja manjšin in današnjega učinkovanja specialnega statuta. Nesprejemljiva bi bila namreč razlaga, da je bil z osimskim sporazumom specialni statut preprosto ukinjen v prid avtonomnih notranjih ukrepov obeh držav (teza o deinternacionalizaciji manjšinskega vprašanja). Nasprotno, njegova vsebina je še dandanes posredno pravno relevantna, četudi je sam statut prenehal veljati. Osimski sporazum predstavlja mednarodno pravno osnovo in opredeljuje način relevantnosti določil specialnega statuta.

Pri razlagi osimskega sporazuma je treba izhajati iz tega, da je ta sporazum mednarodna pogodba in da za njegovo razlago veljajo določila 31. člena dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb. Dejstvo, da mednarodna pogodba vsebuje določilo o zaščiti manjšin, dokazuje, da je problematika manjšin slej ko prej internacionalizirana. Tisto, kar je predmet mednarodne pogodbe (pravice manjšin) ne more biti po svojem bistvu v notranji pristojnosti države. Četudi je uresničevanje obveznosti avtonomno, pa je sama obveznost po svoji pravni naravi mednarodnopravna, pogodbená obveznost.

Določila mednarodnih pogodb je treba razlagati v običajnem pomenu izrazov, v luči predmeta in cilja pogodbe in upoštevaje kontekst, kamor se šteje tudi preambula pogodbe. V razlagi ima preambula normativen pomen, saj pomaga precizirati vsebino določil operativnega dela pogodbe, ki so morebiti nejasna ali neprecizna. V primeru osimskega sporazuma je to pomembno, ker 8. člen, ki se nanaša na pravice manjšin, ni primer jasne in natančne pravne določbe. Zato je treba pri razlagi uporabiti tudi preambulo, zlasti 4. odstavek, ki med drugim poudarja privrženost obeh držav načelu najvišje možne zaščite in upoštevaje več izrecno imenovanih občin mednarodnopravnih aktov.

Določbe teh aktov sicer tudi samostojno obvezujejo pogodbeni stranki, nekatere norme iz teh aktov, zlasti prepoved diskriminacije - pa so vsebovane tudi v specialnem statutu, s čemer je priznana njihova neposredna relevantnost s stališča slovenske manjšine v Italiji (in italijanske manjšine v Jugoslaviji).

Določila ^{NAČELN} 8. člena osimskega sporazuma ne dopuščajo znižanja ravni zaščite pod raven, ki je bila dosežena v procesu uresničevanja specialnega statuta. Ta določba je formulirana jasno (chaque Partie ... maintiendra en vigueur les mesures internes deja arrétes). Dejanja, ki bi pomenila znižanje ravni dosežene v uresničevanju specialnega statuta, npr. ukinjanje veljavnih zaščitnih ukrepov bi pomenilo direktno kršitev osimskega sporazuma in predstavljajo torej mednarodni delikt.

Za določanje ravni zaščite, ki sta jo pogodbeni stranki dolžni v bodoče zagotoviti manjšinam (po poti notranjih ukrepov vsaka na svojem ozemlju), pa je odločujoča vsebina specialnega statuta. Specialni statut, ki je po določilih 8. člena osimskega sporazuma prenehal veljati kot akt pozitivnega mednarodnega prava je z istim členom dobil status merila za oceno izpolnjevanja osimskega sporazuma.

Konstrukcija omenjena v prejšnjem odstavku je politična, pozitivno-pravna pa je iz več razlogov problematična: (1) ni logično, da preneha veljati akt, ki ni v celoti izpolnjen; (2) iz dikcije 8. člena osimskega sporazuma ni povsem jasno razvidno ali naj državi z notranjimi ukrepi zagotavljata ohranitev ravni (... le maintien du niveaux) zaščite manjšin, ki jo je predvidel specialni statut (implicirana je ocena, da je bil statut v celoti izpolnjen), ali pa uresničitev določil specialnega statuta, ki so vseh 30 let ostala neuresničena in (3) prenašanje vsebinskih problemov manjšinske zaščite iz osimskih sporazumov na razlago ravni predvidene s specialnim statutom, je samo navidezno pravno zadovoljiva rešitev, saj je bil tudi specialni statut predmet različnih razlag, kar ostaja problem tudi za bodoče. Pri razlagi tistih določil osimskega sporazuma, ki se nanaša na raven zaščite predvidene s specialnim statutom, je zato treba upoštevati kontekst (zlasti preambulo) in v tem okviru cilj najvišje možne zaščite in načelo nediskriminacije. Isto

velja tudi za vprašanje teritorialne veljavnosti 8. člena osimskega sporazuma. Ta člen namreč ne vsebuje določil o teritorialni veljavnosti, ampak le o ravni zaščite. Uporaba argumenta a contrario - 8. člena določa vsebinske omejitve in ne krajevnih omejitev - ne zadošča, saj se specialni statut v času svoje veljavnosti ni nanašal na območja zunaj bivšega STO. Seveda pa bi bilo v nasprotju s kriterijem najvišje možne zaščite in zlasti z načelom nediskriminacije, če bi prišlo do očitnih razlik v pravnem položaju različnih delov manjšine: en del manjšine bi bil diskriminiran proti drugim.

Načelo efektivnosti nalaga obveznost, da se mednarodna pogodba razlaga in uresničuje tako, da bo dosežen učinek, zaradi katerega je bila sklenjena. Načelo pacta sunt servanda pa med drugim terja, da pogodbeni stranka ne podvzema ukrepov, ki so v nasprotju s pogodbenimi obveznostmi in da v njeni praksi ni opustitev, zaradi katerih bi pogodbene obveznosti mogle ostati neuresničene. Država (vsi njeni organi) se je dolžna torej vzdržati dejanj, ki so v nasprotju z njenimi obveznostmi iz mednarodne pogodbe (npr. o ohranitvi ukrepov, podvzetih v procesu uresničevanja specialnega statuta), poleg tega pa je dolžna sprejemati ukrepe za uresničitev obveznosti iz mednarodne pogodbe. Nerazumljivo odlaganje ali zavlačevanje sprejetja ukrepov in uresničevanja tistih določil osimskega sporazuma, ki se nanašajo na pravice manjšin, utegne pomeniti opustitev, ki je ekvivalentna kršitvi mednarodnega prava.

Iz gornjih konstatacij je mogoče povzeti sklep o današnji relevantnosti specialnega statuta:

Specialni statut je z uveljavitvijo osimskega sporazuma prenehal veljati. Navzlic temu pa je njegova vsebina pomembna še danes v dveh pogledih: (1) ukrepi, ki so bili sprejeti v procesu uresničevanja specialnega statuta so mednarodnopravno reafirmirani z osimskim sporazumom - odpravljanje takih ukrepov torej pomeni direktno kršitev osimskega sporazuma in (2) v ostalem je specialni statut dandanes posredno relevanten, - kot merilo za presojo uresničevanja osimskega sporazuma. Ker pa je tudi določila specialnega statuta možno različno razlagati, je treba upoštevati celovit kontekst razlage. Današnji kontekst razlage je osimski sporazum, oz. njegova določila, ki so

relevantna s stališča pravic manjšin. Pri tem sta posebno pomembni privrženost Jugoslavije in Italije načelu najvišje možne zaščite in načelu nediskriminacije. (4. odstavek preambule osimskega sporazuma).

Načelo nediskriminacije je pomembno iz več razlogov:

(1) prepoved diskriminacije na podlagi rase, barve kože, etničnega ali nacionalnega porekla, je kogentna norma mednarodnega prava in ne dopušča derogacije, dovoljuje pa posebne ukrepe v prid pripadnikom manjšin za uresničitev njihove dejanske enakopravnosti; (2) je ena temeljnih norm ustavne ureditve Italije (3. člen ustave); (3) je temeljna določba (1. odstavek) specialnega statuta; (4) glede na nepreciznost izrazov "privrženost načelu najvišje možne zaščite", je načelo nediskriminacije pomembno, ker opredeljuje spodnjo mejo dopustnega. Nekaj, kar pomeni diskriminacijo, prav gotovo ne more biti v skladu z najvišjo možno zaščito manjšin in (5) nediskriminacija je predpogoj za sleherno manjšinsko zaščito. Ta konstrukcija je sprejeta v občem mednarodnem pravu, pa tudi v ustavni ureditvi Italija - 6. člen ustave je komplementaren in logična izpeljava 3. člena.

II. TEMELJNA RAZLAGA SPECIALNEGA STATUTA

Upošteva je opombe v I. oddelku, ki skicirajo normativno-pravni okvir za današnjo razlago vsebine specialnega statuta bomo v nadaljevanju obravnavali materialno-pravna določila tega akta.

1. ENAKOPRAVNOST: UVOD, 1. ČLEN in TČ. (a) 2. ČLEN

Uvod (preambula) in 1. člen opredeljujeta izhodišče pravne konstrukcije specialnega statuta: to je zagotovitev človekovih pravic, kot so določene za splošne deklaracije človekovih pravic (1948) in sicer ne glede na raso, spol, jezik (podčrtal D.T.) ali vero. Nadaljevanje teksta specialnega statuta se razlaga iz tega izhodišča - da bi bila dosežena dejanska enakopravnost oz. stanje nediskriminiranosti, so potrebne nekatere posebne pravice v korist manjšin. Zavzemanje za te pravice torej ni iskanje privilegija, ampak sredstev

za zagotavljanje enakopravnosti (nediskriminacije). Tako razlago potrjuje tudi kasneje sprejeta mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, katere stranki sta tudi Jugoslavija in Italija, in ki je omenjena v 4. odstavku preambule osimskega sporazuma. Konvencija (ki prepoveduje tudi diskriminacijo na bazi "nacionalnega ali etničnega izvora"), namreč v 4. odstavku 1. člena izrecno dopušča pospeševalne ukrepe v prid določenih (rasnih ali etničnih) skupin, da bi bilo njihovim članom zagotovljeno enakopravno uživanje človekovih pravic. Taki ukrepi pa se smejo voditi k ohranjanju posebnih (separate) pravic in se ne bodo nadaljevali potem, ko bodo doseženi cilji, pri katerih so bili podzvzeti. Podobna določila vsebuje tudi 2. odstavek 2. člena iste konvencije.

Prepoved diskriminacije je torej združljiva s posebnimi manjšinskimi pravicami, kar je bilo jasno že v času sklepanja specialnega statuta, in kar je potrdila tudi mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Določba, da posebne pravice ne smejo privedi do privilegiranega položaja etničnih skupin, je relevantna za situacije, ko so posebne pravice uresničene, njihovo nadaljnje uresničevanje pa bi utegnilo ustvariti privilegiran položaj. V primeru, ko posebne pravice niti pravno niso dosledno formulirane in so še manj uveljavljene v praksi, seveda ne moremo govoriti o nevarnosti privilegiranja manjšin.

Konstrukcija o medsebojnem dopolnjevanju prepovedi diskriminacije in posebnih pravic manjšin, je potrjena v praksi meddržavnega sodišča ¹⁾ ima oporo v mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah (1. odstavek 2. člena in 27. člen) in tudi v analizah strokovnjakov. ²⁾

Točka (a) 2. člena ponavlja vsebino iz 1. člena specialnega statuta in jo precizira z omembo državljskih in političnih pravic, ki so del celote človekovih pravic; ker ne dodaja novih pravnih vsebin, je ni treba posebej razlagati.

2. ENAKOPRAVNOST V PRIDOBIVANJU IN OPRAVLJANJU JAVNIH SLUŽB (2. ČLEN, TČ.

b in c)

Mednarodnopravne določbe o zastopanosti pripadnikov manjšin v javnih službah so praviloma načelne: npr. tč. 1 (d) sporazuma Gruber-De Gasperi; 4. odstavek

7. člena avstrijske državne pogodbe; člen I, tč. 9 identičnih deklaracij Danske in ZR Nemčije o položaju manjšin v podobnih formulacijah izražajo načelo nediskriminacije. Z izjemo ene mednarodne pogodbe (memorandum o rešitvi ciprskega vprašanja iz leta 1959 - priloga "Temeljna struktura republike Ciper"), mednarodne pogodbe ne vsebujejo številčnih razmerij med javnimi uslužbenci, glede na etnično pripadnost. Ravno tako z razlago mednarodnega prava ni mogoče sklepati, da bi mednarodnopravni akti zagotavljali pravico predstavnikov manjšin do zastopanosti v predstavniških organih. Obče mednarodno pravo ne vsebuje obveznosti držav, da zagotovijo zastopanost pripadnikov manjšin v voljenih organih, kot so npr. politični predstavniški organi, strokovna združenja, trgovinske zbornice ipd.

Načelna določila o nediskriminaciji v pridobivanju in opravljanju javnih služb obsegajo službe javne (državne) uprave, vključno z imenovanimi² kolektivnimi organi uprave,³ sodstvo in tudi oborožene sile. Načelo nediskriminacije prepoveduje kakršnekoli omejitve v zvezi z rasnim ali etničnim izborom kandidatov za javne službe. Edino merilo je osebna sposobnost, omejitve predpisane z zakonom, pa morajo veljati za vse kandidate enako (npr. pogoj državljanstva).³⁾

Te obče značilnosti mednarodnopravne ureditve se izražajo tudi v rešitvah v specialnem statutu. Točka (b) 2. člena določa le "enake pravice" v pridobivanju in opravljanju javnih služb. Nekoliko več pomeni določilo točke (c) 2. člena, ki določa načelno vodilo omogočanja pravične zastopanosti. (... italian and jugoslav administration shall be guided by the principle ... of facilitating a fair representation ...), manjšin na upravnih položajih, posebno na tistih, ki so pomembna s stališča interesov manjšin. Ta določba je nepopolna, ker ne določa obveznosti zagotavljanja ustrezne zastopanosti manjšin v upravnih službah, ampak določa le načelo, ki naj vodi k državi pri zagotavljanju nediskriminacije. Ohlapnost te določbe bi zahtevala podrobnejše izvedbene predpise ali dosledno prakso.

Posebno vprašanje kaj pomenijo izrazi pravična ("fair") zastopanost. Iz specialnega statuta ne izhaja, da bi ta zastopanost morala biti takšna, da bi omogočala dvojezičnost, ki je v skladu s 5. členom statuta, saj se ta cilj lahko doseže tudi po drugi poti.

(o 5. členu posebej spodaj). Pravična zastopanost bo torej pomenila približno proporcionalnost glede na etnični sestav prebivalstva in približno uravnoteženo zastopanost na vseh področjih in ravneh uprave in sodnih organizacij. Ker pa v praksi kot vemo niti ta - restriktivnejša - od možnih dveh razlag pojma "pravična zastopanost" ni uresničena, je seveda mogoče tako stanje kvalificirati kot stanje diskriminacije. V tej zvezi velja ponoviti, da določba točk (b) in (c) 2. člena specialnega statuta zgolj precizirajo vsebino načela nediskriminacije in da ne določajo posebnih pravic, ki bi jih bilo hipotetično mogoče razlagati kot privilegij. Neizpolnjenost teh določb je torej diskriminacija in kršitev specialnega statuta in osimskega sporazuma.

3. ENAKOPRAVNOST OBRAVNAVANJA PRIPADNIKOV MANJŠIN NA GOSPODARSKEM PODROČJU
(2. ČLEN , tč. (d) in tč. (f) in 6. ČLEN).

Določila točke (d) 2. člena specialnega statuta se nanašajo na enakopravnost v ustanavljanju in poslovanju gospodarskih subjektov, ki jih ustanavljajo pripadniki manjšin - v skladu s predpisi Italije oz. Jugoslavije o tem. V tej točki ni nič takega, kar bi presegalo pravna razmerja gospodarskega značaja: v gospodarski dejavnosti (kmetijska, trgovinska, industrijska ali druga) ter v organiziranju pravnih oseb na gospodarskem področju, v skladu s predpisi, ki veljajo v določeni državi (v Italiji oz. v Jugoslaviji) ne sme biti diskriminacije na temelju narodnostne pripadnosti. Tudi olajšava za pripadnike manjšin, ki jim je specialni statut dal možnost, da v štirih letih od parafiranja londonskega memoranduma pridobijo ustrezne diplome ali spričevala, se nanaša na kvalifikacije za gospodarsko dejavnost. Poleg tega, da iz same točke (d) ni mogoče povzeti nobenih pravic, ki bi presegale ekonomsko področje, je potrebno upoštevati, da točka (e) določa, da so vsa vprašanja v zvezi z enakopravnostjo jezika predmet 5. člena specialnega statuta (o tem spodaj).

Termini "v organiziranju in vodenju poslov gospodarskih združenj in organizacij" so nejasni, vendar pa iz celotne konstrukcije točke (d) v angleškem izvirniku izhaja, da gre za obveznost zagotoviti nediskriminiran položaj ekonomski aktivnosti pripadnikov manjšin in pravnih oseb, ki so jih pripadniki manjšin ustanovili - vis - ~~X~~ - vis istovrstnim subjektom večinskega naroda.

A(?)

Pripadniki manjšin morajo imeti enake možnosti kot pripadniki večinskega naroda, kar zadeva ustanavljanje pravnih oseb na gospodarskem področju. Problem je dodatno zapleten glede na različnost družbeno-ekonomskih ureditev Jugoslavije in Italije, kar onemogoča primerjavo v praksi.

Posebno vprašanje je zastopanost manjšin v voljenih organih združenj gospodarskih subjektov (npr. v zbornicah). Ti načeloma ne morejo biti obravnavani kot del javne uprave, ampak kot voljeni organi, določbe tč. (b) 2. člena statuta pa omogočajo le ustanavljanje lastnih združenj gospodarskih subjektov (zbornice podjetnikov, kmetov) manjšine.

Medtem ko se zdi določba tč. (f) 2. odstavka - enakost z ostalimi državljani na splošnem področju socialnega varstva in pokojnin - manj aktualna (verjetno je večina problemov sedaj že rešenih?), pa določba 6. člena sploh ne more izgubiti aktualnosti, saj določa "pravično razdelitev razpoložljivih finančnih sredstev" za ekonomski razvoj italijanskega (v Jugoslaviji) oz. jugoslovanskega (v Italiji) etničnega prebivalstva. Tudi ta določba le precizira vsebino prepovedi diskriminacije (torej njenega uresničevanja ni mogoče razlagati kot privilegij) in v tem okviru obvezuje (shall be secured) k finančni pomoči manjšini kot skupnosti. Reprezentativna združenja gospodarskih subjektov in drugih organizacij manjšine, bi torej morala dobivati finančna sredstva iz javnih fondov enakopravno z ekonomskimi subjekti večinskega naroda. Diskriminacija na tem področju bi bila kršitev specialnega statuta.

4. PREPOVED IN KAZNIVOST NETENJA NACIONALNE MRŽNJE (3. člen)

Prepoved netenja rasne in nacionalne mržnje je, vsaj za večino držav dandanes tako predmet notranjih kazenskih predpisov, kot tudi predmet mednarodno pravnih obveznosti. Med slednjimi je pomembna mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije, ki v 4. členu vsebuje dokaj natančno opredeljene obveznosti. S stališča pričujoče razlage so pomembni naslednji elementi: (a) pojem "rasna diskriminacija" vsebuje tudi prakso diskriminacije na podlagi etnične ali narodnostne pripadnosti; (b) stranke konvencije obsojajo "vsako propagando in vse organizacije, ki temelje na idejah ali teorijah o

o superiornosti ene rase ali skupine ljudi iz tega etničnega porekla", ali ki "spodbujajo rasno sovraštvo ali diskriminacijo v katerikoli obliki"; (c) stranke konvencije so dolžne ukrepati proti takšni praksi, pri čemer pa morajo upoštevati svobodo mnenja in izražanja ter zbiranja in združevanja; (č) razširjanje idej, ki temeljijo na rasni superiornosti, nasilna dejanja in spodbujanje k nasilnim dejanjem do določene rasne ali etnične skupine, mora biti proglašeno za kaznivo, ravno tako pa mora biti kazniva tudi pomoč takim dejanjem vključno s financiranjem; (d) stranke konvencije so dolžne proglasiti za protizakonite in prepovedati organizacije in propagandne aktivnosti, ki pospešujejo in netijo rasno diskriminacijo in obravnavati sodelovanje v takšnih organizacijah ali aktivnostih kot kaznivo dejanje in (e) stranke konvencije ne smejo dovoliti javnim oblastem ali ustanovam pospeševati ali netiti rasno diskriminacijo.

Italija je za izpolnitev navedenih obveznosti iz 4. člena mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije sprejela leta 1975 poseben zakon št. 654, ki skupaj z ostalimi kazenskimi predpisi predstavlja pravno garancijo izpolnjevanja navedenih obveznosti. Vendar pa je uporaba tega zakona - kot kaže - precej restriktivna. Po trditvah predstavnika Italije pred odborom OZN za preprečevanje rasne diskriminacije, (ki nadzira izvrševanje navedene konvencije) v Italiji ni znanih primerov organizacij, ki bi propagirale ("pridigale" - "preaching") rasno diskriminacijo. Proglasitev organizacij za protipravne pa je po njegovih besedah zadeva v pristojnosti sodišč.⁴⁾

5. KULTURA IN IZOBRAŽEVANJE (4. člen)

Splošna določba na začetku 4. člena predvideva zaščito etničnega značaja in neoviranega kulturnega razvoja manjšin. Vsebovan je tako statični element (zaščita etničnega značaja) kot tudi dinamični element (neoviran kulturni razvoj). Implikacije te določbe, do katerih je mogoče priti z razlago, so raznovrstne. Zaščita statičnega in dinamičnega elementa zaščite etnične kulture manjšine zahtevata nekatere ukrepe, ki so identični za dosego obeh ciljev: ¹⁾ preprečevanje protimanjšinske dejavnosti, ²⁾ netenja nacionalne in rasne mržnje, ³⁾ ustvarjanje pravnih pogojev za ustanavljanje in delovanje kulturnih organizacij in ustanov (minimum je prepoved diskriminacije v tem pogledu) in ⁴⁾ zagotavljanje finančnih sredstev.

Pri slednji od navedenih kategorij ukrepov, pa je treba opozoriti na razliko med pojmom "ohranitev" in "razvoj" (op. kulturne identitete manjšine). Neustrezno bi bilo namreč minimalistično pojmovanje manjšini zadošča le ohranjanje kulturne identitete. Tudi mednarodnopravne norme, ki določajo manjšinam le pravico, da uživajo lastno kulturo, (27. člen mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah), se razlagajo v smislu obveznosti držav, da aktivno prispevajo, zlasti finančno, h kulturnem razvoju manjšin.⁵⁾

Ta razlaga, ki odstopa od običajne pravno dogmatične razlage, je potrjena v številnih dokumentih mednarodnih (meddržavnih) organizacij in v mednarodnih strokovnih krogih.⁶⁾ S stališča razlage specialnega statuta je pomembna v dveh pogledih: (a) omogoča preciziranje vsebine splošnega dela 4. člena in (b) pomaga pri razlagi točke (d) 4. člena. Ta točka je namreč formulirana v smislu enakopravnosti "manjšinskih" prosvetnih, kulturnih in športnih organizacij z "večinskimi". Stvarnost sleherne manjšine je taka, da formalno izenačevanje ne zadošča za ustrezen kulturni razvoj. "Aktivna pomoč države je nujna, če naj bo enakopravnost pripadnikov manjšin dejanska in ne le formalna".⁷⁾ Če sledimo tej liniji argumentacije, potem je treba določbe tč. (b) 4. člena razlagati tako, da je njihov cilj dejanska enakopravnost, kriterij "enakega obravnavanja kot druge ustrezne organizacije na zadevnihpodročjih", pa naj bi bil v stvarnosti uporabljen tako, da bi služil doseganju tega cilja. To pa pomeni, da številčnost članstva ne more biti kriterij odmerjanja javne finančne in druge pomoči, ampak da je skladno z načelom enakopravnosti tudi zagotavljanje nadpovprečne pomoči. Nadpovprečna finančna pomoč je torej obveznost države glede kulturnega razvoja manjšine, ki jo je mogoče izpeljati iz splošne določbe 4. člena specialnega statuta.

Seveda pa se ob tem zavedamo, da je učinek pravne argumentacije na tem področju drugotnega pomena, saj gre za tipično področje, kjer odloča politična in ostala družbena stvarnost. Ravno zato so mednarodnopravna merila na tem področju relativno abstraktna.

Gornje splošne ugotovitve so relevantne tudi s stališča izobraževanja. To izhaja tako iz konstrukcije 4. člena specialnega statuta, kot tudi iz pravil

občega mednarodnega prava, ki izobraževanje in kulturo obravnavajo kot dva komplementarna dela celote. Za razliko od kulture v ožjem pomenu besede (umetnosti) pa je področje izobraževanja nujno predmet podrobnejših zakonskih predpisov. Zakoni in konkretni ukrepi v korist manjšin na področju izobraževanja morajo (tako kot drugi ukrepi uresničevanja specialnega statuta) po določbi 8. člena osimskega sporazuma ostati v veljavi. Noben takih ukrepov ni v izključni notranji pristojnosti pogodbene stranke, saj dolguje nastanek in ohranitev svoje veljavnosti mednarodni pogodbi. To velja tudi za šole, ki jih ni dopustno enostransko ukinjati. Tako dejanje bi pomenilo kršitev, oz. poskus samovoljne enostranske revizije osimskega sporazuma. Dejstvo, da je z uveljavitvijo osimskega sporazuma prenehal obstajati mešani odbor, ne pomeni prenašanja pristojnosti, kar zadeva veljavne ukrepe, na organe držav strank pogodbe. Mešani odbor ni ustvaril manjšinske zaščite po specialnem statutu, ampak je bil s tem istim statutom ustanovljen le za pomoč in posvetovanje za probleme manjšin. Specialna pristojnost glede ukinjanja šol je bila konsultativnega značaja (negativno mnenje odbora ni nujno preprečevalo možne ukinitve šole), v situaciji, ko specialni statut ne velja več in ko mešanega odbora ni, pa je treba insistirati, da je vzdrževanje ukrepov, sprejetih pred uveljavitvijo osimskega sporazuma mednarodnopravna obveznost obeh držav, njihova odprava pa je možna samo ob soglasju obeh držav. Zato mešani odbor ni potreben, ampak zadoščajo redni politični stiki med državama. ¹¹⁸⁵⁷

Drugače je v primeru uvajanja novih ukrepov na področju šolstva. Tu je pot uresničitve avtonomna, z notranjimi predpisi sleherne od obeh pogodbenih strank. Od teh predpisov je odvisno, kakšno kadrovsko politiko bosta vodili državi na tem področju, kako se bodo spreminjali učni programi, itd. V končni posledici to vpliva na stanje šol, vendar pa je avtonomnost urejanja, kot rečeno, omejena na akte sprejete po uveljavitvi osimskih sporazumov.

6. UPORABA JEZIKA V ODNOSIH Z OBLASTMI (5. člen)

Določbe specialnega statuta o uporabi jezika manjšin v odnosih z oblastmi so na prvi pogled širokogrudne, v bistvu pa so nezadovoljive. Četudi je izhodišče za urejanje uporabe jezika določba o "enakosti v obravnavanju uporabe jezika", (tč. 4., 2. člen), pa je izpeljava te načelne določbe v dolo-

čilih 5. člena specialnega statuta nepopolna. 5. člen namreč daje pripadnikom manjšin pravice, da uporabljajo svoj jezik, ne nalaga pa izrecne dolžnosti državnim organom, da to omogočijo.

Jezik manjšin ni izrečno (ampak le implicitno) priznan kot uradni jezik in ni pravno izenačen z jezikom večine - tako kot npr. to predvideva sporazum Gruber-De Gasperi ("parification" italijanščine in nemščine je določena s členom 1., tč. (b) sporazuma Gruber-De Gasperi.)⁸⁾ Ta, na prvi pogled majhna razlika, ima resne implikacije, saj se v bistvu breme prizadevanja za uveljavljanje jezika manjšine prelaga na pripadnike manjšine same. Očitkov, da ni storila dovolj za uveljavitev jezika manjšine v javnosti, se država lahko otrese s trditvijo, da pripadniki manjšin svojih pravic pač ne uporabljajo. Ob tem je treba upoštevati tudi, da je tč. (e) 2. člena specialnega statuta določila enakopravnost pri obravnavanju uporabe jezikov, kakor je to določeno v 5. členu. Na ta način je uporaba jezika v kontekstu 2. člena (zaposlovanje v javnih službah, gospodarska dejavnost itd.) podrejena konstrukciji iz 5. člena: obstaja torej pravica pripadnikov manjšin do uporabe svoje jezika, vendar brez jasno opredeljene odgovarjajoče obveznosti države.

Seveda je z razlago specialnega statuta in prakse (gl. Samo Pahor, Položaj slovenskega jezika v Furlaniji-Julijski krajini ... Razprave in Gradivo, št. 15, Ljubljana, november 1982, str. 147-169) možno priti do drugačnih zaključkov. Vendar pa je razlaga le slabo nadomestilo za odsotnost jasnih določb o uradnem značaju jezika manjšin in o obveznostih oblasti v zvezi s tem.

Tudi "pravica prejemati od oblasti odgovore v istem jeziku" trpi zaradi te hibe specialnega statuta. Samo v postopkih, ki so sproženi v jeziku manjšine, bo dan odgovor v tem jeziku, pa še to ni formulirano kot obveznost javnega organa, ampak le kot pravica pripadnika manjšine. Pomembno pa je, da je za take postopke (sproženih v jeziku manjšine) predviden minimum: odgovoru mora biti vsaj priložen prevod v jeziku manjšine.

Nekoliko boljša je formulacija drugega odstavka 5. člena, ki določa obveznost prilaga nja prevodov¹ uradnih dokumentov, ²obvestil, ³razglasov in ⁴publikacij. To je edina brezpogojna obveznost organov države, njena pomanjkljivost pa je

v tem, da ne daje natančnejših definicij pojmov, zlasti pojma javni dokumenti. Po pravilih o razlagi mednarodnih pogodb je izraze v pogodbah treba obravnavati v običajnem pomenu, torej bo za termin "javni dokumenti, ki se nanašajo na pripadnike manjšin" moralo veljati, da je mišljen dokument, ki ima po predpisih sleherne države status javne listine, vključno npr. z osebnimi izkaznicami, izpiski iz matičnih knjig, obrazci upravnih organov - npr. davščinskih - sodni obrazci ipd., in ki se izdaja na območju veljavnosti specialnega statuta. Dokument se mora nanašati na pripadnike manjšin.

Iz dikcije specialnega statuta samega tudi ni mogoče sklepati, da bi pošta nujno morala (imela obveznost) sprejemati pošiljke, naslovljene v jeziku manjšin. Vendar pa pismena komunikacija predstavlja pomembno sestavino uresničevanja "svobodne uporabe jezika manjšine v osebnih in uradnih stikih". Praksa, ki je bila v tem smislu uveljavljena, pomeni izpolnjevanje te določbe 1. odstavka 5. člena specialnega statuta.

Gornja analiza vodi do naslednjega splošnega sklepa: Glede na nepopolnost določbe specialnega statuta o uporabi jezika v osebnih in uradnih stikih, je še posebno pomembna praksa uresničevanja. Vsi dosedanji ukrepi, tako tisti, ki so uveljavljeni s splošnimi pravnimi akti, kot tudi dejanska praksa, so ukrepi manjšinske zaščite uvedeni v uresničevanje specialnega statuta in jih mora država ohraniti v veljavi. Razlaga specialnega statuta, ki bi bila na škodo teh ukrepov, bi bila v nasprotju z 8. členom osimskega sporazuma. Zato bi bilo koristno izdelati pregled vseh veljavnih oblik uresničevanja "jezikovnih" določb specialnega statuta, kakor tudi eventualnih aktivnosti mešanega odbora na tem področju.

Posebno vprašanje pa predstavljajo določila na krajevnih napisih, imenih ulic in napisih na javnih ustanovah (tretji odstavek 5. člena). Problemov je več in jih verjetno pravna razlaga ne rešuje. Četudi na splošno velja, da so manjšine upravičene do posebnih zaščitnih ukrepov, ne glede na svojo številčnost, je treba upoštevati mnenje, da se ta zaščita razširja samo "do te mere, do koder je razumno pričakovati od države, da uvede posebne zaščitne ukrepe."⁹⁾ Ta splošna ugotovitev izhaja iz analize prakse držav, ki zlasti na področju dvojezičnih napisov pogosto uveljavljajo omejitve

"znatnega števila" pripadnikov manjšine v določenem kraju (primer specialnega statuta - 25%).

Problem v bistvu ni mednarodnopraven, saj mednarodno pravo ne predpisuje metod ugotavljanja tega deleža. Mednarodno pravo tudi ne predpisuje, da bi moralo biti postavljanje dvojezičnih topografskih napisov pogojeno s številčnostjo manjšine. Tako državi ostaja na voljo, da uporabi podatke o narodnostni sestavi prebivalstva iz svojih uradnih popisov, da uporabi zgodovinski kriterij (tradicionalno narodnostno mešano območje), ali pa ustrezno pragmatično rešitev - upošteva mnenje prizadete manjšine. Problem pa nastane če iz teh ali onih razlogov nobena od teh rešitev ne pride v poštev. Problem je v bistvu zunaj dosega mednarodnega prava in rešljiv v političnem okviru. Seveda pa ne bi bilo v skladu s pravili manjšinske zaščite, če bi postopek ugotavljanja številčnosti manjšine spodbujal "nenteenje nacionalne in rasne mržnje", ki je prepovedano med drugim s 3. členom specialnega statuta.

O P O M B E :

- 1) Minority Schools in Albania, Advisory Opinion of 6 April 1935, P.C.I.J. Publication, Series A-B, No. 64, p. 12.
- 2) Francesco Capotorti, Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, UN, Publication, E. 78., XIV.1.
- 3) Herman Santa-Cruz, Racial Discrimination, UN Publication E. 76.XIV, 2, str.78
- 4) Poročilo odbora, UN GA OR, 39th Session, Supplement No. 18 (A/39%18) paras. 303 in 310, str. 67, 68
- 5) Capotorti, op.cit., str. 36, para 213.
- 6) Ibidem
- 7) Capotorti, op.cit. str. 37, para 217.
- 8) Capotorti razlaga ureditev Specialnega statuta in ureditev iz sporazuma Gruber-De Gasperi kot ureditvi, ki sta v bistvu enaki, in ki priznavata jeziku manjšine uradni značaj na regionalni ravni, Capotorti, op.cit., str. 76, para 434. Ta razlaga je za manjšine ugodnejša, četudi ne ustreza strogi primerjavi tekstov obeh sporazumov.
- 9) Capotorti, op.cit., para 56. str. 12.
- 10) UN GA OR 39th Session, Supplement No. 18, para 307, str. 68.

Spomenica o soglasju

med vladaми Italije, Združene kraljevine, Združenih držav in Jugoslavije o Svobodnem tržaškem ozemlju

1. Ker se je pokazalo, da izpolnjevanje določb mirovne pogodbe z Italijo, nanašajočih se na Svobodno tržaško ozemlje, ni možno, so imele vlade Združene kraljevine, Združenih držav in Jugoslavije cono A in B tega ozemlja od konca vojne pod vojaško okupacijo in vojaško upravo. Ob podpisu pogodbe sploh ni bilo namena, da bi bile te odgovornosti drugačne, razen začasnih, in vlade Italije, Združene kraljevine, Združenih držav in Jugoslavije kot prvenstveno zainteresiranih dežel, so se nedavno skupaj posvetovale, da bi proučile način, kako bi sedanji nezadovoljivi položaj najbolje opustili. Kot posledica tega so se sporazumele o naslednjih praktičnih dogovorih:

2. Brž ko bo ta Spomenica o soglasju parafirana in v njej predvideni obmejni popravki uresničeni, bodo vlade Združene kraljevine, Združenih držav in Jugoslavije zaključile vojaško upravo v conah A in B tega ozemlja. Vladi Združene kraljevine in Združenih držav bosta umaknili svoje vojaške sile s področja severno od te meje in izročili upravo tega področja Italijanski vladi. Italijanska in Jugoslovanska vlada bosta takoj potem razširili svojo civilno upravo, vsaka na tisto področje, za katero bosta odgovorni.

3. V točki 2 omenjeni obmejni popravki bodo storjeni po zemljevidu iz priloge I. Predhodno razmejitve bodo opravili predstavniki Zavezniške vojaške uprave in Jugoslovanske vojaške uprave, brž ko bo ta Spomenica o soglasju parafirana, vsekakor pa v treh tednih od dneva parafiranja. Jugoslovanska in Italijanska vlada bosta takoj imenovali komisijo za razmejitve, da bo dosežena natančnejša razmejitev po zemljevidu v prilogi I.

4. Italijanska in Jugoslovanska vlada sta sporazumni, da začne veljati Posebni statut iz priloge II.

5. Italijanska vlada se zavezuje, da bo vzdrževala

svobodno pristanišče Trsta v splošnem skladu z določbami členov 1. do 20. priloge VIII. mirovne pogodbe z Italijo.

6. Italijanska in Jugoslovanska vlada sta sporazumni, da proti osebnosti ali imovini kateregakoli prebivalca področja, ki preide pod njuno civilno upravo in v skladu s to Spomenico o soglasju, ne bosta storili nobenih zakonitih ali administrativnih ukrepov preganjanja ali diskriminacije zaradi prejšnje politične dejavnosti v zvezi z obravnavanjem vprašanj Svobodnega tržaškega ozemlja.

7. Italijanska in Jugoslovanska vlada sta sporazumni, da bosta v dveh mesecih od dneva parafiranja te Spomenice o soglasju začeli pogajanja, da bi čimprej sklenili sporazum o ureditvi drobnega obmejnega prometa, vštivši olajšave za gibanje prebivalcev obmejnih področij po suhem in po morju čez mejo za normalne trgovske in druge dejavnosti, kakor tudi za prevoz in promet. Ta sporazum bo obsegal Trst in področja, na katera le-ta meji. Dokler takšen sporazum ne bo sklenjen, bodo pristojne oblasti vsaka v svoji pristojnosti storile ustrezne ukrepe za olajšanje drobnega prometa.

8. Eno leto od parafiranja te Spomenice o soglasju se bodo lahko ljudje, ki so prej stanovali («*per-tinenti*» — «*pristojni*») na področjih, ki preidejo pod civilno upravo Italije oziroma Jugoslavije, nemoteno vrnili na ta področja. Vsi, ki se bodo tako vrnili, kakor tudi tisti, ki so se že vrnili, bodo uživali iste pravice kakor ostali prebivalci teh področij. Ti ljudje bodo v skladu z veljavnimi zakoni razpolagali s svojo lastnino in imovino, kolikor med tem tega že niso storili. Dve leti po dnevu parafiranja te Spomenice o soglasju bodo lahko ljudje, ki so prej živeli na enem teh področij, pa se ne nameravajo tja vrniti, in ljudem, ki zdaj živijo na enem teh področij, pa se bodo v enem letu od dneva parafiranja te Spomenice o soglasju odločili zapustiti to bivališče, prenesli svoje premičnine in svoja denarna sredstva. V zvezi s to imovino jim ne bodo naložene nobene uvozne in izvozne carine kakor tudi ne druge dajatve. Zneski, realizirani s prodajo imovine ljudi, ki bodo ne

glede na to, kje prebivajo, sklenili prodati premičnine in nepremičnine v dveh letih od dneva parafiranja te Spomenice o soglasju, bodo deponirani na posebnih računih pri Narodnih bankah Italije ali Jugoslavije. Ob koncu dveletnega obdobja bosta obe vladi likvidirali saldo med tema dvema računoma. Brez škode za neposredno uporabo določb te točke se italijanska in jugoslovanska vlada ločili zapustiti to bivališče, prenesli svoje premičparafiranja te Spomenice o soglasju sklenili podoben sporazum.

9. Ta sporazum o soglasju bo sporočen Varnostnemu svetu Združenih narodov.

London, 5. oktobra 1954.

Sledijo podpisi veleposlanikov štirih držav (Jugoslavije, Italije, Vel. Britanije in ZDA v Londonu): Vladimir Velibit, Manlio Brosio, Geoffrey W. Harrison, Llewelyn E. Thompson.

Posebni statut

Ker je skupni namen italijanske in jugoslovanske vlade, da zagotovita pravice človeka in osnovne svoboščine brez diskriminacije glede rase, spola, jezika in vere na področjih, ki preidejo pod njuno upravo po določbah te Spomenice o soglasju, je bil dosežen sporazum v naslednjem:

1. V upravljanju svojih zadevnih področij bodo italijanske in jugoslovanske oblasti ravnale v skladu z načeli splošne deklaracije o pravicah človeka, ki jo je sprejela Generalna skupščina ZN 10. decembra 1948, da bi lahko vsi prebivalci obeh področij brez diskriminacije v celoti uživali osnovne pravice in svoboščine, naštete v zgoraj omenjeni deklaraciji.

ENAKOST V PRAVICAH

2. Pripadniki jugoslovanske etnične skupine na področju, ki ga upravlja Italija, in pripadniki italijanske etnične skupine na področju, ki ga upravlja Jugoslavija, bodo uživali enake pravice in ravnanje kakor ostali prebivalci obeh področij.

Ta enakost pomeni, da bodo uživali:

a) enakost z ostalimi državljani glede političnih in državljanskih pravic kakor tudi ostalih pravic človeka in osnovnih svoboščin, zajamčenih s členom 1;

b) enake pravice v pridobivanju ali opravljanju javnih služb, funkcij, poklicev in časti;

c) enakost glede stopanja v javne in upravne službe; v tem oziru se bosta italijanska in jugoslovanska uprava ravnali po načelu, da bo jugoslovanski etnični skupini, oziroma italijanski etnični skupini pod njuno upravo omogočeno, da bosta pravično zastopani na upravnih položajih, zlasti na področjih, kakor so šolski inšpektorati, kjer gre zlasti za korist teh prebivalcev;

d) enakost ravnanja v opravljanju svojih dejavnosti ali poklicev v kmetijstvu, trgovini, industriji ali na kakem drugem področju, kakor tudi v organiziranju in vodenju poslov gospodarskih združenj in organizacij v te namene. Takšna enakost v ravnanju se bo nanašala tudi na vse davke in dajatve. V tem oziru si bodo lahko ljudje, ki se zdaj ukvarjajo s kako dejavnostjo ali poklicem, pa nimajo potrebne diplome ali spričevala za opravljanje teh dejavnosti, v štirih letih od dneva parafiranja te Spomenice o soglasju pridobili potrebno diplomu ali spričevalo. Teh ljudi ne bo nihče oviral v opravljanju njihove dejavnosti ali poklica zato, ker nimajo potrebnih dokumentov, razen v primeru, če si jih niso pridobili v omenjenem obdobju štirih let;

e) enakost v ravnanju pri uporabi jezika, kakor je določeno v spodaj navedeni točki 5;

f) enakost z ostalimi državljani na splošnem področju socialnega skrbstva in pokojnin (dajatve za primer bolezni, pokojnine za primer starosti, invalidske pokojnine, všteti pokojnine za vojne invalide in pokojnine članom družin tistih, ki so padli v vojni).

PREPOVED NETENJA NACIONALNE MRŽNJE

3. Netenje nacionalne in rasne mržnje je na obeh področjih prepovedano in vsako dejanje takšne vrste bo kaznovano.

TISK, PROSVETA, KULTURA

4. Etnični značaj in neoviran kulturni razvoj jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo, kakor tudi italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo, bosta zaščitena. j

a) Te etnične skupine bodo imele pravico do lastnega tiska v svojem materinem jeziku;

b) prosvetne, kulturne, družbene in športne organizacije obeh skupin bodo lahko svobodno delovale v skladu z veljavnimi zakoni. Takšne organizacije bodo deležne enakega ravnanja kakor druge ustrezne organizacije na zadevnih področjih, zlasti glede uporabe javnih poslopij, radia in pomoči iz javnih finančnih sredstev; italijanske in ju-

goslovanske oblasti pa si bodo prizadevale, zagotoviti takšnim organizacijam stalno uživanje ugodnosti, ki jih uživajo zdaj ali drugih enakovrednih ugodnosti.

POUK V MATERINEM JEZIKU

c) obe skupini bosta imeli pouk v materinem jeziku v otroških vrtcih, v osnovnih, srednjih in strokovnih šolah. Takšne šole bodo v vseh krajih področja pod italijansko upravo, kjer so otroci, ki pripadajo jugoslovanski etnični skupini, in v vseh krajih področja pod jugoslovansko upravo, kjer so otroci, ki pripadajo italijanski etnični skupini. Italijanska in jugoslovanska vlada sta sporazumni, da bosta sedanje šole, kakor so našete v priloženem seznamu, vzdrževali za etnične skupine na področjih pod njuno upravo in se posvetovali v mešanem odboru, predvidenem v zadnjem členu tega statuta, preden bi katero teh šol zaprli.

Te šole bodo uživale enakost v ravnanju z ostalimi šolami istega tipa na področju pod upravo Italije, oziroma Jugoslavije, glede zagotovitve učbenikov, poslopij in ostalih gmotnih sredstev, števila in položaja učnih moči kakor tudi priznavanja diplom. Italijanske in jugoslovanske oblasti bodo ukrenile vse potrebno, da bo zagotovljeno, da bodo v teh šolah poučevale učne moči, ki imajo isti materin jezik kakor učenci.

STALNOST UČNIH MOČI

Italijanske in jugoslovanske oblasti bodo brez odlašanja izdale vse tiste zakonske predpise, ki bi utegnili biti potrebni, tako da bi bila stalna organizacija teh šol urejena v skladu s predhodnimi določbami. Učitelji in profesorji, katerih govorni jezik je italijanski, pa so bili na dan parafiranja te Spomenice o soglasju zaposleni kot učne moči v šolstvu področja pod jugoslovansko upravo, ter učitelji in profesorji, ki je njihov govorni jezik slovenski, pa so bili omenjenega dne zaposleni kot učne moči v šolstvu področja pod italijansko upravo, ne bodo odpuščeni s svojih položajev zato, ker nimajo potrebnih učnih diplom. Te izredne določbe se ne bodo uporabljale kot precedens, niti ne bo nihče zahteval njih uporabe v drugih primerih, razen v zgoraj omenjeni kategoriji. Jugoslovanske in italijanske oblasti bodo storile v okviru svojih veljavnih zakonov vse pametne ukrepe, da bi zgoraj omenjenim učnim močem zagotovile možnost, da si bodo na način, predviden v zgoraj omenjenem členu 2. d pridobile kvalifikacije za isti status kakor redni člani učnega osebja.

Učni programi teh šol ne smejo biti obrnjeni v smer, ki bi nasprotovala narodnemu značaju učencev.

UPORABA JEZIKA V ODNOSIH Z OBLASTMI

5. Pripadniki jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo in pripadniki italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo bodo lahko svobodno uporabljali svoj jezik v osebnih in uradnih stikih z upravnimi in sodnimi oblastmi obeh področij. Imeli bodo pravico prejemati od oblasti odgovore v istem jeziku, pri ustnih odgovorih, bodisi neposredno ali po tolmачu; v korespondenci morajo oblasti zagotoviti vsaj prevod odgovora.

Javnim dokumentom, nanašajočim se na pripadnike teh etničnih skupin, všteti sodne razsodbe, bo priložen prevod v ustreznem jeziku. Isto velja za uradna obvestila, javne razglase in publikacije.

JAVNI NAPISI

V tistih volilnih enotah tržaške občine in v tistih ostalih občinah na področju pod italijansko upravo, v katerih prebiva znaten del pripadnikov jugoslovanske etnične skupine (najmanj četrtina) prebivalstva, bodo napisi na javnih ustanovah ter imena mest in ulic v jeziku jugoslovanske etnične skupine kakor tudi v jeziku oblasti, ki ima v rokah upravo; v tistih občinah na področju pod jugoslovansko upravo, v katerih prebiva znaten del pripadnikov italijanske etnične skupine (najmanj četrtina) prebivalstva, bodo ti napisi in imena v italijanskem jeziku kakor tudi v jeziku oblasti, ki ima v rokah upravo.

ZAJAMČEN GOSPODARSKI RAZVOJ

6. Gospodarski razvoj jugoslovanskega etničnega prebivalstva na področju pod italijansko upravo in italijanskega etničnega prebivalstva na področju pod jugoslovansko upravo bo zagotovljen brez diskriminacije in ob pravični razdelitvi razpoložljivih denarnih sredstev.

7. Na področjih, ki pridejo pod civilno upravo Italije ali Jugoslavije, niso dovoljene nobene spremembe meje osnovnih administrativnih enot z namenom, da bi ogrozili etnično sestavo ustreznih enot.

MEŠANI ODBOR

8. Ustanovljen bo posebni mešani jugoslovansko-italijanski odbor, da bo pomagal in dajal nasvete o vprašanjih, ki se tičejo zaščite jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo in italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo. Odbor bo tudi proučeval prošnje in vprašanja posameznih pripadnikov ustreznih etničnih skupin glede uporabe tega statuta.

Jugoslovanska in italijanska vlada bosta omogočili odboru, da bo obiskoval področja pod njuno upravo in mu nudili vse olajšave pri izpolnjevanju njegovih dolžnosti.

Obe vladi se zavezujeta, da bosta takoj začeli pogajanja o podrobnih predpisih za poslovanje odbora.
London, 5. oktobra 1954.

Dr. Vladimir Velebit l. r.
Mantio Brosio l. r.

Seznam slovenskih šol na področju bivše cone A

1. Otroški vrtci

Mestna občina Trst:
Barkovlje, Via San Fortunato 1; Greta; Sv. Ivan; Sv. Jakob, Škedenj; Sv. Sobota; Lonjer; Bazovica; Trebče; Opčine; Sv. Križ; Prosek.

OBČINA DEVIN - NABREŽINA

Mavhinje, Nabrežina, Devin.

OBČINA ZGONIK

Zgonik, Gabrovica.

OBČINA REPENTABOR

Repentabor.

OBČINA DOLINA

Dolina, Boljunec, Boršt, Domjo.

2. Osnovne šole

MESTNA OBČINA TRST

Sv. Jakob, Ulica sv. Franciška, Ulica Donadoni, Škedenj, Katinara, Rojan, Sv. Ana, Sv. Ivan, Barkovlje, Opčine, Prosek, Sv. Križ, Trebče, Gropada.

OBČINA DEVIN - NABREŽINA

Nabrežina Sesljan, Devin, Štivan, Medja vas, Cerovlje, Šempolaj, Slivno.

OBČINA ZGONIK

Zgonik, Salež, Gabrovica.

OBČINA REPENTABOR

Repentabor.

OBČINA DOLINA

Dolina, Boljunec, Boršt, Ricmanje, Domjo, Mačkovlje, Prosek.

OBČINA MILJE

Štramar, Sv. Barbara.

3. Strokovne šole in tečajji

MESTNA OBČINA TRST

Industrijska strokovna šola Rojan, Industrijska strokovna šola Sv. Ivan, Dveletni industrijski strokovni tečaj Opčine, Dveletni trgovski strokovni tečaj Prosek, Dveletni trgovski strokovni tečaj Katinara, Strokovni tečaj Sv. Križ.

OBČINA DEVIN - NABREŽINA

Dveletni industrijski strokovni tečaj Nabrežina.

OBČINA DOLINA

Dveletni industrijski strokovni tečaj Dolina.

Zgoraj omenjeni strokovni tečajji se spreminjajo v strokovne šole v skladu z italijanskimi zakoni.

4. Srednje šole v Trstu

Niža srednja sola, Via delle Scuole Nuove, Sv. Jakob, Državna realna in klasična gimnazija, Via Lazzaretto Vecchio 9, Državno učiteljsišče, Piazzale Gioberti, Sv. Ivan, Trgovska akademija, Piazzale Gioberti, Sv. Ivan.

ITALIJANSKE ŠOLE

Poslujoče zdaj na področju, ki preide pod jugoslovansko upravo v skladu s Spomenico o soglasju.

1. Otroški vrtci

Koper

2. Italijanski razredi v otroški vrtcih

Izola, Buje, Novi grad, Piran, Sečovlje, Umag.

3. Osnovne šole

Umag, Kostajnica, Koper, Sv. Lucija, Buje, Momjan, Smedela, Brtonigla, Novi grad, Piran, Sečovlje Groznjan, Sv. Nikolaj in Prade.

4. Strokovne šole

(osemletke)

Koper, Izola, Sečovlje, Buje, Umag, Novi grad, dveletna šola, Italijanski razred v triletni ženski obrtni šoli v Koperu.

5. Srednje šole

Klasična gimnazija Koper, Realna gimnazija Piran, Dveletna trgovsko tehnična šola Izola

Pisma glede ostalih vprašanj

KULTURNI DOMOVI

Pismo italijanske vlade jugoslovanski vladi:

Moja vlada Vas želi obvestiti, da bo po prevzemu uprave nad področjem, za katero bo odgovorna po določbah Spomenice o soglasju, parafirane dne 5. oktobra 1954 v Londonu, zagotovila poslopje v Rojanu ali kakem drugem predmestju, v katerem bo dom kulture za slovensko prebivalstvo Trsta, in dala na razpolago tudi sredstva za zgraditev in opremo novega doma kulture v Ulici Petronio. Potrjuje se, da je tudi Narodni dom pri Sv. Ivanu na razpolago za uporabo kot dom kulture.

Moja vlada meni, da je tudi jugoslovanska vlada pripravljena blagohotno proučiti zahteve italijanskih kulturnih organizacij glede dodatnih prostorov za njihove kulturne dejavnosti na področju, ki pride pod jugoslovansko upravo.

5. oktobra 1954.

Odgovor jugosl. vlade italijanski vladi:

Zelim se Vam zahvaliti za Vaše pismo z dne 5. oktobra t. l., nanašajoče se na poslopja, ki bodo na razpolago slovenskim kulturnim organizacijam v Trstu in njegovih predmestjih, ter Vas ob-

TRAITE

*entre la Republique socialiste federative
de Yougoslavie et la Republique Italienne*

Les Parties contractantes,

Convaincues que la coopération pacifique et les relations de bon voisinage entre les deux Pays et leurs peuples correspondent aux intérêts essentiels des deux Etats,

Considérant que les accords qu'elles ont conclus jusqu'à présent ont créé des conditions favorables au développement ultérieur et à l'intensification des relations réciproques,

Convaincues que l'égalité entre Etats, la renonciation à l'emploi de la force et le respect conséquent de la souveraineté, de l'intégrité territoriale et de l'inviolabilité des frontières, le règlement pacifique des différends, la non-ingérence dans les affaires intérieures des autres Etats, le respect des droits fondamentaux et des libertés, associés à l'application de bonne foi de toute obligation internationale, représentant la base de la sauvegarde de la paix et de la sécurité internationale et du développement des relations amicales et de la coopération entre les Etats.

Confirmant leur loyauté envers le principe de la protection la plus ample possible des citoyens appartenant aux minorités (groupes ethniques), découlant

POGODBA

*med Socialistično federativno republiko
Jugoslavijo in Republiko Italijo*

Pogodbenici, ki sta

prepričani, da miroljubno sodelovanje in dobri sosedski odnosi med državama ter njunimi narodi ustrezajo bistvenim interesom obeh držav,

in mnenja, da so doslej sklenjeni sporazumi ustvarili ugodne pogoje za nadaljnji razvoj in krepitev njihovih medsebojnih odnosov,

in prepričani, da so enakopravnost med državami, odstopanje od uporabe sile in dosledno spoštovanje suverenosti, teritorialne integritete in nedotakljivosti meja, miroljubno reševanje sporov, nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav, spoštovanje temeljnih pravic in svoboščin ob izpolnjevanju vseh mednarodnih obveznosti v dobri veri — podlaga za ohranitev miru in mednarodne varnosti in za razvoj prijateljskih odnosov in sodelovanja med državami,

ter potrjujeta svojo privrženost načelu največjega možnega varstva državljanov — pripadnikov manjšin, ki izvira iz njihovih ustav in njune notranje zakonodaje

de leurs Constitutions et de leurs droits internes, que chacune des deux Parties réalise d'une manière autonome, en s'inspirant également des principes de la Charte des Nations Unies, de la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme, de la Convention sur l'élimination de toute forme de discrimination raciale et des Pactes Universels des Droits de l'Homme.

Animées du désir de manifester par le présent Traité l'intention commune d'intensifier, dans l'intérêt des deux Pays, les rapports existants de bon voisinage et de coopération pacifique.

Convaincues également que cela contribuera au renforcement de la paix et de la sécurité en Europe,

Sont convenues de ce qui suit:

Article 1

La frontière entre la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie et la République Italienne, pour la partie qui n'est pas indiquée comme telle dans le Traité de paix avec l'Italie du 10 février 1947, est décrite par le texte à l'Annexe I et tracée sur la carte à l'Annexe II du présent Traité.

En cas de divergence entre la description de la frontière et la carte, le texte fera foi.

Article 2

La frontière entre les deux Etats dans le Golfe de Trst est décrite par le texte à l'Annexe III et tracée sur la carte à l'Annexe IV du présent Traité.

En cas de divergence entre la description de la frontière et la carte, le texte fera foi.

Article 3

La nationalité des personnes qui en date du 10 juin 1940 étaient ressortissants italiens et avaient leur rési-

in ga vsaka stran uresničuje avtonomno, pri čemer se ravna tudi po načelih ustanovne listine Združenih narodov, univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, konvencije o preprečevanju kakršnihkoli oblik rasne diskriminacije in univerzalnih paktov o človekovih pravicah,

sta se v želji, izraziti s to pogodbo skupen namen, da v dobro obeh držav razširita sedanje dobre sosedske odnose in miroljubno sodelovanje,

in v prepričanju, da bo to prispevalo h krepitvi miru in varnosti v Evropi,

sporazumeli o naslednjem:

1. člen

Tisti del meje med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo, ki ni označen kot takšen v mirovni pogodbi z Italijo z dne 10. februarja 1947, je opisan v prilogi I in vrisan na karti v prilogi II k tej pogodbi.

Če se opis meje in karta ne ujemata, je odločilen besedni opis.

2. člen

Meja med državama v Tržaškem zalivu je opisana v prilogi III in vrisana na karti v prilogi IV k tej pogodbi.

Če se opis meje in karta ne ujemata, je odločilen besedni opis.

3. člen

Državljanstvo oseb, ki so bile na dan 10. junija 1940 italijanski državljani in imele stalno prebivališče na

dence permanente sur le territoire visé à l'article 21 du Traité de Paix avec l'Italie du 10 février 1947, ainsi que celle de leurs descendants, nés après le 10 juin 1940, est réglée respectivement par la loi de l'une ou de l'autre des Parties, selon que la résidence desdites personnes au moment de l'entrée en vigueur du présent Traité se trouve sur le territoire de l'une ou de l'autre des Parties.

Les personnes faisant partie de la minorité yougoslave (du groupe ethnique yougoslave) et les personnes faisant partie de la minorité italienne (du groupe ethnique italien) auxquelles s'appliquent les dispositions de l'alinéa précédant auront la faculté de se transférer respectivement sur se territoire yougoslave et sur le territoire italien, sous les conditions prévues par l'échange de lettres à l'Annexe VI du présent Traité.

En ce qui concerne les ménages, il sera tenu compte de la volonté de chacun des conjoints et, dans les cas où celle-ci coïnciderait, il ne sera pas tenu compte de l'éventuelle différente appartenance ethnique de l'un ou de l'autre conjoint.

Les enfants mineurs suivront l'un ou l'autre de leurs parents d'après la réglementation de droit privé applicable en matière de séparation sur le territoire où les parents ont leur résidence permanente au moment de l'entrée en vigueur du présent Traité.

Article 4

Les deux Gouvernements concluront, dans les meilleurs délais, un Accord sur une indemnisation globale et forfaitaire, qui soit équitable et acceptable pour les deux Parties, des biens, droits et intérêts des personnes physiques et juridiques italiennes, situés dans la partie du territoire visée à l'article 21 du Traité de Paix avec l'Italie du 10 février 1947, comprise dans les frontières de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie,

ozemlju, navedenem v 21. členu mirovne pogodbe z Italijo z dne 10. februarja 1947, ter njihovih potomcev, rojenih po 10. juniju 1940, ureja zakonodaja ene ali druge strani, glede na to, ali imajo takrat, ko začne veljati ta pogodba, svoje stalno prebivališče na ozemlju ene ali druge strani.

Osebe, ki pripadajo jugoslovanski manjšini, in osebe, ki pripadajo italijanski manjšini, ter veljajo zanje določbe prejšnjega odstavka, se bodo lahko preselile na ozemlje Socialistične federativne republike Jugoslavije oziroma italijansko ozemlje pod pogoji, ki so predvideni z izmenjavo pisem iz priloge VI k tej pogodbi.

Glede družin bo upoštevana volja vsakega zakonca; če pa se bosta njuni volji ujemali, ne bo upoštevana morebitna različna etnična pripadnost enega ali drugega zakonca.

Mladoletni otroci bodo sledili enemu ali drugemu od staršev po določbah civilnega prava, ki veljajo za razvezo na ozemlju, na katerem imajo starši stalno prebivališče takrat, ko začne veljati ta pogodba.

4. člen

Vladi bosta čimprej sklenili sporazum o pravični in za obe strani sprejemljivi globalni in pavšalni odškodnini za dobrine, pravice in interese italijanskih fizičnih in pravnih oseb na delu ozemlja, navedenega v 1. členu mirovne pogodbe z Italijo z dne 10. februarja 1947, zajetem z mejami Socialistične federativne republike Jugoslavije, ki so jih nacionalizirala ali razlastila ali z drugimi ukrepi omejila jugoslovanska vo-

lesquels ont fait l'objet de mesures de nationalisation ou d'expropriation ou d'autres arrêtés restrictifs de la part des Autorités militaires, civiles ou locales yougoslaves à partir de la date de l'entrée des Forces Armées Yougoslaves sur ledit territoire.

A cet effet, les deux Gouvernements entameront des négociations dans un délai de deux mois à partir de la date de l'entrée en vigueur du présent Traité.

Au cours de ces négociations, les deux Gouvernements examineront dans un esprit favorable la possibilité de laisser, dans un certain nombre de cas, aux ayants droit qui en feront demande dans un délai à fixer, la libre disponibilité des biens immobiliers ci-dessus mentionnés, qui aient été déjà confiés à l'usage ou à l'administration des membres proches de la famille du titulaire ou dans des cas similaires.

Article 5

Afin de régler la matière des assurances sociales et des pensions de retraite des personnes visées à l'article 3 du présent Traité, les deux Parties concluront aussitôt que possible un accord portant sur les questions qui, d'après le Protocole général du 14 novembre 1957, ne sont pas déjà réglées par l'Accord stipulé entre elles à la même date.

A cet effet, les deux Gouvernements entameront des négociations dans un délai de deux mois à partir de la date de l'entrée en vigueur du présent Traité.

Jusqu'à la conclusion de l'Accord prévu au premier paragraphe de cet article, la sauvegarde des intérêts des personnes qui bénéficient actuellement d'assurances sociales ou de pensions de retraite, et qui rentrent dans le nombre de celles visées à l'article 3 du présent Traité, est assurée par les mesures figurant à l'Annexe IX du présent Traité.

jaška, civilna ali krajevna oblastva od prihoda jugoslovanskih oboroženih sil na to ozemlje.

V ta namen bosta vladi začeli pogajanja v dveh mesecih po uveljavitvi te pogodbe.

Med pogajnji bosta vladi dobrohotno obravnavali možnost, da se v določenem številu primerov upravičencem, ki zaprosijo za to v določenem roku, omogoči prosto razpolaganje z omenjenimi nepremičninami, katere so bile zaupane v uživanje ali upravljanje bližnjim sorodnikom lastnika, ali v podobnih primerih.

5. člen

Da bi bila urejena vprašanja s področja socialnega zavarovanja in pokojnin za osebe, omenjene v 3. členu te pogodbe, bosta strani po možnosti čimprej sklenili sporazum o vprašanjih, ki po splošnem protokolu z dne 14. novembra 1957 še niso bila urejena s sporazumom, sklenjenim med njima istega dne.

V ta namen bosta vladi začeli pogajanja v dveh mesecih po uveljavitvi te pogodbe.

Dokler ne bo sklenjen sporazum, predviden v prvem odstavku tega člena, bo osebam, ki sedaj uživajo pravico do socialnega zavarovanja ali do pokojnine in so zajete s 3. členom te pogodbe, zagotovljeno varstvo interesov z ukrepi, ki so predvideni v prilogi IX k tej pogodbi.

Article 6

Les deux Parties confirment leur volonté de développer ultérieurement leur coopération économique ayant en vue notamment l'amélioration des conditions de vie des populations frontalières des deux Pays.

Dans ce but, elles ont simultanément stipulé un Accord sur le développement de la coopération économique.

Article 7

A la date de l'entrée en vigueur du présent Traité, le Mémoire d'Accord de Londres du 5 octobre 1954 et ses annexes cessent d'avoir effet dans les relations entre la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie et la République Italienne.

Chaque Partie en donnera communication au Gouvernement du Royaume-Uni de Grande Bretagne et d'Irlande du Nord, au Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique, et au Conseil de Sécurité des Nations Unies, dans un délai de trente jours à partir de l'entrée en vigueur du présent Traité.

Article 8

Au moment où cesse d'avoir effet le Statut spécial annexé au Mémoire d'Accord de Londres du 5 octobre 1954, chaque Partie déclare qu'elle maintiendra en vigueur les mesures internes déjà arrêtées en application du Statut susmentionné en qu'elle assurera dans le cadre de son droit interne le maintien du niveau de protection des membres des minorités respectives (des groupes ethniques respectifs), prévu par les normes du Statut spécial échu.

Article 9

Le présent Traité sera ratifié aussitôt que faire se pourra et entrera en vigueur à la date de l'échange des instruments de ratification simultanément avec l'Accord

6. člen

Strani potrjujeta svojo odločenost, da bosta še naprej pospeševali medsebojno gospodarsko sodelovanje, pri čemer bosta zlasti pazili na izboljšanje življenjskih razmer obmejnega prebivalstva obeh držav.

S tem namenom sta hkrati sklenili sporazum o pospeševanju gospodarskega sodelovanja.

7. člen

Z dnem, ko začne veljati ta pogodba, neha veljati v odnosih med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo londonski memorandum o soglasju z dne 5. oktobra 1954 s prilogami.

Vsaka stran bo to sporočila vladi Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske, vladi Združenih držav Amerike ter Varnostnemu svetu Združenih narodov v 30 dneh od uveljavitve te pogodbe.

8. člen

Takrat, ko neha veljati specialni statut, priložen k londonskemu memorandumu o soglasju z dne 5. oktobra 1954, izjavi vsaka stran, da bo ohranila v veljavi notranje ukrepe, ki jih je že sprejela pri izvajanju omenjenega statuta, in da bo v okviru svojega notranjega prava zagotovila pripadnikom zadevnih manjšin enako raven varstva, kot jo je določal specialni statut, ki neha veljati.

9. člen

Ta pogodba bo po možnosti ratificirana čimprej in bo začela veljati na dan, ko bodo izmenjane ratifikacijske listine, hkrati z danes podpisanim sporazu-

signé en date d'aujourd'hui concernant le développement de la coopération économique entre les deux Pays.

L'échange, des instruments de ratification se fera à Belgrade.

Fait à Osimo (Ancona), le 10 novembre 1975, en double original en langue française.

Pour le Gouvernement
de la République Socialiste
Fédérative de Yougoslavie

Miloš Minić (m. p.)

Pour le Gouvernement
de la République
Italienne

Mariano Rumor (m. p.)

mom o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med državama.

Ratifikacijske listine bodo izmenjane v Beogradu.

Sestavljeno v Osimu (Ancona) na dan 10. novembra 1975 v dveh francoskih izvornikih.

Za vlado
Republike Italije:
Mariano Rumor s. r.

Za vlado
Socialistične federativne
republike Jugoslavije:
Miloš Minić s. r.

-25-

Avstrijska državna pogodba in narodne manjšine

Danilo TÜRK

1. Izrecno pravno osnovo za reguliranje položaja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji predstavljajo ustrezne določbe Pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije, ki je bila podpisana 15. maja 1955.

Z Državno pogodbo je mednarodnopravno reguliran status Avstrije po drugi svetovni vojni, ker vsebuje statusno-pravne in konstitutivnopravne norme. Peta alinea preambule Pogodbe določa, da zavezniške in združene sile ... »želijo skleniti pogodbo, s katero obnavljajo Avstrijo svobodno, neodvisno in demokratično državo, kar naj bi prispevalo k obnovitvi miru v Evropi«.

Proces mednarodne rehabilitacije Avstrije sta izpolnila njen sprejem v članstvo OZN decembra 1955 in pristop k Evropskemu svetu aprila 1956. Izraz »mednarodna rehabilitacija« uporabljamo namenoma, ker pri omenjanju Državne pogodbe, tega temeljnega dokumenta avstrijske državnosti, ne moremo mimo statusa in položaja Avstrije in ravnanja njenih prebivalcev med drugo svetovno vojno. Kljub temu, da je Avstrija proglašena za »žrtev nacizma«, je nesporno, da njena zgodovinska funkcija ni bila izključno funkcija žrtve, česar so se zavedali tudi avtorji Državne pogodbe. Zaradi tega člen 4 Državne pogodbe prepoveduje »Anschluss«. Člen 9, ki predpisuje razpuščanje nacističnih organizacij in prepoveduje obnavljanje nacizma, pa direktno opozarja na udeležbo dela avstrijskega prebivalstva v pripravah za drugo svetovno

vojno in med vojno samo. Tudi nekateri drugi člani govorijo o soodgovornosti Avstrije za drugo svetovno vojno.

Položaj Jugoslavije je bil v odnosu do Avstrije specifičen tako med drugo svetovno vojno kot po njej. Jugoslavija je bila 6. aprila napadena z avstrijskega ozemlja. Avstrijci so imeli v sklopu nemških oboroženih sil pomembno vlogo v vojnih operacijah in uničevanju ljudi in stvari na ozemlju Jugoslavije. Vojne zločine pripadnikov nemških oboroženih sil — po narodnosti Avstrijcev — na jugoslovanskem ozemlju dokazuje obsežna dokumentacija.

Pri pogajanjih o poveljni prihodnosti Avstrije je Jugoslavija predlagala, da se problem slovenske manjšine reši s spremembo meje med obema državama po načelu etničnih meja. Jugoslovanske zahteve je motivirala želja, da slovensko prebivalstvo na avstrijskem ozemlju zaščiti pred germanizacijo, ki ji je bila manjšina izpostavljena v svoji zgodovini. Pri svojih zahtevah je Jugoslavija utemljevala z nacionalno sestavo prebivalstva tega ozemlja, s procesom germanizacije, ki ji je bila izpostavljena slovenska manjšina v Avstriji pred drugo svetovno vojno, s politiko genocida, ki ji je bila izpostavljena slovenska manjšina med drugo svetovno vojno in z dejstvom, da so se pripadniki slovenske manjšine v sestavi antihitlerjevske koalicije vključili v protifašistično borbo.

Hkrati s tem je Jugoslavija zahtevala zagotovilo glede posebne zaščite hrvaške manjšine na Gradiščanskem.

Ko je Jugoslavija podpisala Državno pogodbo, je nastal nov položaj. Jugoslavija se je obvezala, da bo spoštovala nedotakljivost teritorialne integritete in neodvisnosti Avstrije, Avstrija pa je prevzela jasne in precizne obveznosti glede posebnega varstva in zaščite slovenske in hrvaške manjšine. Takšni mednarodnopravno regulirani odnosi Jugoslavije in Avstrije bi lahko — pod pogojem, da bi tudi Avstrija izpolnjevala obveznosti iz Državne pogodbe — služili kot trden temelj miru in prijateljskega sodelovanja med državama.

2. Vrsta določb državne pogodbe se nanaša na zagotovitev pravic in zaščite slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji.

Člen 6 zagotavlja vsem osebam pod avstrijsko jurisdikcijo uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin brez ozira na raso, spol, jezik ali vero. Avstrija se obvezuje, da njeni zakona »ne bodo ne po svoji vsebini ne pri izvajanju povzročili diskriminacije med prebivalci avstrijskega državljanstva, glede na njihovo raso, spol, jezik ali vero, bodisi glede na njihovo osebnost, lastnino, delo, poklicne in finančne interese, njihov pravni položaj, politične in državljanske pravice ali na kakšnem drugem področju«.

Člen 7 se nanaša na posebne pravice slovenske in hrvaške manjšine. Zaradi njegove pomembnosti ga navedimo v celoti:

»1. Avstrijski državljani, pripadniki slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem, uživajo iste pravice pod istimi pogoji kot vsi drugi avstrijski državljani, vključno pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.

2. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.

3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovensščini ali hrvaščini kot v nemščini.

4. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kot drugi avstrijski državljani.

5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.«

Člen 8 med drugim vsem avstrijskim državljanom zagotavlja pravico, da bodo voljeni na javne funkcije neodvisno od rase, spola, jezika, vere in političnega prepričanja.

Člen 9 Avstriji nalaga obveznost, da na svojem teritoriju ukine nacistične organizacije. Ta obveznost se nanaša tudi na ukinitve vseh organizacij nacističnega značaja (političnih, vojaških in drugih), kot tudi na to, da se mora Avstrija zavzemati za »odstranitev vseh sledi nacizma iz avstrijskega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja...« Dalje, Avstrija mora zagotoviti, da ne bodo organizacije takšnega značaja ponovno oživele v kakršnikoli obliki, in preprečiti vsako nacistično in militaristično dejavnost in propagando v Avstriji. Prav tako mora razpustiti vse fašistične organizacije, »ki gojijo kakršnokoli dejavnost proti Združenim narodom, ali hočejo oropati prebivalstvo njegovih demokratskih pravic.«

Izrecno je predpisano naslednje: »Avstrija se obvezuje, da bo, pod grožnjo kazenskih sankcij, ki jih bo treba določiti v skladu z avstrijskimi zakoni, prepovedala obstoj in dejavnost zgoraj omenjenih organizacij na avstrijskem ozemlju.«

Te določbe se po svoji vsebini navezujejo na 5. odstavek 7. člena Državne pogodbe.

Člen 10. Avstriji nalaga obveznost, da pusti v veljavi in nadaljuje z izvajanjem načel iz zakonov in drugih predpisov, ki sta jih sprejela avstrijska vlada in parlament po 1. maju 1945, in jih je odobrila Zavezniška komisija za Avstrijo. Cilj teh načel in zakonov je likvidacija ostankov nacističnega režima in vzpostavitev demokratičnega sistema. Dalje, Avstrija je obvezana spopolniti zakonske in upravne ukrepe, ki so bili sprejeti po 1. maju 1945, ter kodificirati in sprejeti načela iz členov 6,8 in 9. Na koncu ta člen obvezuje Avstrijo, da, v kolikor tega še ni storila, prekliche ali revdira vse zakonske in upravne akte, sprejete od 5. marca 1933 do 30. aprila 1945, ki so v nasprotju z načeli členov 6,8 in 9. Državne pogodbe.

Člen 19 nalaga Avstriji obveznost, da spoštuje in ščiti grobove vojakov, vojnih ujetnikov in prisilno deportiranih državljanov zavezniških sil, ki so se borili proti

nacistični Nemčiji. Enaka obveznost velja tudi za spominske plošče, nagrobnike in spomenike, postavljene v znamenje spomina na vojno slavo armad, ki so se na avstrijskem ozemlju borile proti Hitlerjevi Nemčiji.

Te določbe se nanašajo tudi na zaščito grobov padlih pripadnikov Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, ki je bila zavezniška sila v antihitlerjevski koaliciji, in v sestavi katere so na ozemlju Koroške delovale enote, sestavljene iz pripadnikov slovenske manjšine, nanašajo pa se tudi na zaščito spomenikov, spomenskih plošč in nagrobnih kamnov, postavljenih v čast njihovih vojni slavi.

Člen 26 govori o premoženju, pravicah in interesih manjšinskih skupin v Avstriji. Po tej določbi je Avstrija obvezana, da poskrbi za vprašanje odvetnega premoženja, ali zagotovi odškodnino v vseh primerih, pri katerih je prišlo do odvzema premoženja zaradi »rasnega porekla ali vere« lastnika.

Ta člen torej predpisuje povrnitev materialne škode, ki so jo utrpeli manjšine in njihovi pripadniki zaradi rasistične in genocidne politike v obdobju nacizma v Avstriji.

3. Materija, ki jo regulirajo omenjeni členi Državne pogodbe, je bila neposredno po prvi svetovni vojni predmet senžermenske mirovne pogodbe z Avstrijo z dne 10. septembra 1919. leta. Določbe členov 62—69 te pogodbe so dobile ustavno-pravni značaj tudi z notranjepravnega aspekta in še naprej obvezujejo državo v tistih delih, kolikor in če presegajo določbe Državne pogodbe. To se predvsem nanaša na splošno veljavo senžermenske pogodbe za vse manjšine na celotnem avstrijskem ozemlju. Kar pa zadeva razmerje med tema pogodbama, je bistveno to, da, je Državna pogodba Lex posterior, ki ex novo in kot lex specialis regulira položaj slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji.²⁾

Hkrati je avstrijski parlament ugotovil, da je 3. odstavek člena 7 avtomatično neposredno izvršljiv (self executing).³⁾

Naslednje, kar je bistveno tako za teoretično razumevanje manjšinske zaščite v Državni pogodbi kot tudi za ocenjevanje njene dejanske implementacije, je vpra-

šanje pravne narave zaščite slovenske in hrvaške manjšine. Državna pogodba vsebuje dve kategoriji določb. Ene manjšinam, zagotavljajo relativno zaščito — posmezniki, pripadniki manjšin in avstrijski državljani, so zaščiteni s splošnimi garancijami človekovih pravic in s prepovedjo diskriminacije. V ta okvir spada predvsem člen 6 (človekove pravice) in člen 8 (enaka in splošna volilna pravica in pravica opravljanja javne službe brez diskriminacije).

Druge, določbe 7. člena Državne pogodbe, ki se v celoti nanašajo na pravice slovenske in hrvaške manjšine, vsebujejo elemente absolutne zaščite, ker tema dvema manjšinama zagotavljajo posebne pravice.

Razmerje med tema dvema kategorijama določb za zaščito slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji je naslednje: medtem ko relativna zaščita temelji na prepovedi diskriminacije, so za vzpostavitev dejanske enakosti potrebne posebne pravice manjšin (absolutna zaščita), ki bodo omogočile obstoj in enakopravni razvoj manjšin. Takšno razumevanje razmerja med absolutno in relativno zaščito manjšin izhaja iz mednarodnega prava, svojo potrditev pa je dobilo tudi v sodbah in svetovalnih mnenjih Stalnega mednarodnega sodišča v Haagu.⁴⁾ Tezo o takšni povezanosti je potrdila tudi novejša praksa OZN, poučujoč, da gre »za dva aspekta istega problema, tj. zagotovitve osnovnih človekovih pravic.«⁵⁾

V interpretaciji te pravne konstrukcije zaščite manjšin v Državni pogodbi pridemo do zaključka, da neizpolnjevanje oz. kršenje določb o absolutni zaščiti pomeni tudi ogrožanje človekovih pravic in osnovnih svoboščin, zagotovljenih v določbah o relativni zaščiti manjšin.

Zaščita slovenske in hrvaške manjšine je določena teritorialno, kar izhaja iz dikcije člena 7 Državne pogodbe. Prvi in četrti odstavek člena 7 govori o »avstrijskih državljanih, pripadnikih slovenske ali hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem«, tretji odstavek istega člena pa govori o »upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom«. Slovenska in hr-

vaška manjšina v Avstriji sta avtohtoni manjšini: njuno ozemlje je bilo bistven element njunega nacionalnega obstoja. Teritorialna utemeljenost zaščite slovenske manjšine v Državni pogodbi ima svojo oporo trdi v tem, ker pomeni rešitev teritorialnega vprašanja — tj. določanje mejne črte med Jugoslavijo in Avstrijo. Določbe Državne pogodbe o mejah in določbe o zaščiti manjšin so v neposredni vzročni in dejanski zvezi, o čemer priča tudi istčasni nastanek enih in drugih. Ko so se stranke, ki so se udeležile pogajani 20. junija 1949, sporazumele, da bodo meje obnovljene Avstrije takšne kot so bile 1. januara 1938, so sklenile, da mora Pogodba predvideti, da »Avstrija zagotovi zaščito pravic slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji«. 24. avgusta 1949 so stranke, ki so sodelovale v pogajanjih, takšen sklep precizirale tako, da so ga teritorialno določile in vezale na ozemlje upravnih in sodnih okrajev s slovenskim oz. hrvaškim ali mešanim prebivalstvom v avstrijskih zveznih pokrajinah Koroški, Štajerski in na Gradiščanskem. Člen 7 Državne pogodbe govori o Koroški in Štajerski, o pokrajinah, ki so jim pred sklepom o avstrijsko-jugoslovanski meji pripadala sporna ozemlja, in o Gradiščanski, glede katere je Jugoslavija pri pogajanjih o Državni pogodbi zahtevala posebno zagotovitev zaščite hrvaške manjšine. Strankama, ki so sodelovale pri pogajanjih, so bila ta ozemlja znana. Jugoslavija je z noto 14. novembra 1945 definirala ozemlja na Koroškem in Štajerskem, na katere se nanaša člen 7 Državne pogodbe. Glede obeh omenjenih pokrajin in Gradiščanske je to Jugoslavija storila še naknadno s prikazom etnične strukture v aneksih k Memorandumu za štiri velesile v začetku leta 1947.

Na drugi strani je Avstrija z zakonsko uredbo z dne 3. oktobra 1945 precizno določila ozemlje s slovenskim in mešanim prebivalstvom na Koroškem, ko je na teritoriju uvedla splošna obvezno dvojezično (slovensko-nemško) osnovno šolstvo. Tudi slovenska manjšina na Koroškem je v svoji peticiji avstrijski vladi in vladam štirih velesil ter vladi pridružene sile Jugoslavije 11. oktobra 1955 določila teritorij, na katerem velja manjšinska zaščita na Koroškem.

Drugače kot Senžermenska mirovna pogodba Državna pogodba ne vsebuje kriterija »znatnega dela« (considerable proportion) kot pogoj za zagotovitev manjšinskih pravic. Predlog, da se v člen 7 Državne pogodbe vnese pogoj »znatnega dela«, je bil v pogajanjih izrecno zavržen. Dejstvo, da je bil predlog, naj se v Državno pogodbo vnese pogoj »znatnega dela«, pri pogajanjih odločno zavržen, je v zadnjem času ponovno poudaril Edvard Kardelj v intervjuju za dunajsko revijo »Profil« (gl. aneks).

Iz vsega tega jasno izhaja, da je ozemlje, na katerem veljajo določbe Državne pogodbe o zaščiti slovenske in hrvaške manjšine znano, da so pogodbene stranke poznale in priznale dejansko stanje, da na tem ozemlju živi slovensko, hrvaško in mešano prebivalstvo in da bo na tem ozemlju poseben režim, ustvarjen zaradi manjšinske zaščite, veljal brez kakršnegakoli pogojevanja in trajno.

5. odstavek člena 7 Državne pogodbe prepoveduje dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo slovenkemu in hrvaškemu prebivalstvu manjšinski značaj in manjšinske pravice. Da gre za zaščito značaja manjšine kot skupnosti še zlasti pričata atributa — slovenski in hrvaški, ki pomenita tudi določen jezik, kulturo in naseljenost nacionalnih skupnosti na določenem ozemlju. Ta določba, kot tudi celotna vsebina zaščite slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, navaja na sklep, da se Državna pogodba nanaša tako na pravice posameznikov-pripadnikov manjšine kot tudi na njihov status in položaj kot skupnosti. Misel o zaščiti manjšin kot skupnosti je v sodobni praksi izražena na različne načine (na primer člen 27 Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah). Nesporno je tudi to, da se je že afirmirala kot eden glavnih pristopov k problemom manjšinske zaščite, kar je treba upoštevati pri interpretaciji določb o zagotovitvi zaščite manjšin v Državni pogodbi.

V tesni zvezi z določbami Državne pogodbe, ki se nanašajo na zaščito slovenske in hrvaške manjšine, so tudi določbe, ki se nanašajo na ukinitvev nacističnih organizacij in prepoved obnavljanja nacizma v Avstriji. V Av-

striji je bil nacizem najbolj okruten sovražnik iz vrst nemške vojske in prav v odnosu do slovenske manjšine na Koroškem se je manifestiral v najbolj grobi genocidni politiki. Zaradi tega se tudi člen 9 Državne pogodbe, ki predpisuje prepoved nacističnih organizacij in obnavljanje nacizma, po svoji vsebini navezuje na materijo, ki jo regulira 5. odstavek člena 7 (prepoved protimanjšinskih organizacij). V ta kompleks spadajo tudi člen 10 (obveznosti na področju zakonodaje in uprave, da likvidirajo ostanke nacističnega režima in vzpostavijo demokratičen sistem), člen 19 (varovanje spomenikov in grobov žrtev nacizma in padlih borcev protifašističnih armad) in člen 26 (povračilo materialne škode, ki jo je manjšini povzročil nacizem).

Na koncu tega kratkega prikaza določb Državne pogodbe, ki se nanašajo na zaščito slovenske in hrvaške manjšine, je treba poudariti, da je Avstrija dolžna izpolnjevati te svoje obveznosti v skladu s pravilom pacta sunt servanda. To pravilo je sogentna norma mednarodnega prava in pomeni, da je mednarodne pogodbe treba izpolnjevati in to v dobri veri. Kot pogodbena stranka je Avstrija dolžna podvzeti vse potrebne korake za

1. Report on the Crimes of Austria and Austrians against Yugoslavia and her Peoples; Published by the Yugoslav War crimes Commission, Belgrade 1947.
2. Borut Bohte: International Law Aspects of the Position of the Slovene Minority in Austria; Actual Questions of the Slovene Minority in Austria; Actual Questions of the Slovene and Croat Minorities in Austria, Institut za narodnostna vprašanja, Ljubljana 1976, pogl. 11.
3. ibid, str. 3.
4. Sodba stalnega Mednarodnega sodišča v zadevi Nemčije v. Poljski glede manjšinskih šol v Zgornji Šleziji (1918) in svetovalno mnenje istega sodišča v primeru albanskih manjšinskih šol (1935).
5. Na primer Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, Report by Francesco Capotorti, Special Rapporteur, (E/CN.4) Sub. 2) L. 621, July 3 1975

izpolnitev Državne pogodbe. Ta obveznost velja za vse dele pogodbe, kar je bilo izrecno poudarjeno tudi ob ratifikaciji pogodbe v avstrijskem parlamentu.⁶⁾

6. Avstrijski minister za zunanje zadeve Figl 1.6.1955 v avstrijskem parlamentu ob ratifikaciji Državne pogodbe: »Še enkrat moram poudariti, da bo vsak poslanec, ki bo glasoval za to pogodbo, glasoval za vsak člen, aH pa naj glasuje proti«.

MEĐUNARODNI UGOVORI
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

SPORAZUM

IZMEĐU FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I ITALI-
JANSKE REPUBLIKE O LOKALNOJ RAZMENI IZMEĐU POGRANIČNIH
ZONA TRSTA, S JEDNE STRANE, I BUJA, KOPRA, SEŽANE
I NOVE GORICE, S DRUGE STRANE

RIM, 31 MARTA 1955

SPORAZUM

IZMEDU FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I ITALIJANSKE REPUBLIKE O LOKALNOJ RAZMENI IZMEDU POGRANIČNIH ZONA TRSTA, S JEDNE STRANE, I BUJA, KOPRA, SEŽANE I NOVE GORICE, S DRUGE STRANE*

Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Vlada Italijanske Republike u cilju da olakšaju lokalnu trgovinsku razmenu između pograničnih teritorija, utvrdile su, sporazumno, sledeće:

Član I

Lokalna trgovinska razmena, podvrgnuta režimu predviđenom ovim Sporazumom, jeste ona koja će se izvršavati između pograničnih zona Trsta, s jedne strane, i Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice, s druge strane.

Član II

Roba predviđena listom A, priloženom ovom Sporazumu, moći će se uvoziti u zonu Trsta do količina ili vrednosti naznačenih uz svaku od njih.

Roba predviđena listom B, priloženom ovom Sporazumu, moći će se uvoziti u zonu Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice do količina ili vrednosti naznačenih uz svaku od njih.

Član III

Dve Vlade rezervišu pravo da sporazumno u listama A i B izvrše one kvantitativne i kvalitativne ispravke čija bi celishodnost bila priznata.

Član IV

Carinarnica u Trstu odobriće direktno privremeni uvoz:

a) mašina, instalacija i prevoznih sredstava iz Jugoslavije upućenih u zonu Trsta radi opravke;

b) sirovina i poluprodukt iz Jugoslavije upućeni u zonu Trsta radi prerade.

Međutim, takav uvoz neće biti odobran ukoliko je protivan opštim odredbama o privremenom uvezu važećim u Italiji.

Član V

Roba, uključiv i sporedne troškove, i usluge, o kojima je reč u članu 4 ovog Sporazuma, biće obostrano obračunavane u Italijanskim lirama.

Plaćanja će se vršiti po postupku predviđenom Jugoslovensko-Italijanskim Plaćnim sporazumom, preko autonomnog kompenzacionog beskamatnog računa u Italijanskim lirama, nazvanog "Autonomni račun, koji će služiti Banca d'Italia u Trstu otvoren na ime Jugoslovenske izvozne i kreditne banke" Beograd.

* Ovaj Sporazum ratifikovalo je Savezno Izvršno veće naredbom II. s. br. 62 od 24. septembra 1955. godine, a objavljen je u Dodatku br. 11 "Službenog lista FNRJ" od 2. jula 1955. godine.

ACCORDO

TRA LA REPUBBLICA ITALIANA E LA REPUBBLICA POPOLARE FEDERATIVA DI JUGOSLAVIA PER GLI SCAMBI LOCALI TRA LE ZONE LIMITROFE DI TRIESTE, DA UNA PARTE, E BUIE, CAPODISTRIA, SESANA E NUOVA GORIZIA, DALL'ALTRA*

Il Governo della Repubblica Italiana ed il Governo della Repubblica Popolare Federativa di Jugoslavia, allo scopo di facilitare gli scambi commerciali locali tra territori limitrofi, hanno stabilito, di comune accordo, quanto segue:

Art. I

Gli scambi commerciali locali, ammessi al regime previsto dal presente Accordo, sono quelli che verranno effettuati tra le zone limitrofe di Trieste, da una parte, e Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia dall'altra.

Art. II

Le merci elencate nella Lista A, allegata al presente Accordo, potranno essere importate nella zona di Trieste fino alla concorrenza della quantità o dei valori indicati a fianco di ciascuna di esse.

Le merci elencate nella lista B, allegata al presente Accordo, potranno essere importate nella zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, fino alla concorrenza delle quantità o dei valori indicati, a fianco di ciascuna di esse.

Art. III

I due Governi si riservano di apportare di comune accordo alle liste A e B quelle modifiche quantitative e qualitative di cui venisse riconosciuta l'opportunità.

Art. IV

La Dogana di Trieste consentirà direttamente la temporanea importazione:

a) delle macchine, installazioni e mezzi di trasporto jugoslavi inviati nella zona di Trieste per esservi riparati;

b) delle materie prime e dei semilavorati jugoslavi inviati nella zona di Trieste per esservi trasformati.

Tali importazioni non saranno tuttavia consentite qualora siano contrarie alle disposizioni generali sulla temporanea importazione in vigore in Italia.

Art. V

Le merci, incluse le spese accessorie, ed i servizi, di cui all'articolo IV del presente Accordo, saranno fatturati da ambo le parti in lire italiane.

I pagamenti relativi si effettueranno in base alla procedura prevista dall'Accordo di pagamento Italo-jugoslavo, a mezzo del conto autonomo di compensazione in lire italiane, non produttivo di interessi, denominato "Conto autonomo", che la filiale di Trieste della Banca d'Italia aprirà a nome della "Jugoslovenska izvozna i kreditna banka" di Belgrado.

Questo Accordo è stato ratificato dal Consiglio esecutivo federale, decreto II. s. N. 62 del 24 settembre 1955, e pubblicato nel Supplemento N. 11 della "Gazzetta ufficiale della RDT" del 2 luglio 1956.

Dve pomenute banke napraviće sporazume potrebne za primenu ovoga člana.

Član VI

Preko računa pomenutog u članu V ovog Sporazuma biće regulisana i plaćanja koja se odnose na nadnice lica nastanjenih u jednoj od dveju zona, koja redovno odlaze na rad u drugu zonu, i to do visine godišnje globalne sume od 100 miliona italijanskih lira.

Član VII

Po isteku ovog Sporazuma eventualni saldo računa predviđenog u članu V biće prenet na opšti račun predviđen jugoslovensko-italijanskim Platnim sporazumom.

Član VIII

Dve Vlade se obavezuju da obezbede, preko nadležnih vlasti, normalan i redovan razvoj razmene između dveju zona, kako bi se sprečilo da se pojavi takva neuravnoteženost koja bi mogla ometati blagovremeno regulisanje plaćanja.

Član IX

Za ono što nije predviđeno ovim Sporazumom, primenivaće se odredbe jugoslovensko-italijanskog Trgovinskog sporazuma i Platnog sporazuma.

Član X

Račun »Istarske banke« i račun »Jugoslovenske izvozne i kreditne banke« koji se sada nalaze otvoreni kod filijale »Banca d'Italia« u Trstu biće zaključeni na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma.

Eventualni saldo računa »Istarske banke« biće uplaćen na račun predviđen članom V ovog Sporazuma.

Eventualni saldo računa »Jugoslovenske izvozne i kreditne banke« biće uplaćen na generalni račun predviđen jugoslovensko-italijanskim Platnim sporazumom.

Plaćanja koja proističu iz ugovora već zaključenih shodno sporazumima između Vojnih uprava bivših zona A i B biće izvršena preko računa predviđenog u članu V ovog Sporazuma.

Plaćanja koja proističu iz ugovora već zaključenih shodno »Protokolu o trgovinskoj razmeni između FNR Jugoslavije i bivše zone A Slobodne Teritorije Trsta« od 5 septembra 1954, biće izvršena preko generalnog računa predviđenog jugoslovensko-italijanskim Platnim sporazumom.

Član XI

Smatraju se ukinutim ovim Sporazumom:

a) Zapisnici Vojnih uprava bivših zona A i B koji se odnose na trgovinsku razmenu između dveju zona;

b) »Protokol o trgovinskoj razmeni između FNR Jugoslavije i bivše zone A Slobodne Teritorije Trsta« od 5 septembra 1954.

Član XII

Ovaj Sporazum biće stavljen na snagu razmećem nota.

Ostaje u važnosti godinu dana i smatraće se predućno produžavanim za godišnje periode, ako ne bude otkazan najmanje tri meseca pre isteka.

Sčinjeno u dva originala, svaki na dva jezika, srpskohrvatskom i italijanskom, oba podjednako verodostojna, u Rimu, dana 31 marta 1955.

Za Vladu Federativne Narodne Republike Jugoslavije,
Osman Karabegović, s. r.
Dr Stane Pavlič, s. r.

Za Vladu Republike Italije,
Martinelli, s. r.
Storoni, z. r.

Le due predette banche prenderanno i necessari accordi per l'applicazione di quanto previsto dal presente articolo.

Art. VI

A mezzo del conto di cui all'articolo V del presente Accordo, saranno regolati anche i pagamenti relativi ai salari delle persone residenti in una delle due zone, le quali si recano regolarmente al lavoro nell'altra zona, e ciò fino alla concorrenza di una somma globale annua di 100 milioni di lire italiane.

Art. VII

Allo scadere del presente Accordo, l'eventuale saldo risultante nel conto previsto dall'articolo V sarà girato al conto generale previsto dall'Accordo di pagamento italo-jugoslavo.

Art. VIII

I due Governi si impegnano ad assicurare, a mezzo delle Autorità competenti, lo sviluppo normale e regolare degli scambi tra le due zone, allo scopo di impedire che possano verificarsi degli sbilanci talj da intralciare il sollecito regolamento dei pagamenti.

Art. IX

Per quanto non contemplato dal presente Accordo, si fa richiamo alle disposizioni degli Accordi commerciale e di pagamento italo-jugoslavi.

Art. X

Il conto della »Istarska banka« ed il conto della »Jugoslovenska izvozna i kreditna banka« attualmente aperti presso la filiale di Trieste della Banca d'Italia saranno chiusi alla data della entrata in vigore del presente Accordo.

L'eventuale saldo risultante sul conto della »Istarska banka« sarà versato sul conto previsto dall'articolo V del presente Accordo.

L'eventuale saldo risultante sul conto della »Jugoslovenska izvozna i kreditna banka« sarà versato sul conto generale previsto dall'Accordo di pagamento italo-jugoslavo.

I pagamenti, originati da contratti già conclusi conformemente alle intese intercorse tra le Amministrazioni militari delle ex-zona A e B, saranno effettuati a mezzo del conto previsto dall'articolo V del presente Accordo.

I pagamenti, originati da contratti già conclusi conformemente al »Protocollo sugli scambi commerciali tra la R. P. F. di Jugoslavia e la ex-zona A del Territorio Libero di Trieste« del 5 settembre 1954, saranno effettuati a mezzo del conto generale previsto dall'Accordo di pagamento italo-jugoslavo.

Art. XI

Con il presente Accordo si intendono abrogati:

a) i Processi-verbalj delle Amministrazioni militari delle ex-zona A e B relativi agli scambi commerciali tra le due zone;

b) il »Protocollo sugli scambi commerciali tra la R. P. F. di Jugoslavia e la ex-zona A del Territorio Libero di Trieste« del 5 settembre 1954.

Art. XII

Il presente Accordo sarà messo in vigore mediante scambio di note.

Sarà valido un anno e sarà considerato come rinnovato tacitamente per periodi annuali, se non verrà denunciato almeno tre mesi prima della sua scadenza.

Fatto in duplice originale, ognuno nelle due lingue, italiana e serbo-croata, facciati entrambe ugualmente fedeli, a Roma il 31 marzo 1955.

Per il Governo della Repubblica Italiana,
Martinelli, m. p.
Storoni, m. p.

Per il Governo della Repubblica Popolare Federativa di Jugoslavia,
Osman Karabegović, m. p.
Dr Stane Pavlič, m. p.

LISTA A

	Kontingenti u milionima lira
Voćnjake sveže, jagode i borovnice	7
Voćnjake suve	5
Kupus kisel	10
Voće sveže	30
Voćnjake sveže	120
Voćnjake suve, višnje i lešnicj	50
Sokovi i čaje višnje	10
Sokovi i čaje višnje	70
Mlečna sveže	20
Mlečni proizvodi	30
Jaja	10
Pivo	250
Vino za običnu potrošnju	50
Vino za srce i konina	10
Tipična vina (u flašama)	6
Rakija i tipski likeri	50
Etanolkohol	3
Mleč	20
Mlečni proizvodi	10
Koži za rad i klanje	30
Glavica za klanje	glava 2.000
Svinje, meso svinjsko i ovčje	40
Zvijana	10
Creva soljena	5
Stočna hrana, slama i grahorica	20
Helida	5
Riba morska sveža	60
Rakovi i riba slatkovodna	2
Riba konzervirana i soljena	100
Drobov rezano i testeno	100
Otpaci hrastovi i bukovi (do 1 metra)	50
Drveni proizvodi, karakteristični za zonu	10
Drvo ogревно	100
Šperploče	5
Drveni okrajci	5
Koči za lozu	3
Pumir	4
Drveni ugali	30
Mašine hrastove	5
Proizvodi cementa i azbesta	5
Vatrootalne opeke, pune opeke, crep	
i ostale opeke	120
Specijalni mermeri	7
Livarski pesak	5
Kože sirove	20
Kože stavljene i kože činjene za krzna	25
Kožni proizvodi	5
Čekovilo bilje	30
Otpaci od stakla	5
Essencijalna ulja izuzev ulja iz agruma	5
Škrova vuna (prana i neprana)	15
Peprika	2
Sol	20
Travno	300

LISTA B

	Kontingenti u milionima lira
Pšenat	50
Agurmi, ostalo voće, testa i ostale namirnice	175
Pivo	10
Semena, sadnice i njihovi gelovi	15
Masnoća i ulja životinjskog i biljnog potekla	50
Essencijalna ulja	15
Hemički proizvodi	30
Farmaceutski proizvodi	50

LISTA A

	Contingenti in milioni di lire italiane
Funghi freschi, fragole e mirtili	7
Funghi secchi	5
Crauti	10
Fruita fresca	30
Verdura fresca	120
Prugne seche, marasche e nocciolé	50
Succo di marasche e foglie relative	10
Latte fresco	70
Derivati del latte	20
Uova	30
Birra	10
Vino di consumo ordinario	250
Vinacce e vino spunto	50
Vini tipici (in bottiglie)	10
Distillati di prugne e liquori tipici	6
Alcool etilico	50
Miele	3
Carne bovina	20
Salumi	10
Cavalli da lavoro e da macello	30
Bovini da macello	capi 2.000
Swini, carne suina ed ovina	40
Pollano	10
Budella salate	5
Foraggio, paglia e vecchia	20
Grano saraceno	5
Pesce fresco di mare	60
Camberi e pesce d'acqua dolce	2
Pesce conservato e salato	100
Legnami segati e squadrati	100
Spaccioni di rovere e di faggio (fino ad un metro)	50
Prodotti in legno caratteristici della zona	10
Legna da ardere	100
Compensati	5
Refili di legno	5
Paletti per viti	3
Impiallaccature	4
Carbone di legna	30
Botti di rovere	5
Prodotti in cemento ed in amianto	5
Mattoni refrattari, mattoni pieni, tegole ed altri laterizi	120
Marmi speciali	7
Sabbia per fonderia	5
Pelli grezze	20
Pelli conciate e pelli lavorate per pellicceria	25
Prodotti di pelle	5
Piante medicinali	30
Rottami di vetro	5
Oli essenziali ad esclusione degli oli di agrumi	5
Lana grezza (lavata e non)	15
Peprika	2
Sale	20
Altre merci	300

LISTA B

	Contingenti in milioni di lire italiane
Riso	50
Agurmi, altre frutta, paste alimentari ed altri prodotti alimentari	175
Birra	10
Sementi, piante vive e loro parti	15
Grassi ed oli di origine animale e vegetale	50
Oli essenziali	15
Prodotti chimici	30
Prodotti farmaceutici	50

	Kontingenti u milionima lira	Contingenti in milioni di lire italiane	
Veštačka đubriva	15	Concimi chimici	15
Boje i lakovi	15	Colori e vernici	15
Bitumeni i bituminozne emulzije	15	Bitume ed emulsioni bituminose	15
Sumpor	20	Zolfo	20
Proizvodi od hartije i hartija izuzev novinske	15	Cartoleria e carta ad esclusione della carta da giornali	15
Predivo, tkanje i konfekcija	120	Filati, tessuti e confezioni	120
Predivo, konopci i džakovi od kudclje i jute	30	Filati, cerdani i sacchi di canapa e di juta	30
Valjani proizvodi	50	Laminati e profilati	50
Kancelarijske mašine i rezervni delovi	25	Macchine per ufficio e loro parti di ricambio	25
Razne mašine, pribor i rezervni delovi i utenzilije	240	Macchinari diversi, accessori e loro parti di ricambio; utensilerie	240
Transportna sredstva, pribor i rezervni delovi	225	Mezzi di trasporto, accessori e loro parti di ricambio	225
Dizel motori i brodska oprema	300	Motori Diesel ed attrezzature navali	300
Instrumenti i precizni aparati, optički i ostali instrumenti i aparati	15	Strumenti ed apparecchi di precisione, di ottica ed altri strumenti, ed apparecchi	15
Muzički instrumenti, njihovi delovi i ploče	5	Strumenti musicali, loro parti staccate e dischi	5
Razni materijal električni i telefonski	65	Materiale elettrico vario e materiale telefonico	65
Radio-televizijski materijal	25	Materiale radio-televisivo	25
Materijal i oprema za ribarenje	40	Materiale ed attrezzature per la pesca	40
Gume za motorna vozila i bicikle	40	Pneumatici	40
Gumena roba	10	Lavori di gomma	10
Razna sitna roba	50	Mercerie diverse	50
Satovi i budilnici	5	Orologi e sveglie	5
Specijalna brodska oprema	50	Arredamenti speciali navali	50
Utenzilije i kućna oprema	10	Utensilerie ed arredamenti domestici	10
Proizvodi keramike i stakla	5	Ceramiche e vetrerie	5
Benzin	75	Benzina	75
Mazive ulje	50	Oli lubrificanti	50
Pluta i njeni proizvodi	15	Sughero e suoi lavori	15
Razni radovi i opravke	120	Lavorazioni e riparazioni varie	120
Razno	100	Altre merci	100

PRETSEDNIK ITALIJANSKE DELEGACIJE
PRETSEDNIKU JUGOSLOVENSKE DELEGACIJE

Rim, 31 mart 1955 god.

Gospodine Predsedniče,

Pozivajući se na „Sporazum između Italijanske Republike i FNR Jugoslavije o lokalnoj razmeni između pograničnih zona Trsta, s jedne strane, i Buja, Kopra, Sezane i Nove Gorice, s druge strane“, čiji mi je saopštiti Van da Italijanska Vlada, u cilju da olakša razmenu između navedenih zona, namerava preduzeti potrebne mere radi ogrđavanja na spazaj autonomnim putem, carinskih olakšica kojima se danas koristi, za uvoz u zonu Trsta, neke robe poreklom iz zone Buja, Kopra, Sezane i Nove Gorice.

U listi priloženoj ovoj noti (Lista C) navedena je roba koja će se koristiti gornjim olakšicama do količina ili vrednosti naznačenih uz svaku od njih i ukoliko se tiče robe isključivo namenjene potrošnji u zoni Trsta.

Italijanska Vlada rezerviše pravo da prouči, shodno svojim međunarodnim obavezama, pitanje notifikiranja zemljama članicama „Opšteg sporazuma o carinskim tarifama i trgovini“ (G. A. T. T.), poslužnog carinskog režima predviđenog ovim Notom.

Molim Vas, Gospodine Predsedniče, da mi izvolite saopštiti kakve je carinske olakšice ili olakšice druge prirode jugoslovenska Vlada voljna da sa svoje strane prizna za uvoz u zonu Buja, Kopra, Sezane i Nove Gorice, robe poreklom iz zone Trsta.

IL PRESIDENTE DELLA DELEGAZIONE ITALIANA
AL PRESIDENTE DELLA DELEGAZIONE
JUGOSLAVA

Roma, 31 marzo 1955

Signor Presidente,

Riferendomi all' «Accordo fra la Repubblica Italiana e la R. P. F. di Jugoslavia per gli scambi locali tra le zone limitrofe di Trieste, da una parte, e Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, dall'altra», ho l'onore di comunicarLe che il Governo italiano, allo scopo di facilitare gli scambi fra le zone sopradette, ha l'intenzione di promuovere le misure necessarie per mantenere in vigore, in via autonoma, le agevolazioni doganali di cui godono attualmente, per la loro importazione nella zona di Trieste, alcune merci originarie e provenienti dalla zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia.

Nella lista allegata alla presente nota (lista C) sono elencate le merci che potranno godere delle predette agevolazioni, fino alla concorrenza delle quantità o dei valori indicati a fianco di ciascuna di esse e sempre che le merci stesse siano destinate esclusivamente al consumo nella zona di Trieste.

Il Governo italiano si riserva di esaminare, in conformità coi propri impegni internazionali, la questione della notifica ai Paesi membri dell' «Accordo Generale sulle Tariffe doganali ed il commercio» (G. A. T. T.), del particolare regime doganale previsto dalla presente nota.

La prego Signor Presidente, di volermi comunicare quali agevolazioni doganali o di altra natura, il Governo jugoslavo è da parte sua disposto ad accordare, per la loro importazione nella zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, alle merci originarie e provenienti dalla zona di Trieste.

Izvolite primiti, Gospodine Predsedniče, uverenje o mom visokom poštovanju.

Voglia gradire, Signor Presidente, l'assicurazione della mia alta considerazione.

Stronni, s. r.

Stronni, m. p.

LISTA C

LISTA C

	Vrednost u milionima lira
Coveđa	190
Meso sveže	10
Riba morska sveža	50
Mleko sveže	30
Povrća sveže	50
Kiseo kupus	10
Sveže voće	15
Vino za običnu potrošnju	180
Jaja	15
Stočna hrana, slama i grahorica	20

	Valori in milioni di lire
Merci	190
Bestiame bovino	10
Carni fresche	50
Pesci di mare freschi	30
Latte fresco	50
Legumi ed altri ortaggi freschi	10
Crauti	15
Fruita fresca	180
Vino comune	15
Uova in guscio	20
Feraggi, paglia e vecchia	

PRETSEDNIK JUGOSLOVENSKE DELEGACIJE
PRETSEDNIKU ITALIJANSKE DELEGACIJE

IL PRESIDENTE DELLA DELEGAZIONE JUGOSLAVA AL PRESIDENTE DELLA DELEGAZIONE ITALIANA

Rim, 31 mart 1955 god.

Roma, 31 marzo 1955

Gospodine Predsedniče,

Signor Presidente,

Potvrđujući prijem Vašeg pisma od danas koje se odnosi na carinske olakšice date za uvoz u Trst robl, navedenoj u tome pismu, poreklom iz zone Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice, čast mi je izvestiti Vas da će roba navedena u Listi B priloženoj „Sporazumu između FNR Jugoslavije i Italijanske Republike o lokalnoj razmeni između pograničnih zona Trsta, s jedne strane, i Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice, s druge strane“, potpisanog danas, biti uvožena u zonu Buje, Koprar, Sežane i Nova Gorica, bez naplate carina, ukoliko je namenjena lokalnoj potrošnji.

Nell'accusare ricevuta della Sua lettera in data odierna relativa alle agevolazioni doganali accordate per l'importazione a Trieste, alle merci provenienti dalla zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, ed elencate in tale lettera, ho l'onore di comunicarLe che le merci elencate nella lista B allegata all'Accordo fra la Repubblica italiana e la R. P. F. di Jugoslavia per gli scambi locali fra le zone limitrofe di Trieste, da una parte, e Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, dall'altra, firmate in data odierna, saranno importate nella zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia in franchigia doganale, purché siano destinate al consumo locale.

Ukoliko bi u Jugoslaviji bili uvedeni novi carinski propisi, dve Vlade će pristupiti sporazumno regulisanju novih carinskih olakšica datih za uvoz u pomenute zone.

Qualora una nuova legislazione doganale venisse introdotta in Jugoslavia, i due Governi procederanno, di comune accordo, ad una nuova regolamentazione delle agevolazioni doganali accordate per le importazioni nelle zone in parola.

Osim toga, čast mi je obavestiti Vas da će jugoslovenske vlasti odobriti, autonomnim putem, bitne olakšice za uvoz i izvoz iz zone Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice, robl navedenoj u listama priloženim pomenutom Sporazumu.

Ho inoltre l'onore di comunicarLe che le Autorità jugoslave, accorderanno, in via autonoma, delle agevolazioni sostanziali per l'importazione e l'esportazione dalla zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia, della merci elencate nella liste allegate all'Accordo sopracitato.

Naročito, jugoslovenske vlasti su spremne: 1) da omogućiti da raspoloživa valuta na lokalnom kompenzacionom račun u celini upotrebljena za nabavke učinjene od proizvođača i lokalnih organa; 2) da vode računa o potrebi olakšanja, koliko je moguće, uvoza u zonu Buja, Kopra, Sežane i Nove Gorice, proizvoda navedenih u priloženoj Listi D, u pogledu primene bilo kakvih uvoznih opterećenja.

In particolare, le Autorità jugoslave sono pronte: 1) a permettere che le disponibilità di valuta sul conto di compensazione locale sieno utilizzate totalmente per acquisti fatti da imprese ed organismi locali; 2) a tener presente la convenienza di facilitare per quanto possibile, l'importazione nella zona di Buie, Capodistria, Sesana e Nuova Gorizia dei prodotti elencati nell'acclusa lista D, per quanto riguarda l'applicazione di qualsiasi gravame all'importazione.

Izvolite primiti, Gospodine Predsedniče, izraze moza visokog poštovanja.

Voglia gradire, Signor Presidente, l'assicurazione della mia alta considerazione.

Dr Stane Pavlič, s. r.

Dr. Stane Pavlič, m. p.

LISTA D

LISTA D

- Seмена, sadnice i njihov delovi
- Hemiski proizvodi
- Bitumeni i bituminozne emulzije
- Predivo, tkanine i konfekcija
- Predivo, konopei i džakovi od kudelje i jute
- Razne mašine, pribor i rezervni delovi i utenzilije
- Transportna sredstva, pribor i rezervni delovi
- Dizel motori i brodska oprema
- Specijalna brodska oprema
- Benzin
- Instrumenti i precizni aparati, optički i ostali instrumenti i aparati
- Maziva ulja
- Pluta i njeni proizvodi

- Sementi, piante vive e loro parti
- Prodotti chimici
- Bitume ed emulsioni bitumose
- Filati, tessuti e confezioni
- Filati, cordami e sacchi di canapa e di juta
- Macchinari diversi, accessori e loro parti di ricambio, utensileria
- Mezzi di trasporto, accessori e loro parti di ricambio
- Motori Diesel ed attrezzature navali
- Arredamenti navali speciali
- Benzeno
- Strumenti ed apparecchi di precisione, di ottica ed altri strumenti ed apparecchi
- Oli lubrificanti
- Sughero e suoi lavori

SVESKA BR. 2

GODINA 1957

MEĐUNARODNI UGOVORI
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

SPORAZUM

MED FEDERATIVNO LJUDSKO REPUBLIKO JUGOSLAVIJO IN ITALIJAN-
SKO REPUBLIKO O LOKALNI IZMENJAVI MED OBMEJNIMA PODROČ-
JEMA GORICA-VIDEM IN SEŽANA-NOVA GORICA-TOLMIN

RIM, 31. MARCA 1955

IZDANJE DRŽAVNOG SEKRETARIJATA ZA INOSTRANE POSLOVE

SPORAZUM

MED FEDERATIVNO LJUDSKO REPUBLIKO JUGOSLAVIJO IN ITALIJANSKO REPUBLIKO O LOKALNI IZMENJAVI MED OBMEJNIMA PODROČJEMA GORICA — VIDEM IN SEŽANA — NOVA GORICA — TOLMIN*

Vlada Federativne Ljudske Republike Jugoslavije in Vlada Italijanske Republike sta se v cilju pospeševanja trgovinske izmenjave med obmejnima področjema sporazumno dogovorili o sledečem:

Člen I

Obmejna trgovinska izmenjava, za katero je dovoljen režim predviden v tem Sporazumu, je izmenjava, ki se bo vršila med »italijanskim področjem« obsegajočim pokrajini Gorica in Videm, s tem da je poslednja omejena na sledeče občine: Čedad, Pedbonec, Sv. Ivan ob Nadiži, Sv. Peter Slovenov, Sovodnje, Srednje, Tavorjana, Grnek, Dreka, Sv. Lenart, Praprotno, Rožac, Cnebla (del Fojda), Tarcent, Brdo, Neme, Tipana, Naborjet — Oveča vas, Trbiž, Kluža in Rozija, z ene strani in »jugoslovanskim področjem« obsegajočim okraje Sežana, Nova Gorica in Tolmin z druge strani.

Člen II

Blago, navedeno v listi A, ki je priložena temu Sporazumu, se bo lahko uvažalo v »italijansko področje« do količin ali vrednosti, ki so navedene poleg vsakega blaga.

Blago, navedeno v listi B, ki je priložena temu Sporazumu, se bo lahko uvažalo v »jugoslovansko področje« do količin ali vrednosti, ki so navedene poleg vsakega blaga.

Člen III

Obe Vladi si pridržujeta, da sporazumno vneseta v listi A in B one kvantitativne ali kvalitativne spremembe, ki bi jih smatrali za primerne.

Člen IV

Carinarnica v Gorici bo direktno dovoljevala začasni uvoz:

a) jugoslovanskih strojev, naprav in prevoznih sredstev, poslanih v »italijansko področje« radi popravil;

b) jugoslovanskih sirovin in poluproizvodov, poslanih v »italijansko področje« radi predelave.

Vendar gornji uvoz ne bo dovoljen, če bi bil v nasprotju s splošnimi predpisi o začasnem uvozu, ki so v veljavi v Italiji.

* Gornji Sporazum je ratificiral Zvezni Izvišni svet z uredbi R. s. št. 63 z dne 29. septembra 1955, objavljen pa je v II. številki Uradnega lista F. št. 2 dne 3. julija 1956.

ACCORDO

FRA LA REPUBBLICA ITALIANA E LA REPUBBLICA POPOLARE FEDERATIVA DI JUGOSLAVIA PER GLI SCAMBI LOCALI TRA LE ZONE DI FRONTIERA DI GORIZIA — UDINE E DI SESANA — NUOVA GORIZIA — TOLMINO*

Il Governo della Repubblica Italiana ed il Governo della Repubblica Popolare Federativa di Jugoslavia, allo scopo di facilitare gli scambi commerciali locali tra territori limitrofi, hanno stabilito, di comune accordo, quanto segue:

Art. I

Gli scambi commerciali locali, ammessi al regime previsto dal presente Accordo, sono quelli che verranno effettuati fra la »zona italiana« comprendente la provincia di Gorizia e quella di Udine, limitatamente per quest'ultima ai seguenti Comuni: Cividale del Friuli, Pulfero, San Giovanni al Natissone, San Pietro al Natissone, Savogna, Sregna, Torreano, Grimaeco, Drenchia, San Leonardo, Prepotto, Corno di Rosazzo, Canebola (frazione di Foedis), Tarcento, Lussera, Nimis, Taipana, Malborghetto — Valbruna, Tarvisio, Chiusaforte e Resia, da una parte; e la »zona jugoslava« comprendente i distretti di Sesana, Nuova Gorizia e Tolmino, dall'altra.

Art. II

Le merci elencate nella lista A, allegata al presente Accordo, potranno essere importate nella »zona italiana« fino alla concorrenza delle quantità o dei valori indicati a fianco di ciascuna di esse.

Le merci elencate nella lista B, allegata al presente Accordo, potranno essere importate nella »zona jugoslava« fino alla concorrenza delle quantità o dei valori indicati a fianco di ciascuna di esse.

Art. III

I due Governi si riservano di apportare di comune accordo alle liste A e B quelle modifiche quantitative e qualitative di cui venisse riconosciuta l'opportunità.

Art. IV

La Dogana di Gorizia consentirà direttamente la temporanea importazione:

a) delle macchine, installazioni e mezzi di trasporto jugoslavi inviati nella »zona italiana« per esservi riparati;

b) delle materie prime e dei semilavorati jugoslavi inviati nella »zona italiana« per esservi trasformati.

Tali importazioni non saranno tuttavia consentite qualora siano contrarie alle disposizioni generali sulla temporanea importazione in vigore in Italia.

Questo Accordo è stato ratificato dal Consiglio esecutivo federale, e dalla R. s. N. 61 del 29 settembre 1955, e pubblicato nel Supplemento N. 11 della »Gazzetta ufficiale della R.F.P.F.« del 5 giugno 1956.

Clen V

Blago, vključno dodatne stroške in usluge, navedene v členu IV tega Sporazuma, bosta obe strani računali v italijanskih lirah.

Tozadevna plačila se bodo vršila na temelju postopka, ki je predviden v jugoslovansko-italijanskem Plačilnem sporazumu preko avtonomnega brezobrestnega kompenzacijskega računa v italijanskih lirah, ki ga je goriška filijala »Banca d'Italia« odprla na ime »Narodna banka FLRJ, Centrala za LR Slovenijo« na osnovi člena IV »Sporazuma med FLR Jugoslavijo in Italijansko Republiko o izmenjavi lokalnih proizvodov nekaterih obmejnih področij«, podpisanega v Vidmu 3. februarja 1949.

Obe zgoraj imenovani banki se bosta sporazumeli o tem, kar je potrebno za apliciranje odredb tega člena.

Clen VI

Ob prestatku tega Sporazuma se bo eventualni saldo na računu predvidenem v členu V prenesel na splošni račun predviden v jugoslovansko-italijanskem Plačilnem sporazumu.

Clen VII

Da bi se onemogočila neravnovesja, ki bi preprečevala hitro ureditev plačil, se obe Vladi obvezujeta, da bosta potem pristojnih oblasti zagotovili normalen in reden razvoj izmenjave med obema področjema.

Clen VIII

Kolikor ni predvideno v tem Sporazumu, veljajo določbe jugoslovansko-italijanskih trgovinskih sporazumov in Plačilnega sporazuma.

Clen IX

Ta Sporazum nadomestlja »Sporazum med Federativno ljudsko Republiko Jugoslavijo in Italijansko Republiko o izmenjavi lokalnih proizvodov nekaterih obmejnih področij«, podpisan v Vidmu 3. februarja 1949, ki bo zato razveljavljen, razen v pogledu avtonomnega kompenzacijskega računa, ki ga je odprla goriška filijala »Banca d'Italia« na ime »Narodna banka FLRJ, Centrala za LR Slovenijo.«

Clen X

Ta Sporazum stopi v veljavo istočasno z jugoslovansko-italijanskim Trgovinskim sporazumom, ki je danes podpisan.

Veljal bo leto dni in smatralo se bo, da je tiho podaljšan za dobo enega leta, če se ne odpove vsaj tri mesece pred njegovim prestatkom.

Napravljeno v dvojnem originalu, ki je vsak v dveh jezikih, slovenskem in italijanskem, ki sta oba enako veljavna, v Rimu, dne 31. marca 1955.

Za Vlado Federativne ljudske Republike Jugoslavije, Osman Karabegović, s. r. Dr. Stane Pavlič, s. r.

Za Vlado Italijanske Republike, Martinelli, s. r. Storoni, s. r.

L I S T A A

Table with 2 columns: Description of goods and Kontingenti v milijonih lir. Items include Sadje, zelenjava in čebula (10), Sadna pulpa in sokovi ter suho sadje (10), Sveže hmelj z lusčicami (10), Kislo zelje, suh fižol in krompir (15), Sveže in suhe gobe (10).

Art. V

Le merci, incluse le spese accessorie, ed i servizi, di cui all'articolo IV del presente Accordo, saranno fatturati da ambo le parti in lire italiane.

I pagamenti relativi si effettueranno in base alla procedura prevista dall'Accordo di pagamento italo-jugoslavo, a mezzo del conto autonomo di compensazione in lire italiane, non produttivo di interessi, che la filiale di Gorizia della Banca d'Italia ha aperto a nome della »Narodna Banka FLRJ, Centrala za LR Slovenijo«, in virtù dell'articolo IV dell' »Accordo fra la Repubblica italiana e la RPF di Jugoslavia per gli scambi di prodotti locali di alcune zone di confine« firmato a Udine il 3 febbraio 1949.

Le due predette Banche prenderanno i necessari accordi per l'applicazione di quanto previsto dal presente articolo.

Art. VI

Allo scadere del presente Accordo, l'eventuale saldo risultante nel conto previsto dall'articolo V sarà girato al conto generale previsto dall'Accordo di pagamento italo-jugoslavo.

Art. VII

I due Governi si impegnano ad assicurare, a mezzo delle Autorità competenti, lo sviluppo normale e regolare degli scambi tra le due zone, allo scopo di impedire che possano verificarsi degli sbilanci tali da infiacciare il sollecito regolamento dei pagamenti.

Art. VIII

Per quanto non contemplato dal presente Accordo, si fa richiamo alle disposizioni degli Accordi commerciale e di pagamento italo-jugoslavi.

Art. IX

Il presente Accordo sostituisce l' »Accordo fra la Repubblica italiana e la Repubblica Popolare Federativa di Jugoslavia per gli scambi di prodotti locali di alcune zone di confine« firmato ad Udine il 3 febbraio 1949, il quale sarà pertanto abrogato salvo per quanto riguarda il conto autonomo di compensazione aperto dalla filiale di Gorizia della Banca d'Italia a nome »Narodna Banka FLRJ, Centrala za LR Slovenijo«.

Art. X

Il presente Accordo entrerà in vigore contemporaneamente all'Accordo Commerciale italo-jugoslavo firmato in data odierna.

Sarà valido un anno e sarà considerato come rinnovato facilmente per periodi annuali, se non verrà denunciato almeno tre mesi prima della sua scadenza.

Fatto in duplice originale, ognuno nelle due lingue, italiana e slovena, facenti entrambe ugualmente fede, a Roma il 31 marzo 1955.

Per il Governo della Repubblica Italiana, Martinelli, m. p. Storoni, m. p.

Per il Governo della Repubblica Popolare Federativa di Jugoslavia, Karabegović Osman, m. p. Dr. Stane Pavlič, m. p.

L I S T A A

Table with 2 columns: Description of goods and Contingenti in milioni di lire italiane. Items include Frutta, verdura e cipolle (10), Polpa e succhi di frutta e frutta secca (10), Fagioli freschi da sgranare (10), Crauti, fagioli secchi e patate (15), Funghi freschi e secchi (10).

	Kontingenti u milionima lira		Kontingenti in milioni di lire italiane
Seme ajde, rži, ječmena, ovasa in drugo razno seme	6	Sementi di grano saraceno, segala, orzo, avena ed altre sementi diverse	6
Mleko in mlečni proizvodi	30	Latte e derivati del latte	30
Perutnina	15	Pollame	15
Divjačina	3	Caccagione	3
Konji za vprego in za zakol	30	Cavalli da lavoro e da macello	30
Goveje meso	20	Carne bovina	20
Svinjsko in ovčje meso	20	Carne suina ed ovina	20
Mesni proizvodi	5	Salumi	5
Goveda, svinje in ovce za zakol	30	Bestiame bovino, suino ed ovino da macello	30
Raki	5	Gamberi	5
Češpljevo žganje (*slivovica*)	5	Distillati di prugne (*slivovica*)	5
Jajca	25	Uova	25
Krma in slama	20	Foraggi e paglia	20
Radenska slatina	5	Acqua minerale »Radenska«	5
Rezan les iglavcev	85	Legname segate resinate	85
		Legname segato di faggio e di altre lati- foglie	85
Rezan les bukov in drugih listavcev	85	Legna da ardere	80
Les za kurjavo	80	Travi	10
Tramovi	10	Frise greggie	9
Frize, neobdelane	9	Parchetti di faggio e di quercia	6
Bukovi in hrastovi parketi	6	Segatura di legno	4
Zamanje	4	Legname per costruzioni navali	5
Les za izdelavo ladij	5	Compensati	5
Vežane plošče	5	Refili	6
Zamanje	6	Impiallaccature e derulato di faggio	30
Furnir in bukove obloge	30	Paletti per viti	10
Kolje za vinsko trlo	10	Carbone di legna	30
Lesno oglje	30		
Lesni izdelki, karakteristični za področje	16	Prodotti di legno caratteristici della zona	16
Soljena čreva	5	Budella salate	5
Zdravilna zelišča	5	Piante medicinali	5
Valjano železo	15	Lamiere di ferro	15
Gradbena opeka	20	Laterizi	20
Cement	20	Cemento	20
Kraški kamen	8	Pietra del Carso	8
Mramor v obdelanih blokih	2	Lastre di marmo lavorato	2
Apno	5	Calce	5
Glina	8	Creta	8
Ljvovski pesek	10	Sabbia per fonderia	10
Drugo blago	200	Altre merci	200

LISTA B

LISTA B

	Kontingenti v milijonih lir		Kontingenti in milioni di lire italiane
Agurni, drugo sadje in zelenjava	10	Agurni, altre frutta e verdura	10
Sadnja pulpa in sokovi, suho sadje	10	Polpa e succhi di frutta, frutta secca	10
Riž	30	Riso	30
Razne seme, sadike in sadike vinske trle	20	Sementi diverse, talce e barbatelle di viti	20
Olivno in semenško olje, sir, maščobe in testenine	90	Olio di oliva e di semi, formaggi, grassi e paste alimentari	90
Razna špicerija	10	Prodotti vari di drogheria	10
Zveplo	10	Zolfo	10
Umetna gnojila, antikriptogamična in antiparazitarna sredstva	15	Concimi chimici, anticriptogamici e antipa- rassitari	15
Farmaceutške specialitete in razna zdravila	30	Specialità farmaceutiche e medicinali varie	30
Preja in tkanine iz naravnih, umelnih in mešanih vlaken	100	Filati e tessuti di fibre naturali, artificiali o miste	100
Predmeti za oblačila in za vsakdanjo rabo	10	Generi di abbigliamento ed oggetti di uso comune	10
Tehnična klobučevina	5	Feltri per uso tecnico	5
Zunanje in notranje pneumatike	40	Pneumatici e camere d'aria	40
Električni in elektrotehnični material, elek- trični stroji in motorji, radio-aparati in njihovi nadomestni deli	60	Materiali elettrici ed elettrotecnici, macchine e motori elettrici e parti di ricambio, apparecchi radio e parti di ricambio	60
Material za vodne, higienske in sanitarne naprave	30	Materiali per impianti idraulici, igienici e sanitari	30

	Kontingenti v milijonih Dj		Kontingenti in milioni di lire italiane
Motorna kolesa, lahka motorna kolesa, kolesa z motorjem, kolesa in njihovi nadomestni deli	15	Motociclette, motorscooters, ciclomotori, bi- ciclette e relative parti di ricambio	15
Nadomestni deli za avtovozila in stroje ter razne aparate	150	Pezzi di ricambio per automezzi e per altri macchinari ed apparecchi vari	150
Poljedelski stroji, poljedelsko orodje in vozovi in njihovi nadomestni deli	45	Macchine agricole, attrezzi e carri agricoli e relative parti di ricambio	45
Orodni stroji, strojne potrebnine in nado- mestni deli	40	Macchine utensili, utensileria meccanica e relative parti di ricambio	40
Pisalni stroji, računski stroji, stroji za reševanje in njihov nadomestni deli	10	Macchine da scrivere, calcolatrici, addiz- ionatrici e relative parti di ricambio	10
Šivalni stroji	3	Macchine da cucire	3
Plačilo za popravila avtovozil in drugih strojev ter raznih aparatov	20	Compensi per lavori di riparazione di auto- mezzi e di altri macchinari ed appa- recchi vari	20
Drugo blago	200	Altre merci	200

Dr. Danilo Türk

EVROPSKA OKVIIRNA KONVENCIJA O OBMEJNEM SODELOVANJU:
NOVA FAZA V RAZVOJU OBMEJNEGA SODELOVANJA V EVROPI?

UVOD

V tem delu razprave bomo obravnavali najnovejše mednarodno-pravne vidike razvoja obmejnega sodelovanja, ki seveda nujno vsebuje tudi obmejno gospodarsko sodelovanje. Najpomembnejši mednarodnopravni akt v tem pogledu je evropska okvirna konvencija o obmejnem sodelovanju med teritorialnimi organi ali skupnostmi.¹⁾ Konvencija je bila pripravljena v okviru evropskega sveta in za članice te mednarodne organizacije. Podpisana je bila v Madridu leta 1980, v veljavi pa je od leta 1982. Konvencija je pomembna kot tisti mednarodno-pravni akt, ki sentitizira izkušnje zahodno-evropskih držav na področju obmejnega sodelovanja in ponuja splošni mednarodnopravni okvir za nadaljnji razvoj tega sodelovanja. V nadaljevanju bomo podali analizo temeljnih mednarodnopravnih vprašanj te konvencije. Za ustrezno razumevanje problematike pa moramo pred tem na kratko opozoriti na nekatere elemente dejanskega stanja v Evropi, ki so vplivali na mednarodnopravno ureditev, ki vsebuje konvencija.

Obmejno sodelovanje med državami članicami evropskega sveta ni prvenstveno orientirano k blagovni menjavi. Razlogi za to so preprosti: za države članice EGS so trgovinske omejitve v glavnem odpravljene. Blago svobodno cirkulira tudi med EGS in drugimi članicami evropskega sveta, ki so tej zvezi sklenile z EGS posebne sporazume (Švica, Avstrija).

1) La Convention-cadre Européenne sur la coopération transfrontalière des collectivités ou autorités territoriales. O dejavnosti evropskega sveta in njegovih članov na področju pospeševanja obmejnega sodelovanja glej tudi zgoraj str. 92-101.

Tudi cirkulacija kapitala je liberalizirana. Akcenti obmejne sodelovanja se zato vse bolj prenašajo na druga vprašanja, ki so za gospodarskosodelovanje temeljnega (infrastrukturnega) pomena, kot so npr.: promet, varstvo okolja, prostorsko planiranje, politika zaposlovanja itd. To prenašanja akcenta ima svoj odraz tudi v pravnem mehanizmu konvencije.

Države članice evropskega sveta se nahajajo v zelo različnih geografskih položajih, ki vplivajo na značaj njihovega interesa za obmejno sodelovanje. Značilno je, da je ta interes najbolj razvit v Srednji Evropi in v alpskem prostoru. ("srce Evrope") in med nordijskimi državami.²⁾ Manj interesa izražajo druge ("periferne") države, vključno z Veliko Britanijo. . . Ni presenetljivo, da do začetka leta 1984 konvencije niso podpisali Ciper, Grčija, Islandija, Malta, Portugalska, Španija, Turčija in Velika Britanija. Po drugi strani pa je zanimivo, da skupna meja na kopnem ni *conditio sine qua non* obmejne sodelovanja. Tako sta bili Švedska in Danska med prvimi podpisniki konvencije in med prvimi državami, ki konvencijo uresničujejo - na območju preliva Oresund).³⁾

Med realnostmi, ki vplivajo na vsebino, razlago in možnosti uresničevanja konvencije, nikakor ne gre prezreti različnosti pravnih ureditev članic evropskega sveta. V primeru (nekaterih) federativnih držav, imajo njihove federalne enote po ustavni ureditvi opredeljeno pogodbeno sposobnost (sposobnost sklepanja mednarodnih pogodb). Tako npr. ustava Švice (9. člen) ali ustava ZRN (32. člen). Seveda je v teh primerih sposobnost sklepanja mednarodnih pogodb omejena bodisi z določitvijo področij (Švica) ali pa generalno na vprašanja, ki so v pristojnosti federalnih enot (ZRN).

2) Glej tudi zgoraj, str. 101-103.

3) Emanuel Decaux, *La Convention - cadre Européenne sur la Cooperation Transfrontaliere des Collectivites ou des Autorites Locales*, RGDIP, Tome 88/1984/3, str. 590.

Večina članic Evropskega sveta pa ni federativno urejena in nekatere med njimi imajo dolgo centralistično preteklost. Najbolj značilen primer je Francija, kjer se je šele v zadnjih lo letih začel proces resnejše upravne decentralizacije.⁴⁾ Tudi države, ki imajo nekoliko daljšo prakso regionalne avtonomije (npr. Italija), avtonomnim deželam oziroma pokrajinam ne dajejo širokih pooblastil glede mednarodnega-tudi obmejnega-sodelovanja.

Ustavni ureditvi Španije in Portugalske, ki ju označujeta razmeroma novi ustavi (španska iz leta 1978 in portugalska iz leta 1976) vsebujeja določbe o regionalni avtonomiji, vendar z omejenimi pristojnostmi na področju mednarodnega sodelovanja regij. Tako npr. statut o avtonomnosti Katalonije v 27. členu določa možnost sklepanja sporazumov z drugimi "avtonomnimi skupnostmi", vendar po predhodnem pooblastilu, ki ga da španski parlament. Avtonomno mednarodno sodelovanje pa je omejeno le na področju kulture.

Četudi je torej tendenca decentralizacije v zahodni Evropi dejstvo, pa je pri razlagi veljavne pravne ureditve potrebna pravičnost, saj je mednarodno-sodelovanje še vedno predvsem v pristojnosti centralnih (oziroma federalnih) organov. Konvencija o obmejnem sodelovanju predstavlja korak v smeri večjega pomena regionalnih in federalnih avtonomij na področju obmejnega mednarodnega sodelovanja, posredno pa prispeva k doseganju klasičnih vzorcev državne organiziranosti in mednarodnega sodelovanja.

Med elementi dejanskega stanja, ki vplivajo na vsebino in uresničevanje konvencije, je treba omeniti vse obstoječe mednarodno-pravno priznane oblike obmejnega gospodarskega sodelovanja, ki smo jih obravnavali v predhodnih obravnavah te razprave in jih na tem mestu ni treba ponovno predstavljati.

4) Gl. Decaux, op.cit. str. 569-571. Avtor opisuje spremembe v pravnem sistemu v času predsednikov D'Estainga in Mitteranda ki sta ta proces spodbujala.

TEMELJNA MEDNARODNOPRAVNA VSEBINA KONVENCIJE

Evropska okvirna konvencija o obmejnem sodelovanju predstavlja mednarodnopravno potrditev načela o obmejnem sodelovanju. Obmejno sodelovanje med državami članicami Evropskega sveta ni več predmet prostovoljne prakse in diskrecijske pravice države, ampak je sestavina celote mednarodnopravnih obveznosti teh držav. Glede na regionalni značaj te ureditve je v tem primeru za partikularno in ne za univerzalno mednarodno pravo: konvencija priznava načelo obmejnega sodelovanja kot obveznost držav, ki so pogodbene stranke konvencije.

Posebno vprašanje je vsebina tega načela, ki je ni mogoče opredeliti z enostavno in jasno formulo. Za pojasnitev temeljne vsebine pa je vsekakor pomemben 1. člen konvencije, ki določa:

"Vsaka pogodbeni stranka seobvezuje, da bo omogočala in pospeševala obmejno sodelovanje med pristojnimi in teritorialnimi skupnostmi ali organi in pristojnimi skupnostmi ali organi drugih pogodbenih strank. Prizadevala si bo za pospeševanje sklepanja sporazumov in aranžmajev, ki so potrebni za doseg tega cilja in to spoštujoč ustavne določbe sleherne države."

Drugi člen pojasnjuje, da pojem obmejno sodelovanje zadeva razvoj sosedskih odnosov med skupnostmi oziroma organi dveh ali več sosednih držav pogodbenih strank in v okviru pristojnosti, ki jih ti organi ali skupnosti imajo po notranjem pravu svoje države.

Navedena temeljna določila prvih dveh členov konvencije izkazujejo mednarodnopravno priznanje načela o obveznosti obmejnega sodelovanja, hkrati pa odpirajo nekaj temeljnih vprašanj razlage. Obveznost držav je "omogočati in spo-dbujati" obmejno sodelovanje, kar daje široke možnosti raznovrstnih vsebin. Temeljna formulacija načela ne pove, katere vsebine so predmet tovrstnega sodelovanja. To je slejkoprej prepuščeno pogodbenim strankam.

Pomembna značilnost navedenih določb je, da predvidevajo sklepanje "sporazumov in aranžmajev" med pristojnimi skupnostmi in organi, kot poglavitno metodo sodelovanja, ki pa morabiti zastavljena tako, da bodo spoštovane ustavne določbe sleherne sodelujoče države. Razlaga ustavnih določb (restriktivna ali elastična) je torej neposredno pomembna za opredeljevanje vsebine obmejnega sodelovanja. Seveda je^{ic} zato mogoče z restriktivno razlago določenega ustavnega reda preprečiti konkretne oblike predlaganega obmejnega sodelovanja, načelo samo pa na ta način ni prizadeto. Po mnenju nekaterih je tako mogoče vzpostaviti "začarani krog"⁵⁾, če manjka volja modernizirati določbe ustavnih ureditev, ali pa ji dati razlago, ki ustreza sodobnim potrebam.

Vprašanje pojma "obmejno sodelovanje" je v konvenciji ostalo odprto ali celo protislovno. Kot smo opozorili zgoraj, 2. člen konvencije, ki sicer vsebuje dikcijo definicij, ne daje definicije pojma "obmejno sodelovanje". Določba, da se to sodelovanje nanaša na območja dveh ali več sosednjih držav, nakazuje, da gre tudi za širše regionalno sodelovanje. Tako razlago omogočata tudi 4. in 5. odst. preambule, ki med splošnimi spremembami vsebine sodelovanja navajata regionalni razvoj, zaščito okolja, izboljšanje infrastruktur itd. Po drugi strani pa razlaga, ki jo je pripravil odbor Evropskega sveta za redakcijo teksta konvencije poudarja, da ima vsaka pogodbeni stranka možnost, da ob podpisu ali ratifikaciji, poda deklaracijo, s katero svobodno opredeli pas ob državni meji, na katerem se nahajajo "skupnosti in organi", ki sodelujejo v smislu določb konvencije.⁶⁾ Tako je npr. Italija ob podpisu konvencije podala izjavo⁷⁾, s katero je določila:

5) E. Decaus, op.cit., str. 594.

6) Ibidem, str. 591.

7) Ibidem, str. 592.

a) da smejo sporazume in aranžmaje, predvidene s konvencijo sklepati dežele, pokrajine, občine, gorske skupnosti, ter občinski ter pokrajinski sindikati na področju storitev in javnih del in (b) da imajo tako pristojnost navedeni subjekti, (organi), ki se nahajajo v obmejnem pasu do 25 km oddaljenosti od državne meje.

Ni nam znano, ali je Italija že ratificirala omenjeno konvencijo in ali še vztraja pri omenjenih rezervah, ki pomenijo resno omejitev učinkovanja določb konvencije.

Poleg načelne določbe o obveznosti spoštovanja ustavnih določb (1. člen) vsebuje konvencija več določb, ki terjajo usklajenost obmejnega sodelovanja z notranjimi predpisi sodelujočih držav. Tako 2. odst. 2. člena določa, da sodelujejo le skupnosti in drugi organi, ki so priznani kot taki po notranjem pravu sodelujočih držav. (v tej zvezi je določena možnost, da države opredelijo te organe vnaprej, s posebno izjavo, kot je to storila Italija.

4. odst. 3. člena določa, da morajo biti sporazumi, ki jih sklepajo organizmi omenjeni zgoraj, usklajeni z njihovimi pristojnostmi po domačem pravu in "s splošno politično usmeritvijo" njihove države. V tej zvezi lahko vsaka pogodbená stranka določi organ nadzora nad obmejním sodelovanjem.

V teh okvirih so države dolžne spodbujati iniciative skupnosti in organov (1. odst. 3. člena), ki sodelujejo "na kraju samem" in si prizadevati za reševanje težav pravnega, upravnega ali tehničnega značaja (4. člen).

Konvencija predvideva tudi možnost, da se v primeru sodelovanja, ki poteka v skladu s to konvencijo zagotovijo skupnostim in organom, ki tako sodelujejo, iste možnosti (facilités), ki obstajajo v primeru sodelovanja znotraj države. ~~Uresničitev~~

Ur
po
na
Kc
(E
kc
(č
Oj
Pl
n
p
s
s
b
r
u
(
t
n
m
C
E
A
s
č
m
j
l
v

Uresničitev te možnosti je, kot kaže dikcija 5. člena, stvar pogodbenih strank samih. Konvencija torej ne vzpostavlja režima nacionalnega tretnjaja tujih subjektov.

Konvencija vsebuje tudi več določil o izmenjavi informacij (6., 7. in 8. člen) in splošne določbe v zvezi s sklenitvijo konvencije, z njeno uveljavitvijo in v zvezi s prenehanjem (členi 9-12).

Okvirna konvencija je - kot pove ime - temeljni mednarodno-pravni okvir mednarodnega sodelovanja. Njene določbe to sodelovanje le zelo abstraktno naznačujejo in opredeljujejo formalne pogoje sodelovanja. Zelo pomenljivo je vztrajanje pogodbenih strank na usklajenost tega sodelovanja z notranjim pravom sleherne sodelujoče države, ob tem pa ne bi bilo prav, če bi spregledali, da konvencija omogoča določeno evolutivno razlago in pravno evolucijo ustavnih in siceršnjih notranjih ureditev v bodočnosti, v razmerju do sodelujočih dejavnikov. (po določilih 5. člena) možnost izenačevanja pravnih položajev tujih subjektov z domačimi. Oblike in vsebina sodelovanja niso opredeljene s konvencijo, ampak v prilogah, ki vsebujejo modele raznovrstnih sporazumov o obmejnem sodelovanju.

OBLIKE OBMEJNEGA SODELOVANJA PREDVIDENE V PRILOGAH H KONVENCIJI

Avtorji konvencije so predvidevali raznovrstne možnosti obstoječega sodelovanja, odvisne od potreb in od stopnje doslej doseženih odnosov. Zato je konvenciji priloženih več modelov sporazumov, ki tvorijo "predalnik sporazumov", od katerega si lahko stranke izberejo poljuben izbor modelov sporazumov. Ponujene modele sporazumov lahko razdelimo v dve kategoriji:

- a) Sporazumi, ki jih sklepajo države in
- b) Sporazumi, ki jih sklepajo lokalni organi.

1. SPORAZUMI, KI JIH SKLEPAJO DRŽAVE

Konvenciji je priloženih pet modelov meddržavnih sporazumov, predvidenih za različne potrebe držav, ki imajo na voljo možnost, da izberejo enega ali več modelov in da sklenejo enega ali več

bilateralnih ali multilateralnih) sporazumov, ki precizirajo vsebino njihovega obmejnega sodelovanja.

1. Temeljni sporazum (model)

Med omenjenimi petimi modeli velja posebej opozoriti na prvega med njimi, ki do določene mere precizira vsebino okvirne konvencije in ima tudi sam okvirni/znčaj. Imenuje se "model posebnega meddržavnega sporazuma o razvoju obmejnega sodelovanja". Je nekoliko jasnejši od okvirne konvencije in vsebuje nekoliko natančnejšo opredelitev pojma obmejno sodelovanje. Drugi odstavek 1. člena tega modela opredeljuje obmejno sodelovanje, kot: "... vsi dogovorjeni ukrepi upravnega, tehničnega, ekonomskega, socialnega ali kulturnega značaja, primerni za utrjevanje in razvoj sosedskih odnosov med območji na obeh straneh meje, vključno s sklenitvijo sporazumov, ki imajo namen reševati probleme, ki se postavljajo na tem področju". Po določilih 3. odst. 1. člena je namen teh sporazumov, med drugim izboljšanje pogojev regionalnega in urbanega razvoja, zaščita naravnih bogastev, vzajemna pomoč v primeru nesreč itd.

4. člen modela sporazuma določa, da bodo imeli lokalni in regionalni organi in skupnosti, ki sodelujejo v okviru sporazuma iste možnosti in zaščito, kot v primeru, če se sodelovanje vrši interno. Ta določba, kot kaže, predstavlja specifično varianto klavzule nacionalnega tretmaja. Ševeda je stvar dejansko sklenjenega sporazuma (ne le modela) kakšna pravna ureditev se bo v tem pogledu uveljavila. Menimo pa, da že te določbe izkazujejo - kot minimum - zagotovitev nediskriminacije med domačimi in tujimi organi in skupnostmi v obmejnem sodelovanju.

Prvi model torej do določene mere konkretizira vsebino okvirne konvencije in je zamišljen kot temeljni (okvirni) sporazum za podrobnejšo opredelitev (bilateralnega ali multilateralnega) obmejnega sodelovanja. Nadaljnji modeli sporazumov pa so formulirani detaljnije in predstavljajo dve možni stopnji obmejnih odnosov:

(a) dogovarjanje in (b) sodelovanje, kot bolj razvita stopnja obmejnih odnosov.

Meddržavna sporazuma o dogovarjanju (modela)

Od petih modelov meddržavnih sporazumov sta 2. in 3. namenjena regionalnemu obmejnemu dogovarjanju (2. model) oziroma lokalnemu obmejnemu dogovarjanju (3. model) .

Model sporazuma o regionalnem dogovarjanju predvideva ustanavljanje mešanih komisij za obmejno sodelovanje med državama (državami) in možnost ustanavljanja regionalnih komitejev za obravnavo posameznih vprašanj v zvezi z obmejnimi sodelovanjem (1. člen modela). Model sporazuma vsebuje tudi temeljne določbe o načinu sestavljanja in delovanja komisij in komitejev (2. in 3. člen). Zanimivo je, da model sporazuma predvideva (v 4. členu) možnost ustanovitve sekretariata za potrebe teh organov.

Posebno zanimiv je 6. člen modela sporazuma o obmejnem dogovarjanju, ki vsebuje širok spisek tem, ki so predmet dogovarjanja in obmejnega sodelovanja.⁸⁾ Med njimi so: urbani in regionalni razvoj; transport in komunikacije; energija; zaščita narave; zaščita voda; izobraževanje in zaposlovanje; vprašanja javnega zdravja; kultura, šport in prosti čas; vzajemna pomoč v primeru nesreč; turizem; problemi delavcev v obmejnih območjih (transport, socialna varnost, zaposlovanje, brezposelnost itd); projekti na področju ekonomskih aktivnosti (skupna vlaganja); izboljševanje kmetijske strukture itd.

Ta spisek kaže, kako široka in raznovrstna področja zajema dandanes obmejno sodelovanje. Videti je tudi, da so ekonomske potrebe dandanes razmeroma manj aktualne od ostalih, kar pojasnjujemo s splošnim razvojem, ki je tradicionalno problematiko obmejne blagovne menjave že presegel. Seveda pa ne smemo pozabiti, da so zgoraj omenjene teme predvidene zgolj kot predmet dogovarjanja. Rezultat dogovarjanja seveda ni predpisan . Spisek je torej - ponavljamo - indikativen.

8. Celovit tekst tega modela sporazuma podajamo v prilogi.

Pomen mešanih komisij in komitejev, predvidenih v tem modelu sporazuma bo odvisen zlasti od prakse. Načeloma obstaja možnost, da ti komiteji in komisije pomembno prispevajo k procesu decentralizacije upravnih funkcij in regionalnega usklajevanja upravnega delovanja prek državnih meja. Uresničitev te možnosti pa ni vnaprej zagotovljena.⁹⁾

Model meddržavnega sporazuma o lokalnem dogovarjanju predvideva (v 1. členu) ustanavljanje "skupin za dogovarjanje", v cilju izboljševanja vzajemnega informiranja in razvijanja sodelovanja preko državnih meja. Te lokalne skupine bodo delovale skladno z regionalnimi komisijami, pod pogoji, ki jih določijo regionalne komisije.

Model sporazuma določa (v 3. in 4. členu) dve varianti delovanja lokalnih skupin za dogovarjanje. 1. varianta (3. člen) predvideva, da meddržavni sporazum določa okvir njihovega delovanja, pri čemer pa to ne more pomeniti spreminjanja pristojnosti zastopanih organov.

Druga varianta (4. člen) pa predvideva možnost, da lokalni organi ustanovijo društva, v skladu z notranjim pravom njihove države, in to bodisi kot društva ustanovljena v zasebnem bodisi po trgovinskem pravu. Funkcija teh društev v modelu sporazuma ni opredeljena in bi bila odvisna od konkretnih potreb in od notranje pravne ureditve držav, v kateri bi se tako društvo ustanovilo.

Model meddržavnega sporazuma o obmejnem pogodbenem sodelovanju med lokalnimi organi

Ta model predvideva sklepanje sporazumov med obmejnimi lokalnimi organi, vendar je njegova določila mogoče razlagati tako,

9) Razmišljanje o tem, gl. Decaux, str. 599-602.

da nič ne preprečuje sklenitve tovrstnega sporazuma na regionalni ravni in v okviru pristojnosti regionalnih organov.¹⁰⁾ Sam tekst modela določa, da je tovrstne sporazume možno sklepati bodisi individualno, bodisi v zvezi z drugimi meddržavnimi sporazumi o obmejnem gospodarskem sodelovanju.¹¹⁾

Vsebina tovrstnih sporazumov v modelu ni natančno opredeljena.: 2. člen modela nakazuje možnost, da tovrstni organi določajo način sodelovanja v skupnih akcijah, da odločajo o ustanavljanju društev na osnovi civilnega in trgovinskega prava itd.

Zanimivo je, da naj bi bili ti sporazumi podvrženi notranjemu pravu: po določilih 1. odst. 3. člena modela stranke sporazuma določijo merodajno pravo in sicer tako, da izberejo (javno ali zasebno) pravo ene od pogodbenih strank. Če pa sporazum take določbe ne vsebuje, šteje, da je merodajno pravo tiste države, ki je po določilih sporazuma dolžna izvršiti dajatev.

Omenjene in ostale določbe tega sporazuma niso natančne in jasne, kar utegne negativno vplivati na uporabo tega modela v praksi.

Model meddržavnega sporazuma o "organizmih obmejnega sodelovanja med lokalnimi organi"

Peti model meddržavnih sporazumov predvideva - kot načelo - čim širše sodelovanje lokalnih organov v strukturah sleherne od pogodbenih strank. Temeljno izhodišče tega modela sporazuma je omogočanje sodelovanja lokalnih organov - ne glede na to,

10) Decaux, op.cit., str. 604.

11) Tekst navedene določbe in tekst sporazuma v celoti glej prilogo.

kateri državi pogodbenici pripadajo - v notranje-pravnih strukturah vseh držav strank takega sporazuma. Če se torej dve ali več držav tako dogovorita, omogočijo sodelovanje lokalnim organom sleherni od ^{njih} ^{okviru} ustrezne pravne strukture sleherne druge države (dodatno, seveda k sodelovanju takih organov v pravni strukturi lastne države). To sodelovanje naj bi potekalo preko "organizmov", ki jih model sporazuma imenuje "sindikati" in "združenja" (syndicats ou associations).

Ni si težko predstavljati, da bodo tovrstna združevanja in oblikovanja "organizmov", za vključevanje v pravno strukturo drugih držav soočena s težavami, vsaj na področjih, ki zadevajo pristojnosti upravnih organov sosednjih držav. Dejanski meddržavni sporazum, sklenjen na temelju tega modela, bo zato moral rešiti zahtevne pravne probleme, povezane z vprašanjem pristojnosti. V vsakem primeru pa bo pomembna določba 7. člena tega modela sporazuma, ki določa, da bodo tovrstni organizmi (sindikati, združenja), pod nadzorom in oblastjo pristojnih organov države, na ozemlju katere imajo svoj sedež.

2. SPORAZUMI, KI JIH SKLEPAJO LOKALNI ORGANI

Videli smo, da zadnji trije od petih modelov meddržavnih sporazumov predstavljajo pravzaprav le pravni okvir, ki omogoča sklepanje sporazumov (accords), oziroma pogodb (contrats) med lokalnimi organi in skupnostmi. Poleg modelov meddržavnih sporazumov je zato okvirni konvenciji priloženih nekaj shem sporazumov, ki jih sklepajo tovrstni lokalni organi. Te sheme so - odvisno od vsebine sodelovanja in notranjih predpisov sodelujočih držav - uporabni tudi direktno, torej ne glede na to, ali je bil določen meddržavni sporazum sklenjen ali ne. Značilno je, da je tudi glede teh sporazumov določen pogoj usklajenosti z notranjepravnimi redi sodelujočih držav.

Tudi sheme teh sporazumov je možno razdeliti v dve skupini: prva se nanaša na obmejno dogovarjanje, druga pa na obmejno sodelovanje.

a) Sheme sporazumov med lokalnimi organi o obmejnem dogovarjanju

Dve shemi sporazumov se nanašata na obmejno lokalno dogovarjanje. Shema za ustanovitev skupine za dogovarjanje med lokalnimi organi - je tesno povezana z vsebino modela meddržavnega sporazuma o lokalnem dogovarjanju. Smisel take skupine je izmenjava informacij ter dogovarjanje in konsultacije med članicami skupine. Takšna skupina sme vršiti konsultacije, naročati študije in raziskave in dajati priporočila pristojnim organom. Sklepe o tem pa morajo skupine sprejemati le s konsenzom.

Shema za koordinacijo javnih zadev lokalnega in obmejnega značaja:

tudi ta shema je povezana z vsebino modela meddržavnega sporazuma o lokalnem dogovarjanju. Shema predvideva različne oblike tovrstnega dogovarjanja - bodisi v okviru posebnih, za ta namen zagotovljenih skupin, bodisi v okviru skupin ustanovljenih z omenjenim meddržavnim sporazumom. Shema predvideva - kot eno od možnosti - preproste bilateralne kontakte.

b) Sheme sporazumov med lokalnimi organi o obmejnem sodelovanju

Štiri sheme sporazumov o obmejnem sodelovanju med lokalnimi organi predvidevajo ustanavljanje združenj in pogodbene oblike sodelovanja.

Dve shemi ponujata možnost pogodbenega sodelovanja med lokalnimi organi in skupnostmi. Prva med njimi poudarja možnost sklenitve pogodbe po civilnem pravu (torej med tistimi skupnostmi (collectivités), ki nimajo karakterja organov javne uprave) druga pa možnost sklenitve administrativnega sporazuma med lokalnimi organi uprave.

Podobno razmejitev poznata tudi shemi sporazumov, ki omogočajo ustanavljanje združenj. Prva med njima ponuja model sporazuma o ustanovitvi zasebnopravnih združenj, ki jih sestavljajo subjekti dveh ali več držav in ki bi bili podvrženi pravnemu redu države, v kateri ima takšno združenje sedež.

Zadnja med omenjenimi štirimi shemami se zdi posebno zanimiva, saj omogoča ustanavljanje medobčinskih (medkomunalnih) obmejnih organizmov. Tak "organizem" bi bil javnopravnega značaja - v obliki skupnosti občin (syndicat des communes) ali v drugi obliki javnega prava.¹²⁾ Shema in komentarji pa ne dajejo jasne predstave kako naj bi se taka skupnost obmejnih občin oblikovala - če naj bi imela učinkovito vlogo v prizadetih pravnih sistemih, hkrati pa bi bila - po občin določenih okvirne konvencije - v skladu s temi/pravnimi sistemi.

x x x

Primeri omenjeni na koncu kažejo na dve značilnosti pravnega sistema, ki ga inicira okvirna konvencija: (1) Pravni sistem okvirne konvencije ni za sedaj ponudil nič dokončnega. Vse oblike sodelovanja in vsi novi organizmi, morajo biti v skladu z veljavno notranjepravno ureditvijo članic evropskega sveta - z ureditvijo, ki se je razvila tako, da v njej do sedaj ni prostora za nove oblike obmejnega sodelovanja. Po drugi strani pa je okvirna konvencija začetek novih trendov, ki lahko spodbudi in pospeši procese decentralizacije in racionalne obmejne integracije, kar se bo nekoč odražalo v spremembah notranjepravnih sistemov samih. (2) Druga značilnost pravnega sistema okvirne konvencije pa je ta, da je uspela veliko jasneje opredeliti obmejne oblike dogovarjanja - mešane komisije, komiteji, lokalne skupine za dogovarjanje - medtem ko so pravne oblike obmejnega sodelovanja nejasne in v določeni meri tudi protislovne. Dogovarjanje je potemtakem dobilo ne samo načelno potrditev ampak tudi ustrezen instituci-
onalni okvir. Kakšno bo sodelovanje in kakšne bodo njegove oblike pa bo pokazal čas.

12) Uradna razlaga okvirne konvencije in prilog, citirano v E. Decaux, op.cit., str. 612.

1. MODELI MEDDRŽAVNIH SPORAZUMOV

2. SCHEME SPORAZUMOV MED LOKALNIMI
ORGANI

DOGOVARJANJE

1.1. Pospeševanje obmejnega sodelovanja

1.2. Regionalno dogovarjanje

1.3. Lokalno dogovarjanje

- 2.1. Ustanovitev skupine za dogovarjanje med lokalnimi organi
- 2.2. Koordinacija v opravljanju obmejnih javnih lokalnih zadev

SODELOVANJE

1.4. Obmejno sodelovanje med lokalnimi organi

1.5. Sodelovanje z ustanavljanjem organov o za obmejno sodelovanje med lokalnimi organi

- 2.3. Ustanavljanje društev za obmejno sodelovanje po zasebnem pravu
- 2.4. Pogodba o dobavah ali posredovanju storitev med obmejnimi in lokalnimi skupnostmi (tipa zasebnega prava)
- 2.5. Pogodba o dobavah ali posredovanju storitev med obmejnimi in lokalnimi skupnostmi (tipa javnega prava)
- 2.6. Ustanavljanje organizmov za medobčinska (medlokalno) obmejno sodelovanje (javnega prava)

EVROPSKA OKVIRNA KONVENCIJA Z DNE 21. MAJA 1980 O
OBMEJNEM SODELOVANJU MED TERITORIALNIMI SKUPNOSTMI
IN ORGANI

Preambula

Države članice Evropskega sveta.

upoštevaje, da je cilj Evropskega sveta, da ustvari tesnejšo povezavo med svojimi članicami in vzpodbudi sodelovanje med njimi;

upoštevaje, da se po določilih 1. člena Statuta Evropskega sveta ta cilj dosega predvsem s sklepanjem sporazumov na upravnem področju;

upoštevaje, da skuša Evropski svet za ustvarjanje tega cilja zagotoviti sodelovanje evropskih teritorialnih skupnosti in organov;

upoštevaje pomen, ki ga ima za doseganje tega cilja sodelovanje teritorialnih skupnosti in organov na poročjih, kot so regionalni, urbani in ruralni razvoj, varstvo okolja, izboljševanje infrastrukture in storitev na voljo občanom in vzejemna pomoč v primeru naravnih nesreč;

upoštevaje, da dosedanje izkušnje kažejo, da je sodelovanje lokalnih in regionalnih faktorjev takšno, da zagotavlja dobro izvajanje njihovih nalog, in da še posebej lahko pripomore k napredku in razvoju obmejnih pokrajin;

trdno odločene čimbolj podpirati to sodelovanje in tako prispevati h gospodarskemu in družbenemu napredku obmejnih regij in solidarnosti, ki združuje evropske narode;

so se dogovorile o sledečem:

1. člen

Vsaka pogodbeni stranka se obvezuje, da bo olajšala in spodbujala obmejno sodelovanje med teritorialnimi skupnostmi in organi, ki so pod njeno pristojnostjo, in teritorialnimi skupnostmi in organi, ki so pod pristojnostjo drugih pogodbenih strank. Trudila se bo vzpodbujati sklepanje potrebnih sporazumov in dogovorov v spoštovanju ustavnih določb vsake države.

2. člen

1. Za obmejno sodelovanje se v smislu te konvencije šteje vsako dogovarjanje, ki ima za cilj razvijati sosedske odnose med teritorialnimi skupnostmi ali organi dveh ali več pogodbenih strank, kakor tudi sklepanje sporazumov in dogovorov v ta namen. Obmejno sodelovanje bo izvajano v okviru pristojnosti teritorialnih skupnosti ali organov, kakor so le-te določene v notranjem pravu. Ta konvencija ne vpliva na doseg in naravo teh pristojnosti.

2. V tej konvenciji se izraz "teritorialne skupnosti ali organi" nanaša na skupnosti, organe ali organizme, ki vršijo lokalne ali regionalne funkcije po notranjem pravu vsake države. Vendar pa lahko vsaka pogodbeni stranka ob podpisu te konvencije ali s kasnejšim obvestilom generalnemu sekretarju Evropskega sveta določi skupnosti, organe ali organizme, vsebine in oblike, na katere želi omejiti izvajanje te konvencije, ali ki jih želi izključiti iz njenega izvajanja.

3. člen

1. Za pričujočo konvencijo bodo pogodbene stranke vzpodbujale, z rezervo določil drugega odstavka 2. člena, iniciative teritorialnih skupnosti in organov, upoštevaje sheme sporazumov med teritorialnimi skupnostmi in organi, ki so bili izdelani v okviru Evropskega sveta. Upoštevale

bodo lahko, če bodo ocenile to za potrebno, modele meddržavnih bilateralnih ali multilateralnih sporazumov, ki jih je izdelal Evropski svet in so namenjeni olajšanju sodelovanja med teritorialnimi skupnostmi in organi.

Ti aranžmaji in sporazumi se lahko zgedujejo po modelih in shemah sporazumov, statutov in pogodb, ki so priloženi tej konvenciji in oštevilčeni od 1.1 do 1.5 in od 2.1 do 2.6 z ustreznimi popravki, ki jih zahteva posebna situacija, lastna vsaki pogodbeni stranki. Ti modeli in sheme sporazumov, statutov in pogodb so indikativne narave in nimajo moči konvencije.

2. V primeru, da pogodbene stranke ocenijo, da je potrebno skleniti meddržavne sporazume, lahko le ti določijo okvir, oblike in meje, v katerih lahko ukrepajo teritorialne skupnosti in organi, ki jih zadeva obmejno sodelovanje. Vsak sporazum lahko tudi določa skupnosti ali organizme, na katere se nanaša.

3. Prejšnje določbe ne vplivajo na sposobnost pogodbenih strank, da se v skupnem dogovoru odločijo za druge oblike obmejnega sodelovanja. Prav tako določila te konvencije ne nadomestijo že obstoječih sporazumov o sodelovanju.

4. Sporazumi bodo sklenjeni v spoštovanju pristojnosti, ki jih predvideva notranje pravo vseke pogodbene stranke na področju mednarodnih odnosov in splošne politične usmeritve, kot tudi v spoštovanju pravil nadzora ali skrbništva, ki so jim podvrženi teritorialne skupnosti in organi.

5. V ta namen lahko vsaka pogodbeni stranka ob podpisu te konvencije ali s kasnejšim obvestilom generalnemu sekretarju Evropskega sveta določi organe, ki so njenem notranjem pravu pristojni za izvajanje nadzora in skrbništva nad prizadetimi skupnostmi in organi.

4. člen

Vsaka pogodbeni stranka se bo trudila reševati pravne, administrativne ali tehnične težave, ki bi lahko ovirale

razvoj in dobro delovanje obmejnega sodelovanja, in se bo po potrebi dogovarjala z drugo ali z drugimi prizadetimi strankami.

5. člen

V primeru obmejnega sodelovanja v skladu z določili te konvencije bodo pogodbene stranke predvidele možnost, da nudijo teritorialnim skupnostim in organom, ki bodo v njem sodelovali, enake ugodnosti in varstva kot da bi se sodelovanje odvijalo na notranjem področju.

6. člen

Vsaka pogodbeni stranka bo v mejah možnosti nudila vse informacije, ki jih bo od nje zahtevala druga pogodbeni stranka, da bi le-tej olajšala izvajanje obveznosti, ki jim jih nalaga ta konvencija.

7. člen

Vsaka pogodbeni stranka bo skrbela, da bodo prizadeti teritorialne skupnosti ali organi informirani o možnostih delovanja, ki jim jih ponuja ta konvencija.

8. člen

1. Pogodbene stranke bodo sporočale generalnemu sekretarju vse informacije glede sporazumov in aranžmajev, predvidenih v 3. členu.

2. Generalnemu sekretarju Evropskega sveta bo posredovan vsak predlog ene ali več pogodbenih strank za izpopolnitev ali razvoj konvencije ali modela sporazumov in aranžmajev. Generalni sekretar ga bo predložil ministrskemu svetu Evropskega sveta, ki bo odločil o nadaljnjem ukrepanju.

9. člen

Ta konvencija je odprta za podpis držav članic Evropskega

sveta. Lahko je ratificirana, sprejeta ali je dan pristanek. Instrumenti ratifikacije, sprejetja ali pristanka bodo deponirani pri generalnem sekretarju Evropskega sveta.

2. Konvencija stopi v veljavo tri mesece po deponiranju četrtega instrumenta ratifikacije, sprejetja ali pristanka, pod pogojem, da imata vsaj dve državi, ki sta izpolnili to formalnost, eno skupno mejo.

3. Veljala bo za vsako državo podpisnico, ki jo bo ratificirala, sprejela ali dala nadaljnji pristanek, tri mesece po datumu deponiranja njenega instrumenta ratifikacije, sprejetja ali pristanka.

10. člen

1. Po nastopu veljavnosti te konvencije se bo lahko ministrski svet odločil s konsenzom izraženih glasov, da povabi vse evropske države, ki niso članice, da pristopijo j tej konvenciji. To vabilo mora imeti izrečno soglasje vsake države, ki je ratificirala konvencijo.

2. Pristop bo izveden z deponiranjem pri generalnem sekretarju Evropskega sveta instrumenta o pristopu, ki bo stopil v veljavo tri mesece po datumu predložitve.

11. člen

1. Vsaka pogodbeni stranka bo lahko v zadevah, ki se je tičejo, odstopila od te konvencije s sporočilom generalnemu sekretarju Evropskega sveta.

2. Odstop bo začel veljati šest mesecev po datumu prejema obvestila s strani generalnega sekretarja.

12. člen

Generalni sekretar Evropskega sveta bo obvestil vse države

članice Evropskega sveta in vse države, ki so pristopile k tej konvenciji:

- a) o vsakem podpisu,
- b) o deponiranju vsekega instrumenta ratifikacije, sprejetja ali pristanka ali pristopa,
- c) o vsakem datumu začetka veljavnosti te konvencije, v skladu z 9. členom,
- d) o vsaki sprejeti deklaraciji, ki se nanaša na izvajanje določil drugega odstavka 2. člena ali petega odstavka 3. člena,
- e) o vsakem spročilu glede izvajanja določil 11. člena in datumu, na katerega bo postal pristop veljaven,

v potrditev tega so podpisniki, za to ustrezno pooblaščen, podpisali to konvencijo.

Se stavljen v Madridu, 21. maja 1980, v francoskem in angleškem jeziku, ki sta enakovredna, v enem izvodu, ki bo deponiran v arhivu Evropskega sveta. Generalni sekretar Evropskega sveta bo predal overovljene kopije konvencije vsaki deželo članici Evropskega sveta in vsaki državi, ki bo povabljena, da pristopi k tej konvenciji.

D O D A T E K

K PREDLOGU EVROPSKE OKVIRNE KONVENCIJE

Modeli in sheme sporazumov, statutov in pogodb na področju obmejnega sodelovanja teritorialnih skupnosti in organov

Ta "postopni" sistem vzorčnih sporazumov je bil zamišljen tako, da loči dve osnovni kategoriji, ki sta definirani glede na raven sklenitve pogodbe:

- modeli meddržavnih sporazumov o obmejnem sodelovanju na teritorialni in lokalni ravni;

Dr. Danilo Türk

SPLOŠNO O RAZVOJU OBMEJNEGA SODELOVANJA V EVROPI

I.

V pričujoči študiji smo se seznanili z različnimi oblikami obmejnega gospodarskega sodelovanja v Evropi. Tovrstno sodelovanje, ki dobiva vse večjo vlogo in pomen v evropskem prostoru je tudi često predmet poglobljenih študij, s katerimi naj bi se odkrile nove možnosti razvoja na tem področju. Na tem mestu, v sklepu te študije ni odveč poskusiti najprej strniti pogled na obmejno sodelovanje v nekoliko daljši zgodovinski perspektivi.

Čeprav imajo nekatere oblike obmejnega gospodarskega sodelovanja svoje korenine še v srednjeveških razmejitvah, pa so bili tudi ti primeri celovito pravno urejeni šele po II. svetovni vojni. Za obdobje po II. svetovni vojni je značilno, da se je začelo spreminjati pojmovanje meja in obmejnega sodelovanja. Nekdanja miselnost, ki je bila prvenstveno pogojena s političnimi interesi in z graditvijo in krepitvijo nacionalnih držav, je prevladovala v Evropi dobrih 100 let, to je od prve polovice 19. stoletja, pa do sredine tega stoletja. Okrog leta 1850 je večina evropskih držav že uvedla carine, v enotne dajatve na uvoženo blago za celotno državo. Do tega obdobja so sicer prav tako ostajale razne dajatve za blago, vendar pa so le-te imele bolj značaj pristojnin za uporabo cest in mostov (mitnine) davščine z enotnim značajem za celotno ozemlje pa so se pobirale samo za tobak, sol itd.

Enotne dajatve na uvoženo blago (carine) so vsekakor ovirale razvoj trgovine med evropskimi državami, kar pa ni motilo pri uveljavljanju centralistične državne politike - nasprotno, carine so bile pomembno sredstvo te politike. Carine niso bile samo vir dohodkov za državno blagajno, ampak tudi izvrsten instrument za urejanje (zaostrovanje) medsebojnih odnosov med sosednjimi državami. Pogosto je prihajalo do tim. carinskih vojn, ki so prispevale tudi k izbruhu I. svetovne vojne.

Sporna razdelitev Evrope z Versajsko mirovno pogodbo po I. svetovni vojni je bila vse prej kot ugodna za obmejno sodelovanje.

Vzrokov za to, je nedvomno več, eden od glavnih pa je ta, da so mnogi državnik^{na} povojno razdelitev gledali kot na začasno stanje, ki si ga je vsaka stran želela "popraviti" ob prvi priliki. Jasno je, da v taki atmosferi ni moglo priti do večjega obmejnega sodelovanja, ki v glavnem povsod temelji na maloobmejnem prometu oseb. Tako pojmovana in ne do konca sprejeta ureditev meja v Evropi je bila v obdobju med dvema svetovnima vojnama eden pomembnih vzrokov nestabilnosti.

Šele po II. svetovni vojni prodre spoznanje, da je mogoče državne interese utrditi tudi z večjo fleksibilnostjo v meddržavnih odnosih na meji, z decentralizacijo državnih oblasti in s preseganjem klasičnih funkcij meja.

Poleg tega pa je potrebno opozoriti tudi na okoliščino, da so klasični, mednarodnopravno urejeni režimi obmejnega gospodarskega (trgovinskega) sodelovanja v Evropi posledica specifičnih ozemeljskih ureditev, ki niso bile izključno odvisne od zainteresiranih sosednjih držav. V primeru "ženevskih, prostocarinskih con" nastopa Švica (v primeru dveh con), zgolj kot stran "ipso facto", ne pa kot pogodbeni stranka, in je torej v začetku obmejnega sodelovanja prišlo ne da bi Švica dajala svoj podpis k pogodbi. "Accordino" je dejansko nadaljevanje tistega obmejnega sodelovanja, ki je nastalo že, ko je zavezniška vojska zavzela te kraje v II. svetovni vojni. Podobno velja za "tržaški" sporazum, ki je bil predviden z londonskim memorandumom o soglasju z dne 5.10.1954. Sopodpisnici memoranduma o razdelitvi STO sta poleg Jugoslavije in Italije še ZDA in Italija.

Zanimivo je, da se v teh primerih tretje strani pripomogle k odpravi obmejnih sporov in k pripravi podlage za mednarodnopravno ureditev obmejnega sodelovanja.

V študiji obravnavamo tudi brezcarinski uvoz blaga iz NDR v ZRN in s tem zvezano trgovinsko izmenjavo. Čeprav se ta trgovina tako po naravi, kot po obsegu bistveno razlikuje

od obmejne trgovinske izmenjave, pa ima kljub temu iste cilje, to je odpraviti negativne posledice za trgovinsko izmenjavo med ozemlji, ki so v preteklosti predstavljala državno in gospodarsko celoto. Dejstvo, da je mednarodnopravno ureditev mednemške trgovine dobila potrditev kot dopustna izjema tako v okviru GATT kot tudi v okviru EGS in SEV pa kaže, kako razsežne izjeme od temeljnih mednarodnopravnih režimov utegne zahtevati specifična teritorialno situacija.

II.

Klasični evropski režimi obmejne trgovinske izmenjave so dokaj natančno omejeni na določena obmejna območja. Osnovni mednarodnopravni vzorec, ki je podan v ženevskih prostih carinskih conah, za katerega so značilna razmeroma stroga pravila o poreklu blaga, ki izhajajo iz con (ozemlje Francije), in ki se uvaža v Švico (glej zgoraj str. 18-20). Ukrepe nadzora nad poreklom blaga izvršujejo carinski organi Francije in Švice skupno. Značilno je tudi, da je zaradi sporazuma med Švico in EGS (1972), ki liberalizira trgovino z industrijskimi proizvodi, to področje izgubilo svoj prvotni pomen, medtem ko je trgovina s kmetijskimi pridelki še vedno pomembna in omejena na obmejna območja.

Podoben razvoj je opaziti tudi v primeru uresničevanja avstrijsko-italijanskega sporazuma o preferencialni menjavi blaga ("Accordino"). Tudi tu je spričo liberalizacije trgovine med Avstrijo in EGS na področju industrijskih proizvodov (sporazum iz leta 1972) to področje izgubilo svoj prvotni ekonomski pomen (gl. zgoraj, str. 63-65). Postavke na listi B za industrijsko blaga učinkujejo kot "mirujoči kontingenti," ki jih je mogoče uporabiti, če nastanejo v izmenjavi industrijskih izdelkov kakršnekoli ovire (npr. administrativne). V kontekstu tega trenda razvoja so pravila o poreklu blaga - za kmetijske pridelke - ohranila svoj prvotni pomen in strogost. (glej zg. str. 61,62).

Primeri ženevskih prostocarinskih con in "Accordina" izpostavljam posebej tudi zato, ker je njuna pravna ureditev v določeni meri vplivala tudi na oblikovanje tržaškega in goriškega sporazuma.

(1955). Kot je poudarjeno v predgovoru, ta dva sporazuma v tej študiji nista obravnavana na izrecno željo naročnika te raziskave. Bralcu, ki bi ga zanimala evolucija uporabe teh dveh sporazumov, priporočava študijo Borisa Gombača, "Obmejna trgovinska izmenjava med Jugoslavijo in Italijo po tržaškem in goriškem sporazumu", Koper 1983 (60 strani). Študija je na razpolago na Inštitutu za mednarodno pravo in mednarodne odnose pri pravni fakulteti v Ljubljani.

S stališča primerjav med posameznimi režimi obmejnega gospodarskega sodelovanja v Evropi in režimom obmejnega gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo so manj zanimive primerjave z drugimi režimi, ki jih obravnavamo v tej študiji. (Campione, Livigno, Bösingen, Samnaun, Helgoland, Otok konference in Andora). V vseh teh primerih gre za ozko teritorialno omejene režime razmeroma majhnih območij, ki v večini primerov služijo le lokalnim potrebam.

Kar zadeva možne primerjave med Jugoslovansko-italijanskim režimom obmejnega sodelovanja in mednemško trgovino (glej zgoraj 73 in naprej), je treba upoštevati dejstvo, da mednemška trgovina ne sodi v kategorijo obmejnega gospodarskega sodelovanja. Poleg drugih značilnosti (specifičnih zgodovinskih okoliščin) se to izkazuje tudi glede vprašanja porekla blaga, ki ga ZRN brezcarinsko uvaža iz NDR. Tak tretma že po zasnovi uživa vse blago iz NDR. Opozorili smo tudi, da v tem režimu ni mogoče ugotoviti, ali se v blagu, ki ga ZRN brezcarinsko uvaža iz NDR, pojavlja pomembnejši delež sestavin, ki so nastale zunaj NDR. Mednemško trgovino moramo torej obravnavati kot pojav sui generis v ekonomskem sodelovanju med sosednjimi državami.

Gornji odstavki povzemajo pogloblitve splošne ugotovitve glede vsebine trendov obmejne blagovne izmenjave v Evropi. Dodajmo še, da so nekdanji klirinški načini obračunavanja te izmenjave v pogojih konvertibilnosti evropskih valut prenehali - razen seveda mednemške trgovine - ki se obračunava klirinško.

Obmejno blagovno izmenjavo je treba obravnavati v kontekstu celotnih integracijskih procesov v Evropi. Ti procesi so dobili na gospodarskem področju močno spodbudo z razvojem evropske gospodarske skupnosti in z ukinjanjem carin za pomemben del menjave med EGS in nekaterimi drugimi evropskimi državami, vključno s Švico in Avstrijo, to je, kot rečeno, zmanjšalo pomen izmenjave industrijskih izdelkov v obmejni blagovni izmenjavi. Hkrati pa je bil s tem spremenjen akcent v nadaljnjem razvoju obmejnega sodelovanja. Ni naključje, da so se v 60-tih in 70-tih letih (torej v času liberalizacije trgovine z industrijskimi proizvodi) okrepile razne oblike regionalnega ("medpokrajinskega") sodelovanja. Poglavitna vsebina tega sodelovanja ni več v prvi vrsti blagovna izmenjava, ampak druge vsebine, ki omogočajo povezovanje in celo integriranje gospodarstev obmejnih območij.

III.

"Klasičnim, to je bilateralnim oblikam obmejnega sodelovanja so se v 60-tih letih pridružile nove oblike multilateralnega obmejnega sodelovanja. To sodelovanje je zgrajeno na multilateralni osnovi in zajema grupacije držav oziroma obmejnih regij, ki pripadajo istemu geografskemu prostoru. To tim. medpokrajinsko sodelovanje ni s stališča izvožno-uvozne trgovinske bilance tako pomembno kot obmejno trgovinsko sodelovanje. Vsekakor pa je tudi tovrstna oblika obmejnega sodelovanja izrednega pomena za gospodarstva udeleženih držav.

Bistvena razlika med obema oblikama sodelovanja je tudi splošne, "filozofske" in ne le praktične narave. V prvem primeru, t.j. pri obmejni trgovinski izmenjavi, gre za odpravljanje negativnih posledic, ki so nastale z novo razdelitvijo območij, stranki pa si predvsem prizadevata zaceliti rane, nastale zaradi nove razmejitve. V drugem primeru, t.j. v primeru medpokrajinskega sodelovanja, pa gre za odpravljanje naravnih in političnih ovir, ki so na poti k hitrejšemu gospodarskemu razvoju zainteresiranih strani. Stranke se torej, pri dogovarjanju o medpokrajinskem sodelovanju, ne ozirajo toliko v preteklost kot v prihodnost. Gre za odpiranje novih obzorij, kar je v nekem smislu "revolucionarno", glede na večino dosedanje evropske zgodovine. Z nekaj aktivističnega optimizma, bi lahko rekli, da je medpokrajinsko

sodelovanje začelo spreminjati Evropo: iz Evrope države v Evropo pokrajin. Jasno je, da gre za dolgotrajne in zamotane procese, ki pa so bolj kot s časom pogojeni s politično voljo udeleženih strani. Zato tudi ni verjetno, da bi bila intenziteta preobrazbe Evrope v vseh območjih enaka, jasno pa je, da nove perspektive "Evrope pokrajin", ponujajo boljšo življenjsko perspektivo ljudem, ki živijo v pokrajinah intenzivnega sosedskega sodelovanja.

IV.

Povsem novo poglavje v obmejnem sodelovanju pa se odpira z okvirno evropsko konvencijo o sodelovanju obmejnih organov in skupnosti. Ta konvencija, ki v bistvu predstavlja decentralizacijo zunanje politike pri reševanju posameznih obmejnih vprašanj, nudi nove možnosti za razvoj sosedskega sodelovanja.

Čeprav je konvencija v določeni meri le pravna uveljavitev že marsikje ustaljene prakse, istočasno potrjuje anahronistični značaj togih, centralističnih pristopov, pri reševanju drobnih obmejnih vprašanj, ki se nanašajo na obmejne predele in zanimajo zlasti obmejno prebivalstvo.

V.

Vsaka izmed zgornjih treh oblik obmejnega sodelovanja daje določene možnosti za nadaljnji razvoj sosedskih odnosov, tako na gospodarskem kot tudi na drugih področjih. Njihovih specifik se moramo zavedati tudi pri nas. Pri tem pa ne gre pozabiti, da je namen vseh treh omenjenih oblik sodelovanja omejen v glavnem na mejne predele in zadeva predvsem obmejno prebivalstvo. Nemalokrat se namreč dogaja, da se (tudi v Jugoslaviji) daje preširoka interpretacija obmejnega sodelovanja. Čeprav širša interpretacija obmejnega sodelovanja^s kratkoročnega stališča morda včasih prispeva določene pozitivne rezultate, tako na gospodarskem kot tudi na političnem področju pa se dolgoročno gledano dosegajo vprašljivi rezultati. Obmejno sodelovanje je namreč le sestavina celotne zunanje politike določene države in celovite politike njenih ekonomskih odnosov s tujino, ne pa samostojna politika, ki bi imela za cilj izigravanje splošnih režimov gospodarskih odnosov s tujino.

**AKTUELNI TRENDOVI U RAZVOJU MEDJUNARODNOPRAVNIH FORMI
POGRANIČNE SARADNJE U EVROPI U ODNOSU NA OČUVANJE ČOVJE-
KOVE OKOLINE OD ZAGADJIVANJA**1. UVOD

Medjunarodnopravno regulisanje čovjekove okoline ima svoj korijen u saznanju, da se štetne emisije ne mogu zadržati unutar državnih granica nego one nužno preizlaze ove granice i tako dobiju transnacionalni karakter. Ta se mogućnost transnacionalnoga zagadjivanja još povećava u slučaju obavljanja djelatnosti na teritoriju države koji se nalazi na graničnom području odnosno u blizini teritorija druge države. Početke medjunarodnog regulisanja čovjekove okoline treba tražiti baš u odnosu na djelatnosti u pograničnim područjima država sa transnacionalnim efektima na teritorije susjednih država.

Savremeno pravo o očuvanju čovjekove okoline od zagadjivanja danas je daleko preizlazilo ove pogranične okvire. Ali, kod svakodnevnog praćenja ekoloških pitanja izmedju susjednih država na prvo se mjesto mogu uvrstiti primjeri iz pograničnih područja: Djerdap, Krško, najnoviji oblici kontakata izmedju Italije i SFRJ u pogledu očuvanja Jadranskog mora od zagadjivanja posle ekološke krize u Tršćanskom zaljevu u ljetu 1988, kontakti izmedju organa Austrije i SFRJ zbog svinjogojne farme Podgrad pored austrijsko-jugoslavenske granice.

Tim primjerima želimo naglasiti, da pogranična saradnja u pogledu očuvanja okoline ne gubi na značenju, nego obrnuto, ona traži sve jače saradjivanje susjednih država.

U vezi sa ovom potrebom postavlja se kao prvo pitanje kakvi su materialnopravni uslovi za očuvanje okoline u pograničnom području vis-a-vis opštih normi za očuvanje okoline sa transnacionalnim efektima. Posle toga slijedi pokušaj razgrupiranja nekih primjera saradnje izmedju susjednih država, koji se nanose na očuvanje okoline u pograničnim područjima.

2. OPŠTA PRAVNA PITANJA U VEZI SA OČUVANJEM ČOVJEKOVE OKOLINE OD ZAGADJIVANJA SA TRANSNACIONALNIM KARAKTEROM

Pod zagadjivanjem sa transnacionalnim efektima valja podrazumijeti prelazanje svih ekološko štetnih ili nepodesnih¹⁾ tvari i posljedica sa područja pod suverennošću ili jurisdikcijom jedne države na području pod suverennošću ili jurisdikcijom druge države.

Danas se već sa sigurnošću konstatira, da je stav o neograničenom državnom suverenitetu u pogledu bilo kojih izvodjenja djelatnosti ili iskorištavanja prirodnih bogatstava na teritoriju države, a koji nameću štetne efekte na teritoriju susjedne države, izgubilo na značenju u korist dobrosusjedskih odnošaja između država. Stav o neograničenom državnom suverenitetu u odnosu na iskorištavanje pogranični prirodnih bogatstava poznat je u međunarodnom pravu kao Harmonova doktrina. Naime, ministar za pravosuđe SAD Harmon je 1985. godine u sporu između SAD i Meksika zbog korištenja vodne snage reke Rio Grande bio mišljenja, da međunarodno pravo ne stavlja SAD nikakvog ograničenja u pogledu korištenja te reke bez obzira na činjenicu, da bi takvo korištenje oštetilo Meksiku zbog umanjenog kapaciteta vode na njezinom teritoriju.²⁾

U pogledu emisija sa prekograničnim efektima praksa država usvojila je načelo susjedskog prava sic utere tuo ut alienum non leades poznato već iz rimskog doba i kojeg se može bez sumnje razvrstati između izvora međunarodnog prava kao opšte pravno načelo priznato sa strane civilizovanih naroda, kako ono slijedi iz člana 38. Statuta međunarodnog suda u Haagu. Međunarodnopravno načelo, da država ne smije dopustiti upotrebe područja pod njezinom suverennošću ili jurisdikcijom na takav način, da se time proizrukuje štetu susjednoj državi, bilo je potvrđeno prilikom međunarodnih arbitraža u primjerima Trail Smelter između Kanade i SAD od 1937. - 1941. godine³⁾, u vezi sa jezerom Lanoux od 1957. godine, u sporu između Francije i Španjolske⁴⁾ i zbog brane Gut u sporu između SAD i Kanade 1968. godine⁵⁾. Međunarodni sud potvrdio je valjanost gore napomenutog načela u parnici između Albanije i Udruženog kraljestva zbog incidenta u Krfskom kanalu.⁶⁾

Maksima sic utere tuo nalazi se u načelu 21. Stockholmske deklaracije o čovjekovoj okolini⁷⁾ od 1972. godine i u Listini o ekonomskim pravima i dužnostima države, koju je usvojila Generalna skupština UN sa rezolucijom 3281 (XXIX) s 15. januara 1979. godine. Montrealska pravila o prekograničnom zagadjivanju, izradjena u Medjunarodnom udruženju za medjunarodno pravo (ILA), kao jednom od najpoznatijih stručnih institucija za medjunarodno pravo utvrđuju univerzalnu valjanost načela sic utere tuo. Istina, napomenuti dokumenti nemaju formalno-pravnog karaktera izvora medjunarodnog prava po članu 38. Statuta medjunarodnog suda i poznati su u doktrini medjunarodnog prava o čovjekovoj okolini kao "soft law" izvori za razliku od "hard law" pravila⁸⁾, koje možemo razvrstiti izmedju "klasične" izvore medjunarodnog prava.

Ali, načelo sic utere tuo kao vodeće medjunarodnopravno načelo za regulisanje ekoloških pitanja izmedju susjednih država potvrdila je i ugovorna praksa brojnih država i to na univerzalnom, regionalnom i bilateralnom nivou. 1982. godine usvojena Konvencija UN o pravu mora u članu 194, stav 2 navodi:

"Države poduzimaju sve potrebne mjere kako bi se osiguralo, da se djelatnosti podložne njihovoj jurisdikciji ili nadzoru vode tako, da ne uzrokuju štetu od zagadjivanja drugim državama i njihovom okolišu, te da se zagadjivanje nastalo uslijed događaja ili djelatnosti pod njihovom jurisdikcijom ili nadzorom ne proširi izvan područja u kojima dotične države ustvaruju svoja suverena prava u skladu sa ovom konvencijom."⁹⁾

Sličan stav nalazi se u 1. članu protokola protiv zagadjivanja Sredozemnog mora sa kopnenog područja¹⁰⁾, kojeg su ugovorile države ugovornice Barcelonske konvencije o očuvanju Sredozemnog mora od zagadjivanja od 1976. godine i u konvenciji o očuvanju morskog okolišća na području Baltičkog mora.¹¹⁾

SAD su napustile Harmonovu doktrinu već na početku tog stoljeća i bilateralni ugovor o očuvanju pograničnih voda Kanade izmedju SAD i Udruženog kraljevstva od 1909. godine u drugom i trećem članu usvojio je načelo sic utere tuo.¹²⁾ Ova praksa slijedi i iz novijih ugovora izmedju Kanade i SAD

koji se nanose za očuvanje pograničnih voda od zagađivanja¹³⁾. U evropskoj ugovornoj praksi možemo pronaći načelo sic utere tuo između ostalog i u sporazumu između Finske i Švedske o pograničnim rijekama od 16. septembra 1971.¹⁴⁾ Načelo sic utere tuo može se pronaći i u bilateralnoj ugovornoj praksi SFRJ¹⁵⁾. A u sporazumu o zajedničkoj odbrani protiv grada republika Italija i SFRJ izričito su ugovorile izjemu od načela sic utere tuo zbog zajedničkih napora, da se time spreče štetne posljedice koje bi grad mogao prouzrokovati u pograničnom području¹⁶⁾.

Analiza načela sic utere tuo ipak dovodi do nekih pravnih problema koji se mogu javljati u svakodnevnoj praksi susjednih država i nanose se na pogranična područja.

Naime, ako slijedimo tvrdnjama u međunarodnopravnoj teoriji načelo sic utere tuo postane operabilno u konkretnom primjeru kod već postojećeg zagađivanja samo za slučaj "značajnog zagađivanja" (substantial injury) odnosno kod zagađivanja, koje ima značajne efekte na teritoriju susjedne države. Kriterij "značajnog zagađivanja" unjet je bio u međunarodnu praksu sa arbitražnom presodom Trail Smelter, a usvojila su ga kod već postojećeg zagađivanja i Montrealska pravila iz 1982. godine te novija sudska praksa u pogledu ekoloških sporova¹⁷⁾.

Montrealska pravila, koja nemaju formalnopravnog karaktera izvora međunarodnog prava, a ona ipak proizlaze iz prakse država, u slučaju novog ili povećanog zagađivanja ne toleriraju više kriterija "značajnog zagađivanja". Nov izvor zagađivanja ili postojeće zagađivanje, kome se poveća intenzitet zagađivanja, mora država izvora smanjiti na najniži mogući nivo, kojeg može postići sa praktičnim i razumnim mjerama i obzirom na sve date okolnosti.¹⁸⁾ Ovaj pravni stav o novom ili povećanom izvoru zagađivanja svakako treba uzimati u obzir u praksi kod rješavanja djelatnosti država u pograničnim područjima, kod kojih se može očekivati štetne prekogranične emisije.¹⁹⁾

Pravilo "crne liste" ili potpune zabrane prekograničnih emisija u Montrealskim pravilima može se naći u primjeru zagađivanja sa tvarima, koje

su od jake opasnosti za zdravlje ljudi i okolinu uopšte.²⁰⁾ Između ovih tvari se nalazi teški metali i njihovi spoji, organohalogene, kancerogene i radioaktivne tvari i još neke druge tvari, koje se najobičajnije nalaze u aneksu međunarodnih ugovora o očuvanju okolina od zagađivanja.

U ovom djelu pokušali smo razmotriti neka najosnovnija materialnopravna pitanja koja treba uzimati u obzir u vezi sa maksimom sic utere tuo kao vodećim pravnim načelom na području očuvanja okoline od transnacionalnog zagađivanja uopšte. Ona služe kao osnova za dalja razmatranja, koja su usmerena u neke materialnopravne i pre svega, formalnopravne vidove očuvanja čovjekove okoline pred zagađivanjem u pograničnim područjima.

3. POSEBNA POSMATRANJA U ODNOSU NA POGRANIČNU SARADNJU U POGLEDU OČUVANJA OKOLINE OD ZAGADJIVANJA

a) Pokušaj definicije pograničnog područja

Pograničnim područjem mogli bi nazivati djelove teritorija dviju ili više susjednih država, koji se nalaze u blizini državnih granica i kod kojih se pojavljivaju interesi i problemi zajedničkog karaktera po pitanju očuvanja pograničnih područja od zagađivanja. Takva definicija pograničnog područja nikako ne dira u osnovni međunarodnopravni režim teritorija odnosno državnog suvereniteta pojedinih susjednih država.

D. Türk se približava definiciji pograničnog područja u funkcionalnom smislu sa terminom "pogranične saradnje", pod kojom se podrazumijevaju svi oni oblici saradnje koje se direktno vrše između pograničnih područja.²¹⁾

U praksi država nije bilo moguće zasljediti jedinstveni pristup kod definisanja pograničnog područja. Okvirna evropska konvencija o prekograničnoj saradnji između teritorijalnih jedinica ili organa podrazumijeva pod pograničnom saradnjom saradjanje pograničnih jedinica ili organa u oblastima kao

Napisi
"..... regionalan i poljoprivredni razvoj i razvoj naselja, očuvanje okoline i razvoj javnih sredstava i usluga te zajednička pomoć u kriznim

situacijama zbog ekonomskog i socijalnog razvoja pograničnih regija i u duhu zajedništva, koje udružuje narode Evrope."22)

U bilateralnim ugovorima o zagadjivanju okoline različito se tretira teritorijalni donošaj pograničnog područja. U ugovoru između Danske i SR Njemačke o nadzoru i izmjeni informacija kot izgradnje nuklearnih postrojenja uz granicu²³⁾ zauzet je bio dvostepenski pristup. U pograničnom području u domašaju od 30 km od zajedničke granice ugovornice se zavezuju sa dužnošću obavještenja zajedno sa predloženjem odgovarajuće postrojenje dalje (član 1 i član 2, stav 1). U odnosu na nuklearna postrojenja, koja se nalaze u domašaju od 30-100 km od zajedničke granice postoji samo dužnost izmjene informacija i mogućnost predloženja dokumentacije, ako je ona potražena na odgovarajući način (član 2, stav 2).

U aneksu 1 na sporazum između SAD i Meksika o saradnji za očuvanje i poboljšanje okoline na pograničnom području, ono je definirano kao vanmorsko područje uz zajedničku kopnenu međunarodnu granicu, koja leži u domašaju od 100 km od kopnene međunarodne granice²⁴⁾.

Kao slijedeći primjer ugovorne prakse država navodi se geografska definicija pograničnog područja, pristupom nabrojanja pojedinih geografskih pograničnih jedinica država ugovornica, koje su objekt zaštite u ugovoru o očuvanju okoline od zagadjivanja²⁵⁾.

b) Pogranično zagadjivanje - opšti ili posebni tretman?

U domaćoj teoriji o očuvanju okoline pred zagadjivanjem sa strane susjednih država već su bila izložena pitanja, da li u pogledu pogranične saradnje o očuvanju okoline važe opšta pravila, proizlazeća iz principa sic utere tuo kao opšteg međunarodno pravnog načela, ili postoje norme lex specialis koje se može upotrebiti ukoliko opšta pravila ne donose zadovoljavajuća rješenja za sve vidove specifične prirode pograničnih odnosa?²⁶⁾

Po pitanju definicije zagadjivanja okoline ne postoji razlika između opšteg međunarodnog prava o očuvanju okoline i međunarodno pravnim normama, koje se nanose na pograničnu saradnju u toj oblasti.²⁷⁾ Pod

"zagadjivanjem okoline" valja podrazumijeti posredno ili neposredno unošenje sa strane ljudi u okolinu tvar i ili energije koja ima štetne efekte na prirodu i ugrožava zdravlje i izvore, ekosisteme ili ugrožava prirodna bogatstva ili smanjuje upotrebe okoline za legitimne upotrebe.²⁸⁾ U načelu treba zauzeti isti stav u odnosu do opšteg pravila, da država ne smije dopustiti, da štetne djelatnosti na njezinom teritoriju preizlaze na pogranično područje susjedne države.²⁹⁾

U našim izloženjima bilo je već ustanovljeno, da načelo sic utere tuo kao opšti princip kod prekograničnog zagadjivanja ima svoj izvor u arbitražnoj odluci Trail Smelter, u kojoj se pojavio kriterij "značajnog zagadjivanja" koje je medjunarodna praksa usvojila za rješavanje transnacionalnih efekata zagadjivanja.

Naročito kod pogranične saradnje izmedju susjednih država kriterij "značajnog zagadjivanja" ne može uvijek odgovarati savremenim odnosima pogranične saradnje. Bez obzira na to nismo bili u mogućnosti, da bi proučavanjem prakse država otkrili u tom pogledu drukčija rješenja.³⁰⁾ Razmišljanja po tom pitanju postoje i u doktrini. Lammers navodi 25 različitih pristupa za tretiranje prekograničnog zagadjivanja, koji se javljaju u praksi država, sudskoj praksi ili u medjunarodnopravnoj doktrini. Izmedju ovih primjera valja izdvojiti neke načine, koji mogu biti od posebnog interesa za saradnju u pogledu očuvanja okoline u pograničnim područjima:

- načelo nerazdvoljivosti,
- načelo jedinstvenog interesa susjednih država,
- načelo jedinstva država.
- načelo o jednakosti prava,
- načelo pravednog zadovoljivanja ili upotrebe,
- načelo pravedne participacije,
- načelo dobre vjere,
- načelo dobrosusjedstva,
- načelo o odstupanju od načela "značajnoj šteti",
- načelo nediskriminacije,
- načelo optimalne upotrebe,
- načelo miroljubne koegzistencije,

- načelo solidariteta,
- načelo traženja zajedničkog pristupa³¹⁾.

Pored toga Lammers kao posebnu variantu tretiranja pograničnih pitanja, koja se odnose na očuvanje čovekove okoline i kojom bi se moglo obuhvatiti kriterij "značajnog zagadjivanja" pretstavlja načelo "usklađivanja pravde" (balancing of equities); pod njime valja podrazumjeti institut američkog prava, na osnovu kojeg sud pokušava da riješi kolizirajuće različite upotrebe zemljišta izmedju susjednih vlasnika, koje inače nisu u suprotnosti sa pravom i donese odluku uzimajući u obzir sve interese i okolnosti, koje od ovih zemljišta može drugome preuzrokovati ekološku štetu i u kakvoj mjeri.³²⁾

U neodvoljivoj vezi sa pitanjem zagadjivanja sa transnacionalnim efektima je pitanje odgovornosti država za ekološku štetu. Po tom pitanju de lege lata nije moguće sa sigurnošću ustanoviti jedinstvene stavove u međunarodnoj doktrini i praksi država.³³⁾ U savremenoj međunarodno-pravnoj doktrini pojavljivaju se stavovi o objektivnoj odgovornosti države za ekološku štetu drugoj državi ili državama.³⁴⁾ A u dosadašnjoj praksi država kao jedini ugovorni primjeri objektivne odnosno apsolutne odgovornosti država navodi se konvencija³⁵⁾ o odgovornosti država za štetu prouzrokovanu svemirskim objektima i konvencija izmedju Argentine i Urugvaja o rijeci La Plata³⁶⁾. Obzirom na takvo stanje o odgovornosti država za ekološku štetu de lege lata ne bi bilo moguće zauzeti stav o strožoj ili definitivno objektivnoj odgovornosti država za ekološku štetu prouzrokovanu u pograničnom području susjedne države.

c) Neke forme pogranične saradnje za očuvanje okoline

Medjunarodno pravo očuvanja okoline sa posebnim osvrtom na pograničnu saradnju izmedju država nema izgrađenih međunarodnopravnih normi na takvom nivou, da bi one odgovarale savremenim potrebama država za pograničnim područjima. Zbog toga u praksi u praksi država se sve više javlja preventivni pristup tretiranja pograničnog zagadjivanja, sa kojim se barem djelomično mogu izbeći budući ekološki sporovi i krizne situacije, koje najčešće ugrožavaju čitavo pogranično područje dviju ili više susjednih država neke regije. Ove forme saradnje mogu biti bez trajnog institucionalnog

karaktera. Pored toga, u praksi država već možemo naći institucionalne forme saradnje u oblasti pograničnog očuvanja okoline od zagadjivanja.

i. Dužnost pogranične saradnje

Montrealska pravila o pograničnom zagadjivanju sadrže obavezu država o međusobnom konzultiranju po ekološkim pitanjima u dobroj vjeri³⁷⁾.

Kod upotrebe međunarodnih vodnih tokova može se načelo međusobnog savjetovanja i pregovaranja tretirati kao pravilo običajnog međunarodnog prava³⁸⁾. Za utvrđivanje svih vidova međusobne saradnje susjednih država u pogledu očuvanja okoline u pograničnim područjima Svijet OECD je već 1978. godine preporučio državama odgovarajuće mjere³⁹⁾.

Kao posebni oblici pogranične saradnje kod očuvanja okoline mogli bi se navesti sistem monitoringa (mjerjenja)⁴⁰⁾ i naučnog istraživanja⁴¹⁾, konzultiranja⁴²⁾, izmjena informacije⁴³⁾ i notifikacija u kriznim situacijama.

U vezi sa kriznim situacijama u kojima dodje do neočekivanog i nenadnog povećanja već postojećeg zagadjivanja, Montrealska pravila su već prije katastrofe u Černobilu propisala obavezu ranog opozorenja susjednim državama.⁴⁴⁾ Na području nuklearnog zagadjivanja, ta je obaveza bila unjeta u univerzalni međunarodni ugovor o ranoj notifikaciji u primjeru nuklearne nesreće od 26. septembra 1986, koji je počeo važiti 27. oktobra 1986⁴⁵⁾. Tim putem bit će ubrzan postupak utvrđivanja obaveze o ranoj notifikaciji susjednoj državi u kriznoj situaciji kao pravila običajnog međunarodnog prava, a posebno u pograničnim područjima. Treba naglasiti, da je i u bilateralnoj praksi SFRJ priznata obaveza notifikacije u kriznoj situaciji. Ta je obaveza bila ugovorena sa Grčkom u sporazumu o vodoprirednim pitanjima⁴⁶⁾ i sa Austrijom o sporazumu o Muri od 16. decembra 1954. godine⁴⁷⁾.

ii. Neke institucionalne forme granične saradnje za očuvanje okoline

a) Mješovite komisije

Mješovita komisija (mixed commission) pretstavlja već tradicionalan oblik pogranične saradnje izmedju susjednih država u pogledu očuvanja okoline od zagadjivanja.

Nastanak mješovite komisije se predviđa u bilateralnom ugovoru o saradnji na području očuvanja okoline. Mješovita komisija obično se sastoji na osnovi paritetnog načela od članova obojice država ugovornica. Mješovita komisija može imati i pomoćna tjela odnosno podtjela (podkomisije) za pravna, tehnička, ekonomska i slična pitanja. Ako nema permanentnog sekretariata ili drugog organa, zasjedanja mješovitih komisija se izmjenice vrše na teritoriju jedne od država ugovornica.

Odluke mješovitih komisija obično nemaju obavezujućeg karaktera ili snagu međunarodnog ugovora. Svakako na tom području važi načelo dispozitivnosti ugovornica i one se mogu dogovoriti drukčije. Postoji primjer iz prakse, da rad mješovite komisije već sadrži elemente internacionalizacije. Kao primjer navodimo bilateralni ugovor između Švedske i Finske o pograničnim rijekama na osnovu kojeg pogranična komisija između ostalog izdaje dozvole za neke ekološke poduhvate na pograničnim rijekama a može i odlučivati o pitanjima nadoknade štete za takve poduhvate⁴⁸⁾. Kod švedsko-finskog primjera riječne komisije ipak ne može biti riječ o pravoj internacionalizaciji, pošto se kao prizivni forum za odluke ove komisije navode domaći prizivni sudovi država ugovornica umjesto odgovarajućeg međunarodnog foruma.

U jugoslavenskoj ugovornoj praksi između ostalog mješovite komisije sa područja očuvanja okoline o zagadjivanju predviđene su za Muru, već napomenutom ugovorom o Muri od 1954. godine i sa sporazumom sa Italijom o očuvanju Jadranskog mora od zagadjivanja⁴⁹⁾.

b) Zajednički udesni plan

Zajednički udesni plan (Joint Contingency Plan - JCP) jest novi oblik saradnje dvije susednjih država, koji se nanosi na krizne situacije i njegova je namjera, da se unaprijed pripremi akcija ugovornih strana, da bi se smanjila mogućnost krizne situacije i kako bi se što efikasnije uklonila odnosno smanjila šteta u ovakvim kriznim situacijama.

JCP sadržan je u aneksima već napomenutog sporazuma između Danske i Kanade, koji se nanosi na morski okoliš. U aneksu A predviđen je JCP za

primjer nesreće zbog zagadjivanja prouzrokovanim sa istraživanjem ili iskorištavanjem nafte i zemeljskog plina iz morskog dna; sa aneksom B predviđen jest JCP za nesreće od zagadjivanja zbog djelatnosti sa brodova.⁵⁰⁾ Pored obaveze ranog informiranja u kriznim situacijama i davanja svih relevantnih podataka drugoj državi JCP između Kanade i Danske u pogledu morskog okoliša dopušta mogućnost posmatranja sa strane susjedne države i na njezin zahtjev svih akcija za smanjenje štete i opasnosti zbog zagadjivanja države u području koje je došlo do krizne situacije (Aneks A, članovi 3 i 4). Plan obuhvata i unaprijed predviđene organe za izvođenje hitnih mjera (response operations). U državi krizne situacije taj se organ naziva "zapovjednik na kraju samom" (On - Scene Commander - OSC). U kriznom slučaju koji može ugroziti susjedna područja oboje ugovornih strana OSC-ju pomaže njegov zamjenik (Deputy On - Scene Commander - DOSC) kojeg imenuje ugovorni član, koji nije postavio OSC (Aneks A, član 2). Sve direktne troškove operacija spasavanja od krizne situacije u načelu snovi ugovornica na području koje dodje do krizne situacije (Aneks A, član 6).

Aneks II sporazuma između SAD i Meksika o saradnji zbog očuvanja i poboljšanja okoline u pograničnom području predviđa JCP u primjeru kriznih situacija u pograničnim područjima uz zajedničku međunarodnu kopnenu granicu zbog izpusta štetnih tvari (član 2). Za JCP unaprijed su predviđeni individualni i zajednički organi za izvođenje zajedničkog programa spasavanja. Koordinator na kraju samom (On - Scene Coordinators) prate izvođenje zagadjivanja zbog smanjenja zagadjivanja i praćenja kriznih situacija (Podatak I, tačka 2). Ekipe za zajedničko spasavanje (Joint Response Team) može se sastati na periodičnim sastancima i u kriznim situacijama. U kriznim situacijama ona može savjetovati vladnim organima ugovornih strana mjere za zajedničku akciju spasavanja (Podatak II).

c) Saradnja na osnovu lokalnih jedinica

Već napomenuta okvirna Evropska konvencija o pograničnoj saradnji između lokalnih zajednica ili organa, otvorena je za države članice Evropskog vijeća (član 9). Posle početka važenja okvirne konvencije Odbor ministara Evropskog vijeća može saglasno pozvati bilo koju evropsku nečlanicu da pristupi Konvenciji. Ovaj poziv mora imati izričit pristanak svake ugovornice Konvencije (član 10).

Konvencija predviđa mogućnost pogranične saradnje od strane lokalnih jedinica na osnovu njihovih kompetencija pretpisanih u domaćem pravu (član 2). Države ugovornice za vrijeme potpisivanja Konvencije ili kasnije saopšte generalnom sekretaru Evropskog vijeća imena odnosno nazive lokalnih jedinica ili organa, kojima će dopustiti pograničnu saradnju odnosno koje ne namjerava obuhvatiti ovom konvencijom (član 2 stav 2). Za konkretne oblike zajedničke pogranične saradnje zajedno sa očuvanjem okoline od zagađivanja, Okvirna konvencija u odgovarajućim aneksima donosi modele okvirnih sporazuma za pojedine oblasti pogranične saradnje. Ti modeli služe kao uputstva i nemaju ugovorne snage (član 3, stav 1). Kod sklapanja modela - sporazuma treba uzimati u obzir kompetencije domaćih organa u odnosu na međunarodne odnose, opštu politiku i pravila kontrole nad lokalnim jedinicama ili organima (član 3, stav 4).

Istovremeno, svaka ugovorna strana dužna je da pokušava sprečiti sve pravno-administrativne ili tehničke poteškoće, koje bi mogle sprečavati razvoj i nesmetano izvodjenje pogranične saradnje i treba konzultirati po tom pitanju druge države ugovornice (član 4).

Konačno države ugovornice se pozivaju da razmotre mogućnost davanja lokalnim jedinicama ili organima koji sprovode pograničnu saradnju iste mogućnosti, koje bi imali kod saradjivanja na državnom nivou (član 5).

U prilogu Okvirne konvencije zadržanih je pet modela međudržavnih sporazuma za različite vidove pogranične saradnje. Model međudržavnog sporazuma za lokalno pogranično savetovanje predviđa konstituiranje zajedničkih komisija i jednog ili više regionalnih odbora i izričito se njima predviđa pogranična saradnja na području očuvanja okoline od zagađivanja.

Pored toga Okvirna konvencija sadrži još 6 modela sporazuma, koje mogu međusobno sklopiti lokalni organi na osnovu saznanja, da takva mogućnost sklapanja interlokalnih sporazuma već postoji u nekim državama. Sporazumi između lokalnih jedinica mogu se sklopiti direktno između tih jedinica ili mogu biti vezani na postupak prethodnog sklapanja međunarodnog ugovora.

4. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Medjunarodno pravo očuvanja okoline od zagađivanja kao jedna od novih grana opšteg medjunarodnog prava na sadašnjem stepenu razvoja još nema izgradjenih specialnih materialnopravnih pravila za rešavanje ekoloških pitanja u pograničnim područjima.

Jedna od bitnih karakteristika tih područja jest zajednički interes susjednih država bez obzira na to, na kojoj strani se u danom momentu nalaze jači izvori zagađivanja. Zbog toga se u pograničnim područjima kod njihovog očuvanja od zagađivanja javljaju svečešće primeri eko managementa⁵¹⁾ ili zajedničkog upravljanja okoline. Sa njime i na osnovu preventivnog pristupa ekološkim problemima može se običi brojne nedostatke materialnopravne prirode na području očuvanja okoline zagađivanja sa transnacionalnim efektima.

Taj se proces izražava u brojnim oblicima saradnje izmedju država od konsultacija do razmjene informacija i u nekim institucionalnim formama, medju kojima smo naglasili rad mješovitih komisija, zajedničke udesne planove i različite vidove saradnje izmedju lokalnih jedinica. De lege lata ni jednoj od napomenutih formi pogranične saradnje u pogledu očuvanja okoline ne bi mogli sa sigurnošću pripisati obavezan karakter.

Može se ipak očekivati, da će razvoj de lege ferenda za forme kao dužnost konzultiranja izmedju susjednih država ili ranog informisanja zbog krizne situacije u pograničnom području ići u smjeri opšte obaveze država, da poštuju ove načine saradnje u medjusobnim odnosima.

N A P O M E N E

- 1) International Law Association (ILA), Montreal Conference 1982, Committee on Legal Aspects of the Conservation of Environment, Report, čl. 2|2, naprijed Montrealska pravila.
- 2) J. Andrassy, Medjunarodno pravo, VIII. izdanje, Školska knjiga Zagreb, 1984, str. 152.
- 3) Više o Trail Smelter, Montrealska pravila str. 6, po US|Canadian Arbitral Tribunal, UNRIAA, Vol. III, str. 1907.
- 4) C.A.Cooper, The Management of International Environmental Disputes in the Kontekst of Canada - US Relations: A Survey and Evaluation of Techniques and Mechanisms, Canadian Yearbook of International Law, Vol. XXIV, 1986, str. 266.
- 5) Ibid.
- 6) Corfu Channel Case, Judgment of April 9th 1949, ICJ Reports 1949. str. 22.
- 7) Press Release ME|79, June 20, 1972.
- 8) P.M.Dupuy, Le droit international de l'environnement et la souveraineté des Etats, u The Future of the International law of the Environment, Workshop, The Hague, 12-14 November 1984, Academy of International Law, 1985, str. 31 i naprijed.
- 9) Potpisana u Montego Bayu 10. decembra 1982 i još nije stupila na snagu. SFRJ ju je ratificirala 27. novembra 1986. Sl. 1. SFRJ, Medjunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 1|86.
- 10) Atinski protokol, potpisan 17. maja 1980 i kojeg SFRJ još nije ratificirala.

- 11) Potpisana u Helsinkiju 22. marta 1972, ILM, 1974, No. 3, str. 546-590.
- 12) Potpisana u Washingtonu 11. januara 1909. Modeli di cooperazione regionale per la difesa del mare dall'inquinamento, Trieste, 28-29 Novembre 1986, Documenti, str. 19 - 26.
- 13) Sporazum izmedju Kanade i SAD o kvaliteti voda Velikih jezera od 1972. godine i od 1978. godine, ibid., str. 26-27 i 39-49.
- 14) UN TS 1972, Vol. 825. str. 191-359.
- 15) Sporazum vlade FNRJ i kraljevine Grčke o ribištvu na Dojranskom jezeru, čl. 6, Sl. 1. SFRJ, Medjunarodni ugovori i drugi sporazumi, br.18|75.
- 16) Sporazum potpisan u Trstu 6. aprila 1982. godine, Sl. 1. SFRJ, Medj. ugovori i drugi sporazumi, br. 12|82.
- 17) J.G.Lammers, Balancing the Equities in International Law, u The Future of the International Law of the Environment, str.155.
- 18) Montrealska pravila. čl. 3|3 i komentar.
- 19) Mogućnost gradjenja nove termoelektrične centrale u Miljana kod Trsta.
- 20) Montrealska pravila. čl. 3|3 i komentar.
- 21) M.Škrk i D.Türk, Mednarodnopravna vprašanja varstva okolja v odnosih s sosednjimi državami, raziskava, Inštitut za mednarodno pravo in mednarodne odnose Pravne fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana 1987, str. 6.
- 22) Preambula, str. 5 i 7, European Outline Convention on the Transfrontier Cooperation between Territorial Communities or Authorities, naprijed Europska okvirna konvencija, European Treaty Series, No. 106, January 1983.

- 23) Denmark - FR of Germany, Agreement Regulating the Exchange of Information on the Construction of Nuclear Installations Along the Border done at Bonn and Kopenhagen, July 4, 1977, ILM, March 1978, str. 274-276.
- 24) Mexico-US: Annexes to Agreement of Cooperation for the Protection and Improvement of the Environment in the Border Area, Annexes III and IV done at Washington, November 12, 1986 and January 29, 1987, ILM, No. 1, January 1987, str. 16-37.
- 25) Sporazum o saradnji u odnosu na morski okoliš između Danske i Kanade, potpisan u Kopenhagenu 26. augusta 1983, ILM, No.2, March 1984, str. 269-274.
- 26) Izlaženja D.Türka u M. Škrk i D.Türk, Međunarodnopravna vprašanja varstva okolja, str.9.
- 27) Ibid., str. 13.
- 28) Ibid., po čl. 2 barcelonske konvencije o očuvanju Sredozemnog mora od zagađivanja, Sl. l. SFRJ. Medj. ugovori i drugi sporazumi, br. 2|77.
- 29) Montrealska pravila.
- 30) Lammers, str. 155.
- 31) Ibid., str. 154.
- 32) Ibid., str. 15.
- 33) Više o tome M.Škrk i D.Türk, str. 27-33.
- 34) P.M.Dupuy, Le fait generateur de la responsabilité internationale des Etats, RdC. k984|V, Teme 1988, str. 87.

- 35) Res. GS UN (XXI) od 29. novembra 1971.
- 36) Čl. 51, ILM, March 1974, No. 2, str. 251-267.
- 37) Čl. 8 i komentar.
- 38) Ibid.
- 39) OECD: Recommendation of the Council for Strengthening International Cooperation on Environmental Protection in Frontier Regions of September 21, 1978, ILM, November 1978, No. 6, str. 1530-1537.
- 40) Vidi anekse uz sporazum između SAD i Meksika o saradnji za očuvanje i poboljšanje okoline u pograničnom području.
- 41) Ugovor o La Plati između Argentine i Urugvaja, čl. 18 i ugovor između Kanade i Danske o saradnji u odnosu na morski okoliš, čl. 6.
- 42) Danska i Kanada, Ibid., čl. 4|2.
- 43) Ibid.
- 44) Čl. 8 i komentar.
- 45) M.Škrk i D.Türk, str. 21-22.
- 46) Sl. 1. SFRJ, br. 6|60, čl. 5.
- 47) Medjunarodni ugovori FNRJ, Sv. 92, 1956, čl. 7.
- 48) UN TS, 1972, Vol. 825.

49) Potpisan u Beogradu 14. decembra 1974, Sl. 1. SFRJ, Medjunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 2/77.

50) Annex A: JCP concerning Pollution Incidente Resulting from Offshore Hydrocarbon Exploration and Exploitation i Annex B: JCP concerning Pollution Incidente Resulting from Shipping Activities.

51) Vidi izloženja D.Türka u M.Škrk i D.Türk, str. 8.